

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๒๘ ตอนที่ ๒๗๑ – ๒๘๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๒๗๑

นี่เป็นชีวิตของท่านหรือเปล่า พิจารณาตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสถึงอริยาศัย
ซึ่งจะเป็นของท่านบ้างหรือเปล่าที่ว่า

กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดี ของบุคคลคนนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเรากำหนดรู้ใจ
บุคคลนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้แลหายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้น
เฉพาะหน้า

เป็นความจริงไหม ไม่ได้มีกุศลธรรมตลอดเวลา บางครั้ง บางขณะกุศลธรรมที่
มีอยู่ก็หมดไป อกุศลธรรมก็เกิดปรากฏเฉพาะหน้า พระผู้มีพระภาคทรงรู้วาระจิตว่า
ขณะใดจิตของบุคคลใดเป็นกุศล แต่กุศลจิตก็หมดไป อกุศลจิตก็เกิดปรากฏเฉพาะ
หน้า

พระผู้มีพระภาคทรงรู้แจ้งต่อไปว่า

กุศลมูลที่บุคคลนั้นยังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะกุศลมูลนั้น กุศลอย่างอื่นของเขา
จักปรากฏด้วยประการฉะนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา

ท่านเป็นผู้ที่สะสมอบรมกุศลเป็นอริยาศัย ถึงแม้ว่าบางครั้ง บางขณะอกุศล
เกิดก็จริง แต่ว่ากุศลมูลมีอยู่ยังไม่ได้ตัดขาด เพราะฉะนั้น ก็เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่
ไม่หัก ไม่เน่า ไม่ถูกลม และแดดเผา เกิดในต้นฤดูหนาวเก็บไว้ดีแล้ว อันบุคคลปลูก
ไว้ ณ ที่ดินอันพรวนดีแล้ว ในที่นาดี เมล็ดพืชเหล่านี้จะถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์
นี้สำหรับบุคคลที่อกุศลมูลยังไม่ได้ถูกตัดขาด

ท่านพระอานนทก็ได้กราบทูลว่า เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดี ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเรากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่กุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะกุศลมูลนั้น กุศลอื่นของเขาจักปรากฏด้วยประการฉะนี้ บุคคลนี้จักเป็นเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา ฉะนั้นเหมือนกัน

ดูกร อานนท์ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจแม้อย่างนี้ กำหนดญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของบุรุษด้วยใจแม้อย่างนี้ กำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปด้วยใจ แม้ด้วยประการฉะนี้

รู้ถึงอธยาศัย คือ ทรงมีพระญาณที่นอกจากจะกำหนดรู้ใจของบุคคลว่า ขณะนั้นใจของบุคคลนั้นเป็นกุศลหรืออกุศลแล้ว ทรงมีญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของคนนั้น และกำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปว่า เมื่อยังมีเชื้อของกุศลมูลอยู่ ย่อมจะเป็นปัจจัย อาศัยธรรมนั้นเองทำให้กุศลอื่นเจริญต่อไป ฉะนั้นก็เป็นผู้ที่ไม่เสื่อม

นี่เป็นบุคคลที่ ๑ ทั้งหมดมี ๖ บุคคลด้วยกัน ซึ่งท่านจะพิจารณาได้ว่า ท่านอยู่ในบุคคลประเภทไหน

ข้อความต่อไปเป็นบุคคลที่ ๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ อนึ่งเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะอกุศลมูลนั้น อกุศลอื่นของเขาจักปรากฏด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ไม่หัก ไม่น่า ไม่ถูกลม และแดดเผา เกิดในต้นฤดูหนาว เก็บไว้ดีแล้ว อันบุคคลปลูก ณ ที่ศิลาแห้งที่บิ เธอพึงทราบใหม่ว่า เมล็ดพืชเหล่านี้จะไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า

เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า

กล่าวถึงบุคคลที่ถึงแม้ว่าในบางครั้งจะได้ทำกุศล แต่ว่าอกุศลมูลที่ยังตัดไม่ขาด นั้นมีอยู่ เพราะฉะนั้น จะเป็นพืช เป็นเชื้อ เป็นปัจจัยให้เกิดอกุศลต่อไป เปรียบ เหมือนกับเมล็ดพืชที่ไม่เนา ไม่หัก แต่ว่าปลูก ณ ที่ศิลาแท่งทึบ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ถึงความเจริญงอกงาม

ข้อความต่อไป เป็นบุคคลที่ ๓

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ อนึ่งเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้น ด้วยใจอย่างนี้ว่า ธรรมชาติของบุคคลนี้แม้ประมาณเท่านั้นที่สลัดออกจากปลายขน ทรายไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำอย่างเดียว เมื่อตายไปจักเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่หัก เน่า ถูกลมและแดดแผดเผา อันบุคคลปลูก ณ ที่ดินซึ่งพรวนดีแล้วในนาดี เธอพึงทราบไหมว่า เมล็ดพืชนี้จักไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า

เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า

พิจารณาได้ใหม่กับจิตใจของท่าน ท่านเป็นบุคคลประเภทไหนใน ๓ ประเภท ประเภทที่ ๑ มีทั้งกุศลธรรมและอกุศลธรรม และบางครั้ง บางขณะอกุศลธรรมก็ เกิดขึ้น ท่านอาจจะไปเพลิดเพลินกับการเล่น หรือว่ามหรสพ แต่พื้นของใจ คือ กุศล มูลยังมี เพราะฉะนั้น ก็มีปัจจัยที่จะทำให้กุศลนั้นเจริญงอกงามต่อไป คือ ยังฝึกฝนที่จะหันมาสู่การเจริญกุศล เป็นผู้ที่เจริญงอกงามต่อไป

ประเภทที่ ๒ กุศลธรรมก็มี อกุศลธรรมก็มี แต่ว่าบางครั้ง บางขณะเป็นผู้ที่ กุศลธรรมปรากฏจริง แต่อกุศลมูลที่เป็นพื้นของใจยังไม่หมดสิ้น ยังไม่ได้ตัดขาด เพราะฉะนั้น ก็มีเชื้อ มีปัจจัยที่จะโน้มไปสู่อกุศลธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ นี่เป็นบุคคล ประเภทที่ ๒

ประเภทที่ ๓ เป็นผู้ที่ถูกศุลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา ธรรมขาวของบุคคลนี้แม้ประมาณเท่าน้ำที่สัดออกจากปลายขนทรายไม่มี บุคคลนี้ ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำอย่างเดียว ถ้าเป็นผู้ที่มีทั้งกุศลธรรม และอกุศลธรรม เป็นธรรมดา แต่ว่าผักไฟในอกุศลเสียจนกระทั่งไม่มีธรรมฝ่ายขาวปรากฏเลย ท่าน พอลจะสังเกตได้ใหม่ว่า มีไหมบุคคลที่ผักไฟแต่ในอกุศลธรรม นี่เป็นบุคคลที่ ๓

ต่อไปเป็นบุคคลอีก ๓ ประเภท ซึ่งข้อความในพระไตรปิฎกมีว่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงสามารถบัญญัติบุคคล ๓ จำพวกนี้ ออกเป็นส่วนละ ๓ อีกหรือพระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

สามารถ อานนท์ เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเรากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วย ใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่กุศล มูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ กุศลมูลนั้นก็ถึงความถอนขึ้นโดยประการทั้งปวงด้วย ประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนถ่านไฟที่ไฟติด ทั่วแล้ว ลูกไฟลงสว่างไสว อันบุคคลเก็บไว้บนศิลาที่บ เธอพึงทราบใหม่ว่า ถ่านไฟ เหล่านี้จะไม่ถึงความเจริญงอกงามใหญ่เลย

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า

อย่างนั้นพระเจ้าข้า

อกุศลมูลถอนเลย เวลาพึงพระธรรมโดยตรงจากพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงบุคคลไว้โดยละเอียด หากท่านพิจารณาตาม ท่านก็สามารถจะทราบถึง ความละเอียด หรือความต่างกัน แม้บุคคลในโลกนี้อกุศลธรรมก็มี กุศลธรรมก็มี หาก สมัยต่อมากุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่กุศลมูล ที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ กุศลมูลนั้นก็ถึงความถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ฉะนั้นก็ไปสู่ ความเสื่อม ผู้ที่เข้าใจผิด เห็นผิด ปฏิบัติผิด จะเหมือนกับกุศลมูลถูกถอนขึ้นหรือไม่

ก็เป็นเรื่องที่ท่านจะพิจารณาเป็นแต่ละบุคคล เพราะถ้ามีความเห็นผิด มีความเข้าใจผิดในสภาพธรรมแล้ว ก็ย่อมทำให้อกุศลกรรมเพิ่มพูนมากขึ้นได้

ผู้ที่รู้ว่าคุณคนนั้นกุศลมูลถูกถอนขึ้นด้วยประการทั้งปวงแล้วหรือยัง ต้องเป็นพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นจะต้องระวัง กุศลมีก็ควรจะเจริญให้มากขึ้น อกุศลยังไม่หมด เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยก็จริง แต่อย่าให้อกุศลมูลที่มีอยู่ถูกถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง

ข้อความต่อไปเป็นบุคคลที่ ๒ คือ พระผู้มีพระภาคทรงจำแนกบุคคล ๓ นั้นเองละเอียดขึ้น ออกเป็นส่วนละ ๓ คือ ประเภทที่ ๑ กุศลมูลถูกถอนขึ้นด้วย

สำหรับบุคคลต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ อนึ่งเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้าแต่ อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ อกุศลมูลเมื่อนั้นก็ถึงความเพิกถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนถ่านไฟที่ไฟติดทั่วแล้ว ลูกไฟลงสว่างไสวอันบุคคลเก็บไว้บนกองหญ้าแห้ง หรือบนกองไม้แห้ง เธอพึงทราบใหม่ว่า ถ่านไฟเหล่านี้จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า

อย่างนั้นพระเจ้าข้า

อกุศลมูลถูกถอนขึ้น เวลานี้ทุกท่านมีทั้งกุศลธรรมบ้าง อกุศลธรรมบ้าง อกุศลมูลยังอยู่ กุศลมูลก็ยังอยู่ กุศลมูลไม่ได้ถูกถอน เพราะเหตุว่าทุกท่านยังฝักใฝ่สนใจธรรม ยังไม่ได้ถูกถอนขึ้นหมดสิ้นไป แต่อกุศลมูลถูกถอนแล้วหรือยัง ผู้ที่อกุศลมูลจะถูกถอนได้ คือ พระอริยเจ้าเป็นลำดับขึ้น เพราะเหตุว่า ถึงแม้ว่าบุคคลนี้ กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่อกุศลมูลที่เขา

ยังตัดไม่ขาดมีอยู่ อกุศลมูลเมื่อนั้นก็ถึงความเพิกถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา

ควรจะถอนอกุศลมูลไซ้ใหม่ และถอนได้ เวลาที่บุคคลใดถอนอกุศลมูลขึ้นแล้ว ใครทราบ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระญาณที่รู้แจ้งวาระจิตของ บุคคลนั้นว่า ขณะนั้นอกุศลมูลประเภทใดได้ถูกถอนขึ้น เป็นพระอริยเจ้าแล้ว

สำหรับบุคคลต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ อนึ่งเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมาเราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้น ด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้แม้ประมาณเท่าน้ำที่สลดออกจากปลายขนทรายไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยธรรมที่ไม่มีโทษ เป็นธรรมฝ่ายขาวอย่างเดียว จักปรินิพพานในปัจจุบันทีเดียว เปรียบเสมือนถ่านไฟที่เย็น มีไฟดับแล้ว อันบุคคลเก็บไว้บนกองหญ้าแห้ง หรือบนกองไม้แห้ง เธอพึงทราบใหม่ว่า ถ่านไฟเหล่านี้จะไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า

อย่างนั้นพระเจ้าข้า

ถอนอกุศลมูลหมด ไม่เหลือเลย ไม่มีอกุศลธรรมแม้ประมาณเท่าน้ำที่สลดออกจากปลายขนทราย เป็นธรรมฝ่ายขาวอย่างเดียว จักปรินิพพานในปัจจุบันทีเดียว เพราะฉะนั้น การพยากรณ์ว่า บุคคลใดจะเกิดในภูมิใดหลังจากที่สิ้นชีวิตแล้วจากโลกนี้ ไม่ใช่วิสัยของบุคคลที่ไม่มีญาณที่รู้อินทรีย์ หรือว่ารู้ธัมมัญญะ รู้ละเอียดถึงกรรมซึ่งเป็นปัจจัยของบุคคลนั้น ตั้งแต่ในอดีตอนันตชาติจนถึงปัจจุบันชาติ

ถ. สำหรับบุคคลประเภทที่ ๖ หมายถึงบุคคลที่ถอนอกุศลกรรมได้ทั้งหมด แสดงว่าอกุศลกรรมไม่มีอีกแล้ว แต่ว่าตามที่ศึกษามาทราบว่า แม้กุศลกรรมก็ต้องไม่ยึดถือ แต่หากกุศลกรรมของท่านยังเจริญอยู่เรื่อย ๆ อย่างนี้ จะหมายความว่าอย่างไร

สุ. อกุศลมูลถูกถอนขึ้นหมด ฉะนั้นเหลือแต่ธรรมขาว ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นกุศลที่เป็นปัจจัยที่จะให้เกิดภพชาติต่อไป แต่เป็นธรรมฝ่ายงาม เป็นธรรมฝ่าย

ดี เพราะว่าไม่มีความติดข้อง ไม่มีกิเลส ไม่มีเยื่อใย ไม่มีอกุศลแม้เพียงเล็กน้อยที่จะเป็นปัจจัยให้มีการเกิดอีก และธรรมที่เป็นธรรมฝ่ายขาวนั้น ไม่ใช่เป็นกุศลอย่างผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ ซึ่งผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ยังเป็นปัจจัยให้เกิดอีกได้

สำหรับชีวิตของแต่ละท่านในขณะนี้ หากเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติก็สามารถจะทราบได้ถึงนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดกับท่านตามความเป็นจริงว่า มีเศษของกรรมบ้างไหม มีเศษของอกุศลกรรมในอดีตชาติที่ได้กระทำแล้วและให้ผลในปัจจุบันชาตินี้บ้างไหม

เคยมีท่านที่สงสัยว่า ผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าไม่น่าจะยากจนขัดสน หรือว่ามีโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ นั้นเป็นผลของอดีตอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว แต่ถ้าท่านเห็นความวิจิตรของการสะสมของกรรมในอดีตที่เนิ่นนานมา จนกระทั่งท่านเป็นผู้ละเอียดที่จะพิจารณาตัวของท่านจริง ๆ แม้ในปัจจุบันชาตินี้จะเห็นว่า ยังมีกรรมเล็กน้อยเป็นปัจจัยที่จะทำให้ได้รับผลข้างหน้าต่าง ๆ กัน ตามลักษณะของกรรมนั้น ๆ

ขอกล่าวถึงเศษของอกุศลกรรมของพระอริยเจ้า เพื่อท่านจะได้ไม่เป็นผู้ที่ประมาท และพิจารณากรรมของท่านอย่างละเอียดยิ่งขึ้น อุบาสิกาท่านหนึ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงตั้งไว้เป็นเอตทัคคะผู้เลิศกว่าบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้เป็นอัมมกติกาคือผู้แสดงธรรม อุบาสิกาท่านนั้น คือ ชุชชุตตราซึ่งเป็นทาสีของพระนางสามาวดี

พระอัมมปทัฏฐกถาแปล (ภาค ๒) อัปมาทวรรควรรณา มีข้อความว่า

พระภิกษุทั้งหลายกราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นางชุชชุตตราเล่า เพราะกรรมอะไรจึงเป็นหญิงค่อม เพราะกรรมอะไรจึงเป็นผู้มีปัญญามาก เพราะกรรมอะไรจึงบรรลุโสดาปัตติผล เพราะกรรมอะไรจึงเป็นคนรับใช้ของคนเหล่านี้

ถ้าท่านศึกษาประวัติของพระสาวกในครั้งนั้น ก็จะได้ทราบถึงอดีตกรรมของท่านเหล่านั้นด้วย ซึ่งจะทำให้ท่านขัดเกลายิ่งขึ้น ไม่ประมาทที่จะให้เกิดอกุศลแม้เพียงเล็กน้อย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ในสมัยหนึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง เป็นผู้มีธาตุแห่งคนค่อม หนึ่ง หึงผู้อุปัฏฐากคนหนึ่งห่มผ้ากัมพล ถือชันทองคำ ทำเป็นคนค่อม แสดงอาการเที่ยวไปแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ด้วยพูดว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าของ พวกเราย่อมเที่ยวไปอย่างนี้แล อย่างนี้ เพราะผลอันไหลออกแห่งกรรมนั้น นางจึง เป็นหญิงค่อม

ไม่ได้ทำอะไรมากเลย ล้อเล่น ล้อเลียนเพียงเท่านั้น แต่ว่าสมควรไหมที่จะ กระทำอย่างนั้น ขอให้ท่านลองคิดดู สมควร หรือไม่สมควร บุคคลนั้นเป็นบรรพชิต เป็นถึงพระปัจเจกพุทธเจ้า การที่จะล้อเลียนลักษณะของบรรพชิตซึ่งควรที่จะเป็น ที่เคารพนั้นด้วยจิตชนิดไหน ดูหมิ่น หรือว่าลบหลู่ หรือว่าเยาะเย้ย เป็นอกุศลจิต จะ มากน้อยประการใดเป็นเรื่องของบุคคลนั้น ที่ว่า ห่มผ้ากัมพล ถือชันทองคำ ทำเป็น คนค่อม นี่ทางกายแสดงอาการเที่ยวไปแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ด้วยพูดว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าของพวกเรา ย่อมเที่ยวไปอย่างนี้แล อย่างนี้ ทั้งทางกาย และทาง วาจา จิตขณะนั้นเป็นชวณะมากสักเท่าไรที่ถึงกับจะแสดงกิริยาอาการที่ล้อเลียนบุคคล ที่ควรเคารพได้ดังนั้น เพราะผลอันไหลออกแห่งกรรมนั้น นางจึงเป็นหญิงค่อม

๒๗๒

นี่เป็นความวิจิตร ความละเอียดของการสะสมกรรม บางครั้งก็เป็นกุศล บางครั้งก็เป็นอกุศล บางครั้งก็แสดงออกในรูปนั้น ในลักษณะนี้ บางครั้งก็ทางกาย ทางวาจา ไม่เฉพาะแต่ทางใจเท่านั้น เพราะฉะนั้น ผลปรากฏคือว่า อุปนิสัยปัจจัย กรรมใด ๆ ที่ได้กระทำ เป็นปัจจัยที่มีกำลังอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผลเกิดขึ้นตามควรแก่ สภาพของกรรมนั้น

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอดีตกรรมของนางชุชชุตตราแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า

ในครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตทรงครองราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี พระราชา ทรงนิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น ๘ องค์ ฉันทอยู่ในพระราชวังเนืองนิตย์ อนึ่ง ในวันแรกพระราชาให้นั่งในพระราชมณเฑียร แล้วให้ราชบุรุษรับบาตร บรรจุบาตรให้ เต็มด้วยข้าวปายาส แล้วรับสั่งให้ถวายพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย พระปัจเจกพุทธ เจ้าทั้งหลายถือบาตรอันเต็มด้วยข้าวปายาสร้อน ต้องผลัดเปลี่ยนมือบ่อย ๆ หญิงนั้น เห็นท่านทำอยู่อย่างนั้นก็ถวายวลัย ๘ วลัย (วลัย คือ กำไล หรือ เสวียน) ซึ่งเป็นของ ๆ ตน กล่าวว่า ท่านจงวางไว้บนวลัยนี้แล้วถือเอา

พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นทำอย่างนั้น แล้วแลดูหญิงนั้น นางทราบความ ประสงค์ของท่านทั้งหลายจึงกล่าวว่า

ท่านเจ้าข้า ดิฉันหามีความต้องการวลัยเหล่านี้ไม่ ดิฉันบริจาควลัยเหล่านี้แล้ว แก่ท่านทั้งหลายนั้นแล ขอท่านจงรับไป เพราะผลอันไหลออกแห่งกรรมนั้น ในบัดนี้ นางจึงเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก มีปัญญามาก เพราะผลอันไหลออกแห่งการอุปัฏฐาก ซึ่งนางกระทำแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย นางจึงได้บรรลุโสดาปัตติผล นี่เป็น บุญกรรมในสมัยพุทธันดรของนาง

การที่ได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าถือบาตรอันเต็มไปด้วยข้าวปายาสร้อนต้องผลัดเปลี่ยนมือบ่อย ๆ และเป็นผู้ที่รู้ความประสงค์ของบุคคลอื่น มีกุศลจิตคิดที่จะเกื้อกูล และถวายเป็นสังฆทานของตน นี่คือ ผู้ที่รู้ความประสงค์ของบุคคลอื่น และยังเกื้อกูลบุคคลอื่นให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน เพราะผลอันไหลออกแห่งกรรมนั้น ในบัดนี้นางจึงเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก มีปัญญามาก เพราะรู้ถึงความต้องการของบุคคลอื่น และเกื้อกูลด้วยปัญญา

การที่จะเป็นผู้ฉลาด รู้ความประสงค์ของบุคคลอื่น และมีวิธีที่จะเกื้อกูลให้บุคคลนั้นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ก็ทำให้เป็นผู้ที่มโนสิการ สามารถที่จะเป็นผู้ที่ทรงพระไตรปิฎกได้ เน้นนามามากทีเดียวในการที่จะได้บรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า เพราะเหตุว่ากรรมนี้เป็นบุพกรรมในสมัยพุทธันดรของนาง

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอดีตกรรมของนางชุชชุตตราแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ส่วนในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ธิดาของเศรษฐีกรุงพาราณสีคนหนึ่งจับแว่นนึ่งแต่งตัวอยู่ ในเวลามีเงาเจริญ ในเวลาบ่าย

ลำดับนั้น พระภิกษุณีชีณาสพ พระภิกษุณีอรหันต์รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้คุ้นเคยของนางได้ไปเพื่อเยี่ยมนาง ก็ในขณะนั้น หญิงรับใช้ไร ๆ ในสำนักของธิดาเศรษฐีไม่มีเลย นางจึงกล่าวว่า

ดิฉันไหว้เจ้าข้า โปรดหยิบกระเช้าเครื่องประดับนั้นให้แก่ดิฉันก่อน

พระเถรีคิดว่า ถ้าเราจักไม่หยิบกระเช้าเครื่องประดับนี้ให้แก่นางไซ้ นางจักทำความอาฆาตในเรา แล้วบังเกิดในนรก แต่ว่าถ้าเราจักหยิบให้ นางจักเกิดเป็นหญิงรับใช้ของคนอื่น แต่ว่าเพียงความเป็นผู้รับใช้ของคนอื่นย่อมดีกว่าความเร่าร้อนในนรกแล พระเถรีนั้นอาศัยความเอ็นดู จึงได้หยิบกระเช้าเครื่องประดับนั้นให้แก่นาง เพราะผลอันไหลออกแห่งกรรมนั้น นางจึงเป็นคนรับใช้ของคนเหล่าอื่น

กว่าจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่ทราบว่าจะสะสมกุศลกรรม อุกุศลกรรมในลักษณะต่าง ๆ มากมายสักเท่าไรที่วิจิตรจนกระทั่งทำให้ชีวิตของพระอริยสาวก

ทั้งหลายมีในลักษณะต่าง ๆ กัน เป็นหญิงค่อม เป็นคนรับใช้ แต่เป็นผู้ที่มีปัญญา เป็นไปได้ไหม ใครทำให้ ทำเองตามที่ได้สะสมมา นอกจากชีวิตของอุบาสิกาสาวิกา แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบรรพชิต ก็ไม่พ้นจากอดีตกรรมที่ได้สะสมมา และยังคงมีเศษกรรมที่เป็นปัจจัยทำให้มีชีวิตต่าง ๆ กันด้วย

สำหรับเรื่องของพระภิกษุสาวก **ขุททกนิกาย อุทาน ลกุณฐกัณฑ์ยสูตร** มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระลกุณฐกัณฑ์เยกำลังเดินมาข้างหลังของพระภิกษุเป็นอันมาก เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พระผู้มีพระภาคได้ทรงเห็นท่านพระลกุณฐกัณฑ์เยเป็นคนค่อม มีผิวพรรณทรมานไม่น่าดู พวกพระภิกษุดูหมิ่นโดยมาก เดินมาข้างหลังของพระภิกษุเป็นอันมากแต่ไกล

ครั้นแล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเห็นภิกษุนั้นเป็นคนค่อม มีผิวพรรณทรมานไม่น่าดู พวกภิกษุดูหมิ่นโดยมาก กำลังเดินมาข้างหลัง ข้างหลังของภิกษุเป็นอันมากแต่ไกลหรือไม่

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

เห็นแล้วพระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก ก็สมบัติที่ภิกษุนั้นไม่เคยเข้าแล้ว ไม่ใช่หาได้ง่าย ภิกษุนั้นทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่

ลำดับนั้นแลพระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

รถ คือ อัดภาพ มีสีอันหาโทษมิได้ หลังคา คือ บริหารชาว มีกรรม คือ สติอันเดียวแล่นไปอยู่ เชิญดูรถ คือ อัดภาพนั้น อันหาทุกข์มิได้ มีกระแสต้นหาอันตัดขาดแล้ว หาเครื่องผูกมิได้ แล่นไปอยู่

ท่านคงจะสังเกตพยัญชนะที่ว่า รถ คือ อัดภาพ มีกรรม คือ สติอันเดียวแล่นไปอยู่ ถ้าจะสะสมบารมีที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม จะขาดการเจริญสติไม่ได้เลย ถ้าไม่เจริญสติเป็นปกติตามควรแก่แต่ละชาติที่เป็นจริง ที่จะสะสมได้ ก็ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่หากท่านเป็นผู้ที่มั่นคงในการเจริญสติปัฏฐาน ไม่ว่าท่านจะเกิดเป็นบุคคลใด ก็ยังมีการระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม อบรมไป วันหนึ่งก็คงจะถึง แต่ท่านจะเห็นได้ใหม่ว่า การที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าจะยาวนานสักเท่าไร หลังจากที่ได้เฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ในอดีต ได้ฟังธรรม ได้ทำบุญกุศล ได้ถวายบิณฑบาตภัตตาหารต่าง ๆ แต่แม้กระนั้นก็ยังต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานมากทีเดียวกว่าที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

สำหรับประวัติของท่านพระลูกนุสสุภกัฏฐิเถระ มีข้อความที่ท่านเล่าย้อนถอยหลังไปถึงอดีตกรรมที่ยาวนานมาก คือ

ในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่า ปทุมุตตระ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวงเป็นพระผู้นำ ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ครั้นนั้นท่านเล่าว่า เราเป็นบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มากในนครหงสวดี เติบโตผูกพันอยู่ ได้ไปถึงสังฆาราม คราวนั้นพระผู้นำผู้ส่องโลกให้โชติช่วงพระองค์นั้น ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ได้ตรัสสรรเสริญพระสาวกผู้ประเสริฐกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ

เราได้สดับพระธรรมเทศนานั้นและขอบใจ จึงได้กระทำสักการะแก่พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ถวายบังคมพระบาททั้งสองของพระศาสดาแล้วปรารภนาฐานันดรนั้น

ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นผู้นำชั้นพิเศษได้ตรัสพยากรณ์ในท่ามกลางพระสงฆ์ว่า ในอนาคตกาล ท่านจักได้ฐานันดรนี้สมดังมโนธความปรารถนาในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระศาสดามีพระนามว่า โคดม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช

จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เศรษฐีบุตรผู้นี้จักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมเนรมิต เป็นสาวกของพระศาสดา มีนามชื่อว่าภททियะ

ฟังพยากรณ์แล้ว จะเห็นได้ว่า นานมากกว่าที่จะได้สมความปรารถนา แต่ก็ต้องอบรมสะสมไปจริง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่ปรารถนาจะเป็นผู้ที่เลิศในทางหนึ่งทางใด ท่านจะต้องสะสมบุญกุศลมากจึงจะสมความปรารถนานั้นได้ และในระหว่างที่สะสมบุญกุศลนั้น ชีวิตของท่านก็จะระหกระเหินวนเวียนไปอย่างไรวุ่นๆ ข้อความต่อไปมีว่า

เพราะกรรมที่ได้ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตจำนงไว้ เราละร่างมนุษย์และได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แล้วต่อจากนั้นกาลเวลาก็ผ่านไปจนถึงในกัปที่ ๙๒ แต่ภททกัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่ามุสสะ เป็นผู้นำยากที่จะหาผู้เสมอ ยากที่จะข่มขี่ได้สูงส่งกว่าโลกทั้งปวง ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว และพระพุทธรูปทรงสมบุรณ์ด้วยจรณะ เป็นผู้ประเสริฐ เทียงตรง ทรงมีความเพียรเผากิเลส ทรงแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ ทรงเปลื้องสัตว์เป็นอันมากจากกิเลสเครื่องจองจำ เราเกิดเป็นนกดุเหว่า ชาวในพระอารามอันน่าเพลิดเพลินเจริญใจของพระมุสสะสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น เราอยู่ที่ต้นมะม่วงใกล้พระคันธกุฎี

ครั้งนั้น เราเห็นพระพิชิตมารผู้สูงสุด เป็นพระทักษิณายบุคคล เสด็จไปบิณฑบาต จึงทำจิตให้เลื่อมใส แล้วร้องด้วยเสียงอันไพเราะ ครั้งนั้นเราบินไปสวนหลวง คาบผลมะม่วงที่สุกดี มีเปลือกเหมือนทองคำมา แล้วน้อมเข้าไปถวายแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลานั้นพระพิชิตมารผู้ประกอบด้วยพระกรุณา ทรงทราบวาระจิตของเรา จึงทรงรับบาตรจากมือของภิกษุผู้อุปัฏฐาก เรามีจิตรำเริง ถวายผลมะม่วงแด่พระมหามุนี เราใส่บาตรและพนมปีก ร้องด้วยเสียงอันไพเราะ น่ายินดี เสนาจะนำฟังเพื่อบูชาพระพุทธรูปแล้วไปนอนหลับ

ครั้งนั้น นกเหยี่ยวผู้มีใจชั่วช้า ได้โฉบเอาเราผู้มีจิตเบิกบาน มีอหัยาศัยความรักในพระพุทธรูปไปฆ่าเสีย เราจู่ติจากอัมภพนั้น ไปเสวยมหันตสุข ณ สวรรค์ชั้นดุสิต แล้วมาสู่กำเนิดมนุษย์ เพราะกรรมนั้นพาไปในภททกัปนี้

ผ่านไปยาวนานมาก แม้ว่าจนถึงภทก์ไปแล้ว ก็ไม่ใช่ว่าจะบรรลุธรรมได้โดยง่าย

ข้อความต่อไปมีว่า

ในภทก์ปนี้ พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามตามพระโคตรว่ากัสสปะ เป็นเผ่าพันธุ์พรหม มีพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์ ได้เสด็จจุติขึ้นแล้ว พระองค์ทรงยังพระศาสนาให้โชติช่วง ครบงำเดียรฉัตรผู้หลอกลวง ทรงแนะนำเวไนยสัตว์ พระองค์พร้อมทั้งพระสาวกปรินิพพานแล้ว เมื่อพระพุทธองค์ผู้เลิศในโลกปรินิพพานแล้ว ประชุมชนเป็นอันมากที่เลื่อมใสจักทำพระสกุ๊ปของพระศาสดา เพื่อต้องการจะบูชาพระพุทธเจ้า เขาปรึกษากันอย่างนี้ว่า จักช่วยกันทำพระสกุ๊ปของพระศาสดาผู้แสวงหาพระคุณอันใหญ่ให้สูง ๗ โยชน์ ประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ

ครั้งนั้น เราเป็นจอมทัพของพระเจ้าแผ่นดินแคว้นกาสิพระนามว่ากิกิ ได้พุดลดประมาณที่พระเจดีย์ของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีประมาณเสีย

ครั้งนั้น ชนเหล่านั้นได้ช่วยกันทำเจดีย์ของพระศาสดาผู้มีพระปัญญาเกินกว่านรชนสูงโยชน์เดียว ประดับด้วยรัตนนานาชนิดตามถ้อยคำของเรา เพราะกรรมที่ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตจำนงไว้ เราละร้างมนุษย์นั้นแล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

กัณหาพสุตท่าย ในบัดนี้เราเกิดในสกุลเศรษฐีอันมั่งคั่งสมบูรณ์ มีทรัพย์มากมาย ในพระนครสาวัตถีอันประเสริฐ เราได้เห็นพระสุคตเจ้าในเวลาเสด็จเข้าพระนคร ก็อศจรยใจจึงบรรพชา ไม่นานก็ได้บรรลุอรหัต

ไม่นานสำหรับในชาตินี้ไซ้ไหม เวลาที่ท่านได้ยินคำว่า บวชแล้วไม่นานก็บรรลุอรหัต ก็เป็นไปได้ เพราะเหตุว่าได้สะสมบารมีมาพอที่จะบรรลุเมื่อใด ก็บรรลุเมื่อนั้น แต่ไม่ใช่ว่า ไม่เคยเจริญอบรม ไม่เคยสะสมอินทรีย์บารมีมาเลย พอบวชในชาตินั้นไม่นานก็บรรลุอรหัต ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในลักษณะนั้น

ข้อความต่อไปมีว่า

เพราะกรรม คือ การลดประมาณของพระเจดีย์เราได้ทำไว้ เราจึงมีร่างกายต่ำเตี้ย ควรจะเป็นร่างกายกลม เรามบูชาพระพุทธเจ้าสูงสุดด้วยเสียงอันไพเราะ จึงได้ถึง

ความเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ เพราะการถวายผลไม้แด่
พระพุทธเจ้า และเพราะการอนุสรณ์ถึงพระพุทธคุณ เราจึงสมบูรณด้วยสามัญผล
ไม่มีอาสวะอยู่ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้วดังนี้

ทราบว่ ท่านพระลูกนรุกรภักทียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้
แล

จบ ลูกนรุกรภักทียเถรอาปทาน

ปัจจุบันท่าน หรือมิตรสหายจะเป็นอย่างไร ต้องมีเหตุที่ได้กระทำไว้แล้วทั้งนั้น
แม้แต่การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในเวลาไม่นาน ก็ต้องหมายความว่า
ได้เจริญสะสมอบรมเหตุที่จะทำไว้ในชาตินี้ เมื่อสติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรม
และรูปธรรม ก็ไม่นาน สามารถที่จะประจักษ์แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมนั้นได้อย่าง
รวดเร็ว

การสะสมกุศล อกุศล ในอดีตมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน และยังคงสะสมต่อไป
ซึ่งถ้าท่านไม่ระแวงระวังกาย วาจา ใจอย่างละเอียดจริง ๆ จะทำให้เป็นอกุศลกรรมที่
ทำให้ แม้จะได้รับผลโดยการเกิดในอบายภูมิแล้ว แต่ภายหลังได้เกิดในกามสุคติภูมิ ก็
ยังคงมีเศษของกรรมทำให้ท่านได้รับผลของอกุศลกรรมอย่างนั้นอยู่

ถ. คำว่า สวาก แปลว่า ผู้ฟัง หรือผู้ฟังพระพุทธเจ้าเท่านั้นจึงจะเป็นสวาก
ได้ หรือหมายถึงพระอริยบุคคลเท่านั้น

ส. ถ้าเพียงฟังแล้วไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ชื่อว่าฟังหรือเชื่อฟังไหม ฟังมาก
ทั้ง ๓ ปีฏก มีความเข้าใจในพระวินัยปิฏก ในพระสุตตันตปิฏก ในพระอภิธรรมปิฏก
แต่ไม่ปฏิบัติให้ตรงตามที่ได้ฟัง อย่างนั้นจะชื่อว่าเป็นสวากหรือเปล่า

ฟังเพื่ออะไร บางท่านก็อาจฟังเพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ฟังแต่คนอื่นไม่ได้ฟัง แต่ว่า
ผู้ฟังจริง ๆ ฟังพระธรรม เพื่อน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตาม ชัดเกลาคิดใจ และ
เพื่อที่จะได้เจริญสติปัญญา รู้สภาพธรรมตรงตามที่ได้ทรงแสดงไว้ ไม่ผิด ไม่
คลาดเคลื่อน จึงชื่อว่าเป็นผู้ฟัง ไม่ใช่เพียงแต่ฟังเท่านั้น แต่ไม่ประพฤติปฏิบัติตาม

ขอกล่าวถึงประวัติของพระสาวกอีกท่านหนึ่ง ซึ่งจะเกิดอุบายท่านก็อาจจะ
เป็นได้ ถ้าท่านกำลังกระทำอย่างนั้นอยู่ ก็จะได้ไม่กระทำ มิฉะนั้นแล้วจะได้รับเศษ
กรรมอย่างพระสาวกท่านนี้

ขุททกนิกาย อปาทาน โมฆราชเถราปทานที่ ๑๐

ท่านพระโมฆราชได้เล่าอดีตของท่าน ย้อนไปถึงในกัปนับจากภัทรกัปนี้ไปหนึ่ง
แสนกัป ในสมัยพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า ปทุมุตตระ มีข้อความว่า

ครั้งนั้น เราเป็นผู้ประกอบในหนทางแห่งการงานของบุคคลอื่นในสกุลหนึ่ง ใน
พระนครหงสวดี ทรัพย์สินอะไร ๆ ของเราไม่มี เราอาศัยอยู่ที่พื้นซึ่งเขาทำไว้ที่หอฉัน
เราได้ก่อไฟที่พื้นหอฉันนั้น พื้นศิลาจึงดำไปเพราะไฟลน ครั้งนั้นพระโลกนาถผู้
ประกาศสัจจะ ๔ ได้ตรัสสรรเสริญพระสาวกผู้ทรงจิวรเศร้ามองในที่ประชุมชน

เราขอบใจในคุณของท่าน จึงได้ปฏิบัติพระตถาคต ปรารภนาฐานันดรอัน
สูงสุด คือ ความเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุผู้ทรงจิวรเศร้ามอง

๒๗๓

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่าปทุมุตตระ ได้ตรัสกับพระสาวกทั้งหลายว่า

จงดูบุรุษนี้ ผู้มีผ้าห่มน่าเกลียด ผอมเกร็ง มีหน้าผ่องใสเพราะปิติ ประกอบด้วยทรัพย์ คือ ศรัทธา มีกายและใจสูงเพราะปิติ ร่าเริง ไม่หวั่นไหว หนาแน่นไปด้วยธรรมที่เป็นสาระ บุรุษนี้ชอบใจในคุณของภิกษุผู้ทรงจิวรเศร้ามองปรารภนาฐานันดรนั้นอย่างจริงใจ

ข้อความต่อไป ท่านเล่าว่า

เราได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้นและเบิกบาน ถวายบังคมพระพิชิตมารด้วยเศียรเกล้า ทำแต่กรรมที่ดีงามในศาสนาของพระชินเจ้าตราบเท่าสิ้นชีวิต เพราะกรรมที่ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตจำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เพราะกรรม คือ การเอาไฟลงบนพื้นที่หอนั้น เราจึงถูกเวทนาเบียดเบียนไหม้แล้วในนรกพันปี ด้วยเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่นั้น เราเป็นมนุษย์เกิดในสกุล จึงเป็นผู้มีรอยเป็นเครื่องหมายถึง ๕๐๐ ชาติโดยลำดับ เพราะอำนาจของกรรมนั้น เราจึงเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยโรคเรื้อน เสวยมหันต์ทุกข์ถึง ๕๐๐ ชาติเหมือนกัน

ในภพที่ภพนี้ เรามีจิตเลื่อมใส เลี้ยงดูพระอุปัชฌาย์ผู้มียศให้อิ่มหนำด้วยปิณฑบาต เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่นั้น และเพราะการตั้งเจตจำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เมื่อถึงภพสุดท้าย ได้บังเกิดในสกุลกษัตริย์ เมื่อพระชนกล่วงไปแล้ว ก็ได้เป็นพระมหाराชา เราถูกโรคเรื้อนครอบงำ กลางคืนไม่ได้รับความสุข เพราะสุขที่เกิดจากความ เป็นพระเจ้าแผ่นดินหาประโยชน์ไม่ได้ ฉะนั้นเราจึงชื่อว่าโมฆราชา เราเห็นโทษของร่างกายจึงได้บวชเป็นบรรพชิต มอบตัวเป็นศิษย์ของพราหมณ์พาวรีผู้ประเสริฐ เราเข้าไปเฝ้าพระผู้นำนรชน พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ได้ทูลถามปัญหาอัน

ละเอียดลึกซึ้งว่า โลกนี้ โลกหน้า พรหมโลก กับทั้งเทวโลก ข้าพระองค์ไม่ทราบ
ความเห็นของพระองค์ผู้ทรงพระนามว่าโคดมผู้มียศ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้มีปัญหา
มาถึงพระองค์ผู้ทรงเห็นลวงสามัญชน ข้าพระองค์จะพิจารณาเห็นโลกอย่างไร
มัจจุราชจึงจะไม่เห็น

ถูกทรมานด้วยโรคเรื้อน จนกระทั่งอยากพ้นไปเสียจากมนุษย์โลก เทวโลก
พรหมโลก ทั้งหมด แต่ไม่ทราบวิธีที่จะพิจารณาอย่างไรจึงจะพ้นไปได้

ข้อความต่อไปมีว่า

พระพุทธเจ้าผู้ทรงรักษาโรคทุกอย่างให้หายได้ ได้ตรัสกับเราว่า ดูกร โมฆราชะ
ท่านจงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ พิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็น
ว่าตัวตนเสีย บุคคลพึงข้ามพ้นมัจจุราชไปได้ด้วยอุบายเช่นนี้ ท่านพิจารณาเห็นโลก
อย่างนี้ มัจจุราชจึงจะไม่เห็น

เราเป็นผู้ไม่มีผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์เป็นภิกษุ พร้อมกับเวลาจบ
พระคาถา เราเป็นผู้ถูกโรคเรื้อนเบียดเบียน ถูกเขากล่าวว่า วิหารอย่าเสียหาย
เสียเลย จึงไม่ได้อยู่ในวิหารของสงฆ์ เรานำเอาผ้ามาจากกองหยากเยื่อ ป่าช้า และ
หนทาง แล้วทำผ้าสังฆาฏิด้วยผ้าเหล่านี้ ทรงจีวรที่เศร้าหมองพระผู้นำชั้นพิเศษ
ผู้เป็นนายแพทย์ใหญ่ทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้นของเรา จึงทรงตั้งเราไว้ในตำแหน่ง
แห่งภิกษุผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายที่ทรงจีวรเศร้าหมอง เราสิ้นบุญและบาป หาย
โรคทุกอย่าง ไม่มีอาสวะ ดับสนิทเหมือนเปลวไฟที่หมดเชื้อ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้

ทราบว่า ท่านพระโมฆราชเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล

จบโมฆราชเถรบทาน

อาจจะมีท่านผู้หนึ่งผู้ใดทำอย่างนี้บ้างหรือเปล่า เอาไฟลนที่พื้นหอฉัน ต้อง
ระวังอีกเหมือนกัน เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่ได้ ถ้าทำไปด้วยการที่ไม่เห็นว่าเป็นสถานที่ ๆ
ควรเคารพสักการะ

สำหรับเรื่องของพระสาวกทั้งหลายนี้ จะเห็นได้ว่า ท่านทั้งหลายเหล่านั้น บางท่านเป็นผู้ที่ยากจนขัดสน ไร้ทรัพย์ เป็นคนค่อม เป็นโรคเรื้อน แต่ว่าถ้าท่านเหล่านั้น เป็นผู้ที่มีบรรลุดุคคุณธรรม คือ หมดกิเลส ท่านเหล่านั้นก็ย่อมเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพยกย่องอย่างสูงในคุณธรรมของท่าน ไม่ว่าจะดีที่ท่านจะเป็นบุคคลใดก็ตาม แสดงให้เห็นว่าสำหรับพระพุทธศาสนานั้น จุดประสงค์ คือ การขัดเกลากิเลสให้หมดจด จึงจะเป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพยกย่อง

ข้อความในพระไตรปิฎกมีตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่เกิดมาในสกุลต่ำ แต่เมื่อท่านบรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ ก็ได้รับความเคารพยกย่องอย่างสูง ใน **ขุททกนิกาย เถรคาถา สุนีตเถรคาถา** มีข้อความว่า

เราเกิดในสกุลต่ำ เป็นคนยากจน มีเครื่องบริโภคน้อย การงานของเราเป็น การงานต่ำ เราเป็นคนเทดอกไม้ เราถูกมนุษย์เกลียดชัง ดูหมิ่น และแข่งด่า เรา ถ่อมตน ใหัวหม่ชนเป็นอันมาก ครั้งนั้น เราได้เห็นพระพุทธานุเจ้าผู้เป็นมหาวิรบุรุษ ห้อมล้อมไปด้วยพระภิกษุสงฆ์ เสด็จเข้าไปสู่พระนครอันอุดมของชาวมคธเพื่อ บิณฑบาต เราจึงวางกระเช้าลง แล้วเข้าไปถวายบังคมพระองค์ผู้เป็นอุดมบุรุษ พระองค์ผู้เป็นอุดมบุรุษได้ประทับยืนอยู่เพื่ออนุเคราะห์เรา ครั้งนั้นเราได้ถวายบังคม พระยุคลบาทของพระศาสดา แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วจึงทูลขอบรรพชา กับพระองค์ผู้สูงสุดกว่าสัตว์ทั้งปวง

ลำดับนั้น พระศาสดาผู้มีพระกรุณาอนุเคราะห์สัตว์โลกทั้งปวง ได้ตรัสเรียกเรา ว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด

พระดำรัสนั้นเป็นอุปสมบทของเรา เมื่อเราอุปสมบทแล้ว อยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ไม่เกียจคร้าน ได้ทำตามพระดำรัสของพระศาสดาผู้พิชิตมารที่ทรงสั่งสอนเรา ในราตรี ปฐมยาม เราก็ระลึกถึงชาติก่อน ๆ ได้ ในมัชฌิมยามก็ได้ทิพยจักขุ ในปัจฉิมยามก็ ทำลายกองแห่งความมืด คือ อวิชชาได้ ครั้นรุ่งราตรีพระอาทิตย์อุทัยเทพเจ้าเหล่า อินทร์และพรหมทั้งหลายพากันมาประนมอัญชลินนัสการเรา พร้อมกับกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ขอนอบน้อมต่อท่าน ข้าแต่ท่านผู้เป็นอุดมบุรุษ ขอนอบน้อมต่อท่าน ข้าแต่ท่านผู้วิรูถุท ท่านเป็นผู้สิ้นอาสวะ เป็นทักขิไณยบุคคล

ลำดับนั้น พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นเราห้อมล้อมด้วยหมู่เทพเจ้า จึงทรง ยิ้มแย้ม และทรงตรัสเนื้อความนี้ว่า บุคคลชื่อว่าเป็นพราหมณ์ เพราะคุณธรรม ๔ ประการ คือ ตบะ ๑ พรหมจรรย์ ๑ สัญญะ ๑ ทมะ ๑ ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าว บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ มีตบะ เป็นต้นนั้น ว่าเป็นพราหมณ์ผู้อุดม

ถ้าเป็นผู้ที่เกิดในตระกูลสูง แต่เป็นผู้ที่มีกิเลสมาก เทวดาและพรหมทั้งหลายก็ ไม่มัสการประนมมืออัญชลี แต่บุคคลที่แม้จะเป็นผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำ การงานต่ำ เป็นคนเทวดอกไม้ เมื่อหมดสิ้นกิเลสแล้ว แม้แต่เทวดาและพรหมซึ่งกำเนิดสูงกว่า ก็ยอมมัสการ แสดงความนอบน้อมในความเป็นผู้ทรงคุณนั้น นี่เป็นประโยชน์อย่าง แท้จริงจากพระพุทธศาสนา ไม่ว่าท่านจะมีอาชีพใด มีงานอย่างใด ถ้าท่านเป็นผู้ที่ ละกิเลสได้ ก็เป็นผู้ที่บุคคลอื่นบูชาได้

ถ. ท่านทำหอนั้นไหมนั้น ท่านเจตนาหรือเปล่า

ส. เรื่องของใจเป็นเรื่องยากที่บุคคลอื่นจะรู้ได้ แม้แต่ท่านเอง ถ้าท่านไม่ใช่ เป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านจะทราบได้ไหมว่า การแสดงความเคารพ ความ นอบน้อมแต่ละครั้งนั้น มากน้อยต่างกันอย่างไร ฉะนั้น ถ้าเป็นการกระทำที่เป็นไป ด้วยอกุศลจิต ก็ไม่มีผู้อื่นรู้ได้ว่า ขณะนั้นทำไปด้วยความลบหลู่ ด้วยความไม่เห็นว่าเป็นสถานที่ที่ควรสักการะหรือเปล่า

เรื่องของจิตเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก ถ้าท่านไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน จริง ๆ ท่านจะไม่ทราบถึงกิเลสที่ละเอียดจริง ๆ ที่มีอยู่ในจิตใจ ที่ทำให้สภาพของจิต แต่ละขณะไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่บุคคลอื่นจะรู้ได้ นอกจากตัวของ ท่านเอง

บางท่านยังไม่ทราบเรื่องของการเจริญสติ ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและ รูปธรรม ท่านฟังมาพอสมควร ขณะที่ฟังก็เข้าใจ แต่เวลาที่สติเกิดบ้างจริง ๆ ท่าน กล่าวว่าท่านสับสน คือ ยังไม่ใช่ความรู้ชัดจริง ๆ ว่า ขณะนั้นเป็นการเจริญอบรม สติปัฏฐานแล้วหรือยัง

ถ. การปฏิบัติเรื่องสติปัฏฐาน เบื้องต้นจะอย่างไรดีครับ

ส. เวลาที่จะทำวิปัสสนา จะยุ่งยาก เพราะว่าจะทำ จะทำได้อย่างไร และจะถูกต้องอย่างไรถ้ามีตัวตนที่จะทำอย่างนั้น พอเริ่มก็จะทำ หมายความว่า มีความต้องการที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

ถ. เวลาปฏิบัติ เป็นตัวเราไปเสียทุกที ทางตาที่เราเห็น เห็นเป็นนามอะไร ต่ออะไร นึกไป นึกมา แพร่สะพัดไปหมด ไม่เข้านามรูปปริจเฉทญาณอะไรที่ว่ามันได้โปรดอธิบายอีกครั้ง

ส. ทางตา ระลึกเป็นปกติธรรมดาได้ไหม ประการแรกที่สุด ที่ท่านจะเจริญความรู้จนถึงความสมบูรณ์ของปัญญา ที่เป็นนามรูปปริจเฉทญาณ ต้องมาจากความสามารถที่จะระลึกถึงลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ใช่โดยขึ้นการฟัง แต่เวลาที่จะระลึกเพื่อที่จะได้รู้ในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน จะต้องสามารถรู้ความต่างกันของรูปธรรมกับนามธรรม คือ ที่กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ทางตา สังเกต สำเนียงรู้ในลักษณะ รู้ว่าลักษณะรู้ ไม่ใช่รูปธรรม ไม่มีสีสัน แต่เห็นสี เพราะฉะนั้น ที่กำลังเห็น คือ กำลังรู้นี้ เป็นแต่เพียงสภาพรู้ชนิดหนึ่ง ซึ่งสภาพรู้ในวันหนึ่ง ๆ มีหลายลักษณะ ทางตาสภาพรู้ คือ ขณะที่กำลังเห็น ทางหูสภาพรู้ คือ ขณะที่กำลังได้ยิน เป็นนามธาตุชนิดหนึ่ง เป็นสภาพรู้แต่ละทาง และสิ่งที่ปรากฏก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏแต่ละทางเท่านั้น ไม่ใช่ทำอย่างอื่น พอจะเป็นไปได้ไหมอย่างนี้ ปกติธรรมดาแต่อย่าไปทำ

ถ. เพื่อจะให้การปฏิบัติแน่น และไม่กระสับกระส่าย เราจะใช้ควบกับอานาปานสติ ผมตั้งชื่อพิเศษของผมว่า อานาปานสติปฏิฐานได้ไหมครับ

ส. โดยมากความต้องการผลจะทำให้ท่านหาวิธี ลองผสม ลองใช้อย่างนั้นกับอย่างนี้รวมกัน เพื่อว่าจะมีสัมปชัญญะบริบูรณ์ขึ้น และสติจะได้ไม่หลงลืม จดจ้องอยู่ที่หนึ่งที่ได้ได้นาน นี่เป็นลักษณะของความต้องการ อย่างถ้าท่านต้องการให้สติเกิดติดต่อกันนาน ๆ แต่ทางตาก็ระลึกไม่ได้ ระลึกไม่ถูก ทางหูระลึกไม่ถูก ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ปกติธรรมดาระลึกไม่ถูก เพราะฉะนั้น ก็มีความต้องการที่จะให้สติระลึกอยู่ที่หนึ่งที่ได้ ก็มีการผสมรวมกันขึ้น เพื่อจะให้สติเกิดที่นั่นมาก ๆ นี่เป็น

เพราะความต้องการ การเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานนั้น รู้แล้วละ แต่ถ้ายังไม่รู้ ไม่ละ และลักษณะที่จดจำอง เป็นลักษณะที่ละหรือเปล่า

ถ. ที่ผมเรียกว่าอานาปานสติปัฏฐานนี้ ไปพบหลักฐานเข้า หลักฐานของท่านอาจารย์พระธรรมกถึก คือ ท่านมีตำราอานาปานสติ ๓ เล่ม ไม่ต้องไปหายใจเข้า หายใจออก ปฏิบัติเลย รั้งมานุสัสสนาสติปัฏฐานนี้แหละ จตุกะที่ ๔ จะได้ไหม

ส. รั้งมานุสัสสนา การระลึกลักษณะของสภาพธรรม และธรรมก็กว้างมาก ทุกสิ่งเป็นธรรม แต่ว่าขณะที่กำลังปรากฏอยู่ ธรรมคืออะไร ทราบแต่ชื่อ แต่ว่าจริง ๆ แล้ว การเจริญสติปัฏฐานเพื่อให้ปัญญารู้ชัดในลักษณะของธรรมนั่นเอง ที่กำลังปรากฏอยู่ตามปกติ ไม่ใช่รู้ชื่อของธรรม แต่รู้ลักษณะของธรรมที่กำลังปรากฏอยู่

การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่เป็นชื่อ แต่เป็นสติที่รู้ลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน คือ รู้สภาพของธรรมแต่ละชนิด ทางตาก็เป็นธรรม ขณะนี้เป็นรั้งมานุสัสสนาสติปัฏฐาน ไม่มีอะไรที่จะพ้นไปจากธรรมเลย เป็นการรู้ลักษณะของธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่รู้เพียงชื่อ

เพราะฉะนั้น จะมีประโยชน์ใหม่กับการที่จะไปผสมวิธีต่าง ๆ ขึ้น แต่ว่าไม่ช่วยให้ปัญญารู้ลักษณะที่จะสำเนียงรู้ลักษณะที่เป็นนามธรรม ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติได้

และขณะที่กำลังผสมวิธีต่าง ๆ เกิดอะไรขึ้นบ้าง เกิดความรู้อะไรขึ้น

ถ. ที่อาจารย์ถามว่า ได้ความรู้อะไรบ้าง ผมก็ได้ความรู้ทางไตรลักษณ์ เพราะในจตุกะที่ ๔ นั้น ท่านบอกว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในจตุกะที่ ๔ อธิบาย อนิจจัง อนิจจังนี้กินความไปถึงทุกขัง อนัตตาด้วย คือ เท่าที่ผมอ่านท่านชี้แจงว่า อานาปานสติมีอยู่ ๑๖ ข้อ จตุกะที่ ๔ คือ รั้งมานุสัสสนาสติปัฏฐานนี้ เกี่ยวข้องกับปัญญาโดยแท้ ไม่ได้เกี่ยวกับการหายใจเข้าหายใจออก เราก็เอาอานาปานสติบังคับไว้ จะได้ไม่แปรเป็นอย่างอื่น ถ้านี้ทำอะไร ๆ ไม่ออก หรือวิปัสสนาไม่ทัน หายใจเข้า หายใจออกบังคับไว้ คิดอะไรไม่ได้ ก็หายใจเข้าหายใจออกไว้ อย่างนี้เป็นต้น ถ้าเกิดมีปัญญาขึ้น ก็คิด

ไปอย่างนี้ ที่คิดนั้น ก็ไม่ได้คิดนอกอาจารย์ ก็อยากจะคิดว่า เห็นเป็นนาม ก็อยากจะคิดอย่างนั้น ไม่ใช่ตัวตน เราเห็น เราได้ยิน ไม่ใช่ตัวตน

ส. ถ้าไม่ใช่ความจริง ๆ ไม่ใช่การสำเนียงที่จะรู้สภาพที่เป็นนามธรรมที่เป็นสภาพรู้ และลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่ไม่ใช่สภาพรู้จริง ๆ ตามปกติ

วิธีผสมอย่างอื่นทั้งหมด ไม่ได้เกิดกฏให้เกิดการรู้ชัดและการละได้เลย และที่เรียนถามท่านว่าได้อะไร ได้ประโยชน์อะไรบ้าง ท่านบอกว่าได้เห็นไตรลักษณ์

ถ้าไม่รู้ลักษณะที่เป็นนามธรรม ไม่รู้ลักษณะที่เป็นรูปธรรมแล้ว ท่านเห็นไตรลักษณ์ของอะไร ท่านไม่รู้ลักษณะของนามธรรมทางตา ไม่รู้ลักษณะของรูปธรรมทางตา ท่านไม่รู้ลักษณะของนามธรรมทางหู ไม่รู้ลักษณะของรูปธรรมทางหูตามปกติตามความเป็นจริง ท่านเห็นไตรลักษณ์ของอะไร เห็นตามหนังสือ ถ้าเห็นจริง ๆ ต้องเป็นวิปัสสนาญาณ แต่วิปัสสนาญาณโดยไม่รู้ลักษณะของนามของรูป จะเป็นวิปัสสนาญาณได้ไหม จะเป็นการรู้ไตรลักษณ์ได้ไหม จะเป็นการประจักษ์ไตรลักษณ์ได้ไหม จะกล่าวว่ารู้ไตรลักษณ์ โดยไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมไม่ได้

ถ. การระลึก ระลึกอย่างไร ระลึกมาก หรือระลึกลน้อยอย่างไร

ส. จะทำอีกแล้วใช่ไหม ถ้าบอกมาก ก็ทำมาก ถ้าบอกน้อย ก็ทำน้อย ไม่ใช่เรื่องที่จะไปบังคับให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำ

๒๗๔

ถ. ผมว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ สติเรารู้ว่าเป็นการระลึกระลึกอย่างไร มีปัญหาแล้ว ระลึกริดรอน ระลึกให้ลึกซึ้ง ระลึกไปถึงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ระลึกแค่อ่อน แค่แข็ง ผมเข้าใจที่อาจารย์สอน ฟังมา ๒ ปี ๓ ปี เข้าใจ แต่เวลาปฏิบัติ ๗ ไม่ได้ ที่จะระลึกปัจจุบันธรรม ขณะที่ระลึก ๗ อย่างไร การระลึกนี้สำคัญ ระลึกตื่น ระลึกลึก ระลึกมาก ระลึกล้น ระลึกยาว ระลึกสั้น

สุ. ข้างวุ่นจริง ๆ เลยใช่ไหม เพราะแม้สติจะระลึก ก็ไม่ทราบว่าจะให้เฝิน หรือจะให้ลึก หรือจะให้แรง หรือจะให้มาก หรือจะให้สั้น แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ก็ระลึกรู้ตรึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง พยัญชนะนี้สมบูรณ์ที่สุด

ถ้าลักษณะที่เย็นกำลังปรากฏ ก็รู้ตามความเป็นจริงอย่างนั้นเท่านั้น ไม่ต้องไปกดให้แรง ไม่ต้องไปผ่อนให้เบา ไม่ต้องไปทำให้เฝิน หรืออะไรเลย เพราะว่ามันเป็นตัวตน ไม่ใช่การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

สภาพธรรมตามความเป็นจริงเป็นอย่างไร ผู้ไม่หลงลืมสติ คือ กำลังระลึกรู้สภาพลักษณะนั้นตามปกติ ตามความเป็นจริง และไม่ติดใจสงสัย หรือว่าเฝียที่จะมีความเป็นตัวตนไปบังคับต่อไปอีก ที่จะให้สติจดจ้องให้ลึกลงไปอีก หรือว่าให้เฝินออกมาหน่อย ซึ่งขณะนั้น สติจะระลึกต่อไป หรือว่าสติจะหลงลืมไป และเกิดระลึกทางอื่น ทวารอื่นต่อไป ก็เป็นเรื่องที่จะได้เห็นความเป็นอนัตตา แม้ของสติ

จะระลึก ก็ไม่ทราบว่าจะเฝินถูก จะหนัก จะเบา หรือจะแรง หรือจะเฝิน ก็ทำไม่ได้ใช่ไหม แต่ถ้าตามปกติ ตามธรรมดา ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ แล้ว จะไม่ยุ่ง

พอที่จะเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติได้ไหม ถ้าปรากฏว่าไม่ยุ่งเมื่อไร นั่นคือ เป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

ถ. ผมยังไม่รู้ว่า สติปัฏฐานมีลักษณะที่แท้จริงอย่างไร บางครั้งที่ผมฟังอาจารย์บรรยายแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน เวลาตั้งใจฟังและรู้เรื่อง แต่ว่าไม่ได้พิจารณาให้เป็นรูปเป็นนาม ขณะนั้นไม่ทราบว่า จะเป็นสติปัฏฐานหรือเปล่า

สุ. ถ้าไม่รู้ว่า เป็นนามเป็นรูป เชื่อใจความเป็นตัวตนมีอยู่เต็ม ซึ่งที่จะละลายไปได้ทีละน้อย ก็เพราะความรู้เกิดขึ้นทีละน้อย

เริ่มจากไม่รู้ และสตรีก เมื่อระลึกแล้วสำเนียง สังเกต เพิ่มความรู้ขึ้นทีละน้อย ขณะที่ความรู้เกิดขึ้นทีละน้อยนั้น ละลายความไม่รู้ออกไปทีละน้อย และการรู้จริง ๆ ไม่ใช่รู้โดยชื่อ โดยการฟัง โดยการอ่าน แต่เพราะรู้ในลักษณะที่เป็นสภาพรู้ซึ่งเป็นนามธรรม

การรู้เรื่องก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง และก็หมดไป แต่ไม่ใช่เห็น ถ้ายังไม่รู้ว่าเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม ก็ต้องอบรมไป ก่อนภักทกับนี้ถอยไปถึงเท่าไร ถึงจะเมื่อระลึกแล้วไม่นาน จึงรู้แจ้งเป็นพระอรหันต์บ้าง เป็นพระอนาคามีบ้าง เป็นพระสกทาคามีบ้าง เป็นพระโสดาบันบุคคลบ้าง แต่ต้องเป็นความรู้จริง ๆ แทงตลอดได้จริง ๆ ตามปกติ

ในคราวก่อนได้กล่าวถึงเรื่องภูมิ ซึ่งเป็นอบายภูมิ ผลของอกุศลกรรมเมื่อทำปฏิสันธินั้น ก็ทำให้เกิดในอบายภูมิ ๔ คือ นรก ๑ ติรัจฉาน ๑ เปเรต ๑ อสุรกาย ๑

ใน **มโนรทปฺรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต มหาวรรค** อธิบายคำว่า **อบาย** ว่าได้แก่ นรก ติรัจฉาน เปเรตวิสัย อสุรกาย และมีข้อความอธิบายว่าจริงอยู่ทั้งหมดนี้เรียกว่า **อบาย** เพราะไม่มีความเจริญ เรียกว่า **ทุคติ** เพราะเป็นทางแห่งทุกข์ เรียกว่า **วินิบาต** เพราะพลัดจากความพอกพูนขึ้นแห่งความสุข

สำหรับเรื่องของ **อสุรกาย** มีกล่าวไม่มากในกำเนิดของอบาย เพราะว่าในกำเนิดของอบายภูมินั้น มักจะกล่าวถึงนรก สัตว์ดิรัจฉาน ปีศาจวิสัย ที่เป็นอย่างนี้เพราะเหตุว่า สำหรับภูมิอสุรกายนั้น รวมอยู่ในพวกเปเรตบ้าง รวมอยู่ในพวกเทพบ้าง เป็นภูมิที่ไม่แน่นอน หมายความว่า อสุรกายบางประเภท บางจำพวก ก็เป็นพวกเปเรต บางจำพวกก็เป็นพวกเทพ แต่ข้อความในพระไตรปิฎกบางตอน ก็กล่าวถึงอสุรกายด้วย เช่น ใน **ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค** พระผู้มีพระภาคตรัสกับปริพาชก

ซึ่งภควโคตรว่า พระองค์ทรงพยากรณ์อเจลกะชื่อโกรักขัตติยะ ให้สุนัขขี้ต๊ะโอรสเจ้า
ลิจฉวีฟังว่า โกรักขัตติยะจักบังเกิดในเหล่าอสุรชื่อกาลกัญชิกา ซึ่งเร็วกว่าอสุรกายทั้ง
ปวง และมีข้อความอธิบายเรื่องกำเนิดของอสุร หรืออสุรกาย พวกกาลกัญชิกาว่า

อสุรพวกนี้มีตัวสูง ๓ คาวุต มีเนื้อและโลหิตน้อย เช่นใบไม้แก่ มีตาติดบน
ศีรษะคล้ายตาของปู มีปากเท่ารูเข็มบนศีรษะ

ซึ่งข้อความใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถาพระวิภังคปกรณ์** ก็มีข้อความ
เรื่องของอสุรกาย พวกกาลกัญชิกานี้ด้วย

ในกำเนิดของอบายภูมิ ซึ่งเป็นผลของอกุศลกรรมนั้น หนักที่สุด คือ นรก เกิด
เป็นดิรัจฉานดีกว่านรก เพราะเหตุว่าไม่ต้องทนทุกข์ทรมานมากมายสาหัสอย่างสัตว์ใน
นรก แต่ว่าพวกเปรตวิสัย คือ พวกเปรตดีกว่าสัตว์ดิรัจฉาน เพราะเหตุว่าสามารถที่จะ
รู้กรรมและอนุโมทนาในส่วนกุศลที่บุคคลอื่นอุทิศให้ เมื่อได้อนุโมทนาในส่วนกุศลที่
บุคคลอื่นอุทิศให้แล้ว ก็มีโอกาที่จะพ้นกรรม และได้สมบัติอันเป็นทิพย์ พ้นจาก
สภาพของความเป็นเปรต ฉะนั้น ก็ดีกว่าสัตว์ดิรัจฉาน

คราวก่อนได้กล่าวถึงเรื่องของกุศลจิต ซึ่งเป็นไปในทาน และกุศลที่เป็นไปกับ
ทานนั้นมี ๓ คือ

๑. **ทาน** การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้รับ

๒. **ปัตติทาน** การอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่นอนุโมทนา เช่น เวลาที่ปรารภบุคคล
หนึ่งบุคคลใด หรือว่าพวกหนึ่งพวกใดขึ้น แล้วถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้กับบุคคลนั้น

สำหรับกุศลที่เป็นไปในทานอีกประการหนึ่ง คือ

๓. **ปัตตานุโมทนาทาน** การอนุโมทนาส่วนกุศลที่บุคคลอื่นกระทำ และอุทิศ
ให้ หรือการอนุโมทนาในกุศลของผู้อื่น ซึ่งก็ต้องเนื่องกัน คือ ต้องมีทาน การให้ และ
เมื่อมีทานการให้แล้ว ก็มีการอุทิศส่วนกุศลที่ได้กระทำทานนั้นให้บุคคลอื่นอนุโมทนา
และบุคคลอื่นจะได้รับผลของการอุทิศส่วนกุศลให้ ก็ด้วยการอนุโมทนาของตนเอง

สำหรับภูมิที่จะได้รับอุทิศส่วนกุศล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับชาณฺสโสณีสุนทร
พราหมณ์ ใน **อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ชาณฺสโสณีสุนทร** ซึ่งมีข้อความว่า

ทานที่อุทิศให้ผู้ล่วงลับ ย่อมสำเร็จในฐานะ และย่อมไม่สำเร็จในฐานะ

ฐานะ คือ ไม่สำเร็จแก่บุคคลที่เกิดในนรก สัตว์ดิรัจฉาน มนุษย์ เทวโลก
ย่อมสำเร็จแก่ผู้ที่เกิดในเปรตวิสัย คือ พวกเปรตพวกเดียว

ซึ่งข้อความนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ และกระทำอกุศลกรรม
อื่น ตลอดจนถึง มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย เขาย่อม
เลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิด
ในเปรตวิสัย หรือว่าญาติ อำมาตย์ หรือสาโลหิตของเขา ย่อมเพิ่มให้ซึ่งปัตติทานมัย
จากมนุษย์โลกนี้ เขาเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้นด้วย
ปัตติทานมัยนั้น ดูกร พราหมณ์ ฐานะอันเป็นที่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้
แล เป็นฐานะ

คือ ฐานะของบุคคลที่จะได้รับอุทิศส่วนกุศล อนุโมทนาได้ และได้รับผล
ได้แก่ พวกเปรต เพราะฉะนั้น ถ้าญาติมิตรสหายของท่านสิ้นชีวิตลง ถ้าเกิดในนรก
ก็อุทิศไม่ได้ เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็อุทิศไม่ได้ แต่ถ้าเกิดเป็นเปรตแล้ว ท่านสามารถ
กระทำบุญกุศลและอุทิศส่วนกุศลนั้นให้เปรต ซึ่งเป็นญาติมิตรสหายอนุโมทนาได้ ซึ่งก็
เป็นธรรมเนียมที่พุทธศาสนิกชนประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ในครั้งพุทธกาล

เรื่องการที่จะกระทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตรสหายนั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงกับพระเจ้าพิมพิสาร ใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย**
ขุททกปาฐะ ตีโรขุททกัณท์ มีข้อความว่า

ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้พระอนุตรตรัสสัมมาสัมโพธิญาณล่วงไปได้ ๗
สัปดาห์แล้ว ก็เสด็จไปสู่พระนครพาราณสี ทรงแสดงธัมมจักรแก่พระปัญจวัคคีย์
แล้วทรงจำพรรษา และทรงแสดงธรรมโปรดชาวเมืองพาราณสี แล้วเสด็จไปโปรดชนก
และบริวารได้บรรลุลอรหัตต์ จากนั้นก็เสด็จจาริกไปสู่พระนครราชคฤห์พร้อมด้วยภิกษุ
สงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน ๑,๐๐๐ รูป ล้วนเป็นบุรุษ (คือ พวกชนกที่ได้บรรลุลอรหัตต์

แล้วอุปสมบท) เสด็จถึงพระนครราชคฤห์แล้วประทับอยู่ใต้ต้นไทรชื่อ สุประติษฐ์เจดีย์ ในสวนตาลหนุ่มเขตพระนครราชคฤห์

พระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธทรงสดับข่าว และทรงแวดล้อมด้วยพวกพราหมณ์ คนบดีชาวมคธเป็นจำนวนมาก เสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร และบริวาร พระเจ้าพิมพิสาร ทรงรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล และบริษัทบริวารของพระองค์ส่วนมากก็ได้บรรลุธรรมด้วย

พระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ มีข้อความว่า

ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามคธราชได้ทรงเห็นธรรมแล้ว ได้ทรงบรรลุธรรมแล้ว ได้ทรงรู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว ทรงมีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ทรงข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ทรงถึงความเป็นผู้แก้สงสัย ไม่ต้องทรงเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลพระวาจานี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า

ครั้งก่อนเมื่อหม่อมฉันยังเป็นราชกุมาร ได้มีความปรารถนา ๕ อย่าง บัดนี้ความปรารถนา ๕ อย่างนั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว ความปรารถนา ๕ อย่าง คือ

๑. ครั้งก่อนเมื่อหม่อมฉันยังเป็นราชกุมาร ได้มีความปรารถนาว่า ไฉนหนอชนทั้งหลายพึงอภิเษกเราในราชสมบัติ ดังนี้ นี่เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่หนึ่ง บัดนี้ความปรารถนานั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้วพระพุทธเจ้าข้า

๒. ขอพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพึงเสด็จมาสู่แคว้นของหม่อมฉัน นี่เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่สอง บัดนี้ความปรารถนานั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้วพระพุทธเจ้าข้า

๓. ขอหม่อมฉันพึงได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น นี่เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่สาม บัดนี้ความปรารถนานั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้วพระพุทธเจ้าข้า

๔. ขอพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นพึงแสดงธรรมแก่หม่อมฉัน นี่เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่สี่ บัดนี้ความปรารถนานั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้วพระพุทธเจ้าข้า

๕. ขอหม่อมฉันพึงรู้ทั่วถึงธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น นี่เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่ห้า บัดนี้ความปรารถนานั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

ที่กล่าวถึงความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร เพื่อที่จะแสดงให้เห็นความวิจิตรของจิตของบุคคลที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าต่างกันไป ไม่เหมือนกัน ท่านอาจจะปรารถนาอะไรอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง แต่ไม่ถึงความปรารถนาที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยสาวกด้วย ซึ่งความปรารถนาของท่านเป็นทั้งทางโลกทั้งทางธรรมตามความวิจิตรของจิต เมื่อยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้า ใครหมดความปรารถนาบ้าง ไม่ปรารถนาสำหรับตนเอง ปรารถนาสำหรับบุตรธิดา วงศาคณาญาติ มิตรสหาย

เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ยังไม่เป็นพระอริยเจ้า ยังไม่ได้ดับความปรารถนาหมดสิ้น ยังมีความปรารถนาอยู่ ความปรารถนานั้นก็ย่อมวิจิตร ต่าง ๆ กัน อย่างความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร ความปรารถนาข้อที่ ๑ ปรารถนาที่จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินของแคว้นมคธ และก็สมความปรารถนาด้วย

ความปรารถนาข้อที่ ๒ ไม่ทั้งทางธรรม คือ ขอให้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาสู่แคว้นของพระองค์ นี่เป็นความปรารถนาทางธรรม

ความปรารถนาประการที่ ๓ เป็นไปในทางธรรมอีก คือ ขอให้พระองค์ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ซึ่งความปรารถนานั้นก็สำเร็จ และเมื่อได้เฝ้าแล้ว ความปรารถนาข้อที่ ๔ คือ ขอให้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงแสดงธรรมแก่พระองค์ ซึ่งความปรารถนานั้นก็สำเร็จ และความปรารถนาประการที่ ๕ คือ ขอให้พระองค์พึงรู้ทั่วถึงธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ซึ่งความปรารถนานี้ก็สำเร็จ คือ ความปรารถนาของพระองค์สำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม

เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไหม หรือว่าเมื่อเป็นพระอริยสาวกชั้นพระโสดาบันแล้วจะต้องเหมือนกับชั้นพระอรหันต์ หมดความปรารถนาใด ๆ ทั้งสิ้น นี่เป็นความวิจิตรของจิตของความปรารถนาของมนุษย์ แล้วแต่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร ตั้งความปรารถนา

หรือว่ามีความปรารถนาอย่างไร ถ้าเหตุสมควรแก่ผลก็สำเร็จ ถ้าเพียงแต่ปรารถนา
ความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน โดยไม่ปรารถนาความเป็นพระอริยสาวก ก็คงจะสำเร็จ
ความปรารถนาประการเดียว

การเป็นพระอริยบุคคล ไม่ใช่การที่จะเปลี่ยนจากบุคคลหนึ่งให้ไปเหมือนกับ
บุคคลทั้งหลาย แต่ว่า แล้วแต่การสะสมของจิตของแต่ละบุคคล ซึ่งการที่จะรู้แจ้ง
อริยสัจธรรมนั้น แล้วแต่จิตของพระเจ้าพิมพิสารในขณะนั้นว่ามีสภาพอย่างไร ทรงรู้
แจ้งสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง จิตของบริษัทบริวารของพระองค์ ของพราหมณ์
คฤหบดีที่ตามเสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคในขณะนั้น นามธรรมและรูปธรรมขณะนั้น
เป็นอย่างไร แต่ละบุคคลก็ต้องระลึกขันธ์ในสภาพธรรมนั้น ถูกต้องตามความเป็น
จริง

เพราะฉะนั้น ก็ไม่มีปัญหาที่ท่านจะกลัวว่า ถ้าท่านเป็นพระอริยเจ้าแล้ว ท่าน
ต้องละทิ้งการงาน หน้าที่ หรือความหวัง ความปรารถนาต่าง ๆ ที่ท่านเคยหวัง เคย
ต้องการ แม้ว่าขณะนี้ท่านยังไม่ใช่พระอริยเจ้า ท่านมีความหวัง มีความปรารถนา
อะไรตามวิสัยที่ท่านได้สะสมมาเกิดขึ้น ก็ขออย่าได้ทิ้งความหวังที่จะได้รู้แจ้ง
อริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าด้วย พร้อมทั้งสะสมเหตุที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระ
อริยเจ้าคู่กันไปด้วย และวันหนึ่งท่านก็จะได้สำเร็จความหวังที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม
ตามควรแก่การที่ท่านเป็นบุคคลใดในภพในชาติ ที่ท่านได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระ
อริยสาวก

ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ติโรกษทกัณฑ์ ซึ่งข้อความโดยละเอียดใน
ปรมัตถโชติกา อรรถกถา มีว่า

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยสาวกแล้ว ก็ได้ทรง
นิมนต์พระผู้มีพระภาค เพื่อเสวยภัตตาหารในวันรุ่งขึ้น เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ถวาย
ภัตตาหารแด่พระผู้มีพระภาคและพระสงฆ์แล้ว พวกเปรตญาคูพระเจ้าพิมพิสารซึ่งได้
ไปยืนล้อมด้วยหวังว่า พระเจ้าพิมพิสารจะทรงอุทิศส่วนกุศลทานให้ แต่เมื่อพระ
เจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระผู้มีพระภาคแล้ว ก็ได้ทรงดำริถึงที่ประทับของพระผู้มี

พระภาค และได้ทรงถวายสวนเวฬุวันแก่ภิกษุสงฆ์มีพระผู้มีพระภาคเป็นประมุข จึง
มิได้ทรงอุทิศทานนั้นแก่ใคร ๆ

๒๗๕

พวกเปรตซึ่งเป็นญาติในอดีตชาตินานมาแล้วของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งได้ไปยื่น
ล้อมด้วยหวังว่า พระเจ้าพิมพิสารจะทรงอุทิศส่วนกุศลให้ เมื่อไม่ได้รับส่วนกุศล ตอน
กลางคืนก็ส่งเสียงน่ากลัว พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับก็ตกพระทัย ไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคแต่เช้าตรู่ทูลถามว่า จะมีเหตุอะไรเกิดขึ้นแก่พระองค์หรือไม่ เพราะว่าตอนกลาง
คืนนั้นมีเสียงร้องน่ากลัว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่มีเหตุอะไรเกิดขึ้นกับพระเจ้าพิมพิสาร เพราะเหตุว่า
เสียงร้องน่ากลัวนั้นเป็นเสียงเปรตของผู้ซึ่งเป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารเมื่อครั้งอดีต
กาล พวกเปรตนั้นมาคอยอนุโมทนาส่วนกุศลที่พระเจ้าพิมพิสารจะทรงอุทิศให้ แต่เมื่อ
ไม่ได้ทรงอุทิศให้ พวกเปรตก็ส่งเสียงร้องน่ากลัว ซึ่งเมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบ
อย่างนั้น ก็ได้กราบทูลนิมนต์พระผู้มีพระภาคและพระภิกษุสงฆ์ให้ทรงรับภัตตาหารใน
เช้าวันนั้น เพื่อที่จะได้ทรงอุทิศส่วนกุศลทานนั้นให้แก่เปรตผู้ที่เคยเป็นญาติในอดีตกาล

ซึ่งคาถาที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้าพิมพิสารในครั้งนั้น เรื่องของการ
อุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตซึ่งเป็นญาติในอดีตกาล เป็นข้อความซึ่งพุทธศาสนิกชนยังใช้
สืบต่อมาในการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วจนถึงทุกวันนี้

สำหรับอดีตชาติของพระเจ้าพิมพิสารและญาติซึ่งเกิดเป็นเปรตนั้น ท่านจะได้
เห็นความวิจิตรของจิตที่สะสมมาต่าง ๆ กันในสังสารวัฏ ในหมู่วงศ์ศาณัญญายและผู้ที่
เกี่ยวข้องเป็นมิตรสหายกัน ซึ่งข้อความในอดีตกาลอนันตชาติของพระเจ้าพิมพิสารและ
ญาตินั้น มีว่า

ในกัปที่ ๙๒ นับถอยหลังแต่ภัทรกัปนี้ลงไป พระราชาพระองค์หนึ่งทรงพระนาม
ว่าชัยเสน พระราชเทวีทรงพระนามว่าสิริมา มีพระโอรสทรงพระนามว่ามุสสะ ซึ่ง
ภายหลังพระโอรสก็ได้ทรงออกบรรพชา และได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระราชาทรงบำรุงพระรัตนตรัยด้วยพระองค์เองผู้เดียว ไม่พระราชทานโอกาสให้แก่

บุคคลอื่น ซึ่งต่อมาภายหลังเมื่อพระโอรสอีก ๓ พระองค์ ทรงปราบปรามพระราชอาณาเขตให้สงบแล้ว พระโอรสทั้งสามนั้นก็ได้ทูลขอโอกาสบำรุงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งพระเจ้าชัยเสนก็ประทานโอกาสให้ตลอดเวลา ๓ เดือน

ในบรรดาข้าราชการบริพารผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้จัดวิหาร เสนาสนะ และไทยทานนั้น บางพวกก็จัดไทยทานด้วยความเคารพเลื่อมใส บางพวกก็ไม่เลื่อมใส และทำอันตรายแก่ไทยทาน โดยที่เอาไปเคี้ยวกินเองบ้าง เอาไปให้แก่บุตรภรรยาบ้าง และเผาโรงงานเสียบ้าง

ผู้ที่เลื่อมใสเมื่อสิ้นชีวิต ก็เกิดในสวรรค์ ส่วนผู้ที่ไม่เลื่อมใสและทำอันตรายแก่ไทยทานนั้น ก็เกิดในนรกตลอดกาลนาน และในภพที่นี้ ในสมัยของพระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่ไม่เลื่อมใสทำอันตรายแก่ไทยทานเหล่านั้น ก็พ้นจากนรกมาเกิดเป็นเปรต เปรตอื่น ๆ ได้รับอุทิศส่วนกุศลจากญาติ แต่เปรตเหล่านั้นก็ยังไม่พ้นกรรม จึงไม่ได้รับอุทิศส่วนกุศล พวกเปรตเหล่านั้นได้ทูลถามพระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า พวกตนจะได้รับอุทิศส่วนกุศลเมื่อใด

พระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า จะได้รับในสมัยพระผู้มีพระภาคพระสมณโคดมพระองค์นี้ แล้วในสมัยของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมพระองค์นี้ พระราชบุตรทั้งสามในครั้งนั้น จูติจากเทวโลกเกิดในตระกูลพรหมณ์ ออกบวชเป็นชฎิล ๓ พี่น้อง ขุนส่วยผู้เลื่อมใสจัดถวายทานด้วยความเคารพ เกิดเป็นพระเจ้าพิมพิสาร ขุนคลังผู้เลื่อมใสจัดถวายทานด้วยความเคารพ เกิดเป็นวิสาขมหาเศรษฐี ส่วนภรรยาของขุนคลังนั้นผู้เลื่อมใสจัดถวายทานด้วยความเคารพ ก็ได้เกิดเป็นธิดาของเศรษฐีมีนามว่าธรรมทินนา ภายหลังก็ได้เป็นภรรยาของวิสาขมหาเศรษฐี และภายหลังก็ได้เป็นภิกษุณีอรหันต์ ผู้เลิศในทางแสดงธรรม ส่วนพวกที่ไม่เลื่อมใสทำอันตรายแก่ไทยทานนั้น ก็ยังเป็นเปรตที่ทุกข์ทรมานด้วยความหิวรอคอยการรับอุทิศทานกุศลจากพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นญาติในอดีต

ข้อความพระคาถาใน **ติโรกृतทกัถน** เรื่องการอุทิศทานกุศลแก่ญาติ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสารใน **ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ** มีว่า

ถ้าว่าปราชญ์พึงเห็นความสุขอันไพบูรณ์ เพราะสละความสุขพอประมาณไซ้
เมื่อปราชญ์เห็นความสุขอันไพบูรณ์ พึงสละความสุขพอประมาณเสีย

ข้อความต่อไป เป็นปฐมคาถา คือ คาถาที่ ๑ ภาษาบาลี และจะขอแปลเป็น
ภาษาไทย แต่ที่กล่าวถึงภาษาบาลีด้วย ก็เพราะว่ายังใช้พยัญชนะบาลีนั้นในการอุทิศ
ส่วนกุศล ซึ่งท่านจะได้ทราบว่า พยัญชนะที่ท่านใช้นี้สืบต่อมาตั้งแต่ครั้งพระเจ้า
พิมพิสารทรงถวายทานแก่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์
ในครั้งนั้น เพื่ออุทิศทานกุศลแก่เปรตซึ่งเป็นญาติในอดีต

คาถาที่ ๑ คือ ติโรกฺขุเทสุ ติฏฺฐนฺติ สนฺธิสฺสํฆาฏเกสุ จ.

ทวารพาหาสุ ติฏฺฐนฺติ อาคนฺตฺวาน สกํ สมํ

แปลความว่า

เปรตทั้งหลายมาสู่เรือนของตน ยืนอยู่ภายนอกฝาเรือน ทาง ๔ แพร่ง ทาง ๓
แพร่ง และใกล้บ้านประตู

สังเกตพยัญชนะที่ว่า เปรตทั้งหลายมาสู่เรือนของตน คือ เปรตเหล่านั้นมาสู่
เรือนของญาติด้วยความหวัง และเรือนของญาตินั้น เปรตก็ถือว่า เป็นเสมือนเรือนของ
ตน เพราะว่าเป็นเรือนของญาติตน มาสู่ด้วยความหวัง แต่ไม่สามารถที่จะเอ่ย
ปากขอได้ เพราะว่ากำเนิดในภูมิเปรต

คาถาที่ ๒ คือ ปนฺเต อนฺนปानมฺหิ ขชฺชโกชฺเช อุปฏฺฐิสฺสึเต

น เตสํ โกจิ สรติ สตฺตานํ กมฺมปจฺจยา

แปลความว่า

เมื่อข้าว น้ำ ของเคี้ยว และของบริโภคเป็นอันมาก อันญาติทั้งหลายตั้งไว้
แล้ว ญาติใด ๆ ของเปรตเหล่านั้น ระลึกไม่ได้ เพราะกรรมของสัตว์เหล่านั้นเป็นปัจจัย

พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาที่ ๒ เพื่อจะทรงแสดงให้เห็นกรรมหนักของเปรต
เหล่านั้น คือ หากกรรมที่ได้กระทำไว้เป็นกรรมหนัก ย่อมไม่มีญาติใด ๆ ที่จะระลึกถึง

และอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตนั้น กรรมของเปรตนั้นเองปิดบังไม่ให้ระลึกถึง และอุทิศส่วนกุศลให้

ท่านที่ได้ทำบุญถวายทาน ลืมอุทิศส่วนกุศลบ้างหรือไม่ หรือว่าอุทิศส่วนกุศลทุกครั้ง บางคนก่อนที่จะถวายทานตั้งใจไว้ทีเดียวว่าจะอุทิศให้ญาติที่เพิ่งล่วงลับไป เพราะฉะนั้น การถวายทานครั้งนี้ก็จะอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้้นั้นด้วย แต่เมื่อถวายทานแล้วอาจจะอุทิศส่วนกุศลให้ญาติอื่น ลืมญาติที่เพิ่งจะล่วงลับไปเสียแล้วก็ได้ เพราะความห่างไกลบ้าง หรือเพราะความกังวลของสิ่งอื่น ก็ทำให้ลืมบุคคลนั้นได้

คาถาที่ ๓ คือ เอวํ ททนต์ ญาตีนิ เย โหนติ อนุภุมปกา
สุจี ปณีตํ กาเลน กบปิยํ ปานโกชนํ

แปลความว่า

ชนเหล่าใดเป็นผู้อนุเคราะห์ ชนเหล่านั้นย่อมให้น้ำและโภชนะอันสะอาด ประณีต อันเป็นของควรโดยกาล ด้วยอุทิศเจตนาอย่างนี้ว่า ขอทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย

คาถาที่ ๓ พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญทาน การที่บุคคลนั้นอุทิศให้แก่เปรตว่า บุคคลนั้นเป็นผู้ที่อนุเคราะห์จึงได้ให้น้ำ และโภชนะอันสะอาดประณีตอันเป็นของควรโดยกาล โดยมีเจตนาที่จะอุทิศให้ว่า ขอให้ทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย

ข้อความต่อไป เป็นพระคาถาที่ปัจจุบันนี้ใช้ในการกรวดน้ำ หรือว่าอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติ ซึ่งเป็นกึ่งต้นของคาถาที่ ๔ คือ

อิทํ वो ญาตีนิ โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาติโย

กึ่งต้นของพระคาถาที่ ๔ นี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงวิธีอุทิศทานแก่เปรต โดยการเจาะจงญาติ ซึ่งแปลความว่า

ขอทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย ขอญาติทั้งหลาย จงเป็นผู้ถึงความสุขเกิด

กึ่งหลังขอพระคาถาที่ ๔ รวมกับกึ่งต้นของพระคาถาที่ ๕ คือ

เต จ ตตฺถ สมากนฺตฺวา ญฺาติเปตา สมากตา

ปฺหุเต อนฺนปानมฺหิ สกฺกจฺจํ อนฺนโมทเร

แปลความว่า

และญาติผู้ละโลกนี้ไปแล้วเหล่านั้น มาประชุมพร้อมกันแล้วในที่นั้น เมื่อมีข้าว และน้ำเป็นอันมาก ย่อมอนุโมทนาโดยเคารพว่า

ซึ่งพระศาสดา พระผู้มีพระภาคทรงแสดงวิธีให้เกิดกุศลกรรม ที่จะให้บังเกิดผล แก่ผู้ที่เกิดในปิตติวิสัยในขณะนั้น ด้วยพระคาถาว่า ญาติผู้ละโลกนี้ไปแล้วเหล่านั้น มาประชุมพร้อมกันแล้วในที่นั้น เมื่อมีข้าว และน้ำเป็นอันมาก ย่อมอนุโมทนาโดย เคารพ

ถ้าเปรตเหล่านั้นไม่อนุโมทนาโดยเคารพ ก็จะไม่ได้รับผลของการอุทิศทานไปให้ แต่เพราะว่าเปรตเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีศรัทธา มีปิตติโสมนัสเมื่อเห็นข้าว น้ำ และการที่ บุคคลนั้นมีเจตนาที่เป็นกุศล อุทิศส่วนกุศลให้ ก็เกิดความเชื่อมั่นในกรรมและ อนุโมทนา มีความปลาบปลื้มยินดีโสมนัส อนุโมทนาโดยเคารพว่า

ต่อไปเป็นกึ่งหลังของคาถาที่ ๕ กับกึ่งต้นของคาถาที่ ๖ คือ

จิรํ ชีวนฺตฺว โน ญฺาติ เยสํ เหตุ ลภามฺหเส

อมฺหากญฺจ กตา ปุชา ทายกา จ อนิปฺผลา

แปลความว่า

เราทั้งหลายได้สมบัติเช่นนี้ เพราะเหตุแห่งญาติเหล่าใด ขอญาติเหล่านั้นของ พวกเรา จงเป็นอยู่นานเกิด ปุชาอันทายกทั้งหลายทำแล้วแก่เรา และทายกทั้งหลาย ก็หาไร้ผลไม่

นี่เป็นพระคาถาที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงความชื่นชมยินดีที่พวกเปรตนั้น ได้รับเพราะอาศัยญาติ อาศัยการกระทำทานกุศลอุทิศส่วนกุศลให้ ทำให้เปรต เหล่านั้นเกิดปิตติโสมนัสอนุโมทนาเมื่อได้สมบัติเช่นนั้น และปลาบปลื้มยินดีอนุโมทนา ญาติที่ได้ทำกุศลอุทิศให้ด้วยคำว่า เราทั้งหลายได้สมบัติเช่นนี้ เพราะเหตุแห่งญาติ

เหล่าใด ขอญาติเหล่านั้นของพวกเรา จงเป็นอยู่นานเกิด บูชาอันทายกทั้งหลายทำแล้วแก่เราทั้งหลายแล้ว ทายกทั้งหลายก็หาไร้ผลไม่

ในขณะที่ท่านปลาบปลื้มจริง ๆ ที่บุคคลอื่นอนุเคราะห์ท่าน ท่านก็รู้สึกอยากจะตอบแทน ขอให้ผู้ที่อนุเคราะห์ท่านมีความสุข ความเจริญ มีชีวิตยืนนาน เพราะฉะนั้น พวกเปรตนี้ก็เหมือนกัน เวลาที่ได้รับสมบัติแล้ว พ้นจากความทุกข์ยากแล้ว เกิดปิติโสมนัส ก็ชื่นชมยินดีในบุญกุศลที่ญาติเหล่านั้นได้กระทำ ก็มีจิตกุศลอนุโมทนาตอบแทน ขอให้ญาตินั้นเป็นผู้ที่มีชีวิตยืนนาน

กึ่งหลังของคาถาที่ ๖ ถึงคาถาที่ ๙ คือ

น หิ ตตฺถ กสิ อตฺถิ	โครฺกเขตฺถ น วิชฺชติ
วณฺชิชา ตาทิสี นตฺถิ	หิรฺกญฺเณน กยาภยํ
อิโต ทินฺนเนน ยาเปนฺติ	เปตา กาลกตา ตหิ
อุณฺนเต อุทกํ ฐฏฺฐํ	ยถา นิมนฺํ ปวตฺตติ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ	เปตานํ อุปกปฺปติฯ
ยถา วาริวหา ปุรา	ปริญฺเฐนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ	เปตานํ อุปกปฺปติ

พระคาถาที่ ๙ คงจะชินหูท่านที่ได้ยินบ่อย ๆ คือ

ยถา วาริวหา ปุรา	ปริญฺเฐนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ	เปตานํ อุปกปฺปติ

ซึ่งพระผู้มีพระภาคเมื่อจะทรงแสดงความไม่มีแห่งเหตุเป็นเครื่องได้สมบัติ มีกสิกรรม และโครักขกรรม เป็นต้น อย่างอื่น ในปิตติวิสัย คือ การกำเนิดของเปรตนั้น และความเป็น คือ การยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยทานที่เขาให้แล้วแต่โลกมนุษย์นี้ของเหล่าสัตว์ผู้เข้าถึงปิตติวิสัย จึงตรัสกึ่งหลังคาถาที่ ๖ ถึงคาถาที่ ๙ ซึ่งแปลความว่า

ในเปรตวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรม ไม่มีโครักขกรรม ไม่มีพาณิชยกรรม เช่นนั้น ไม่มีการซื้อ การขาย คือ การแลกเปลี่ยนด้วยเงิน ผู้ทำกาลกิรียา ละไปแล้ว ย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัยนั้น ด้วยทานทั้งหลายที่ญาติให้แล้วแต่มนุษยโลกนี้

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้เห็นว่า ในกำเนิดของเปรต การที่จะไปเลี้ยงชีวิตด้วยการทำนา เลี้ยงโค ขายนมโค หรือการซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเงิน ด้วยทองต่าง ๆ นั้น ไม่มีเลยที่จะให้พวกเปรตไปประกอบภารงานอาชีพต่าง ๆ เลี้ยงชีวิต ไม่มีในกำเนิดของเปรต พวกเปรตนั้นย่อมมีชีวิตเป็นไปด้วยทานทั้งหลายที่ญาติให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้

ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสแสดงว่า การอุทิศส่วนกุศลแห่งทานนั้นจะสำเร็จแก่เปรต โดยทรงอุปมาด้วยพระคาถาที่ ๘ และที่ ๙

อุณฺณเต อุทกํ วุฏฺฐิ	ยถา นิมนฺ ปวตฺตติ
เอวเมว อิตฺโต ทินฺนํ	เปตานิ อุปกปฺปติฯ

แปลความว่า

น้ำฝนตกลงในที่ดอน ย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉนฺใด ทานที่ญาติทั้งหลายให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่เปรตทั้งหลาย ฉนฺนั้นเหมือนกัน

ยถา วาริวหา ปุร่า	ปริญฺเฐนฺติ สาครํ
เอวเมว อิตฺโต ทินฺนํ	เปตานิ อุปกปฺปติ

แปลความว่า

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยม ฉนฺใด ทานที่ญาติทั้งหลายให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่เปรตทั้งหลาย ฉนฺนั้นเหมือนกัน

อาศัยอนุโมทนาในส่วนกุศลของบุคคลอื่นที่สามารถจะทำกุศลได้ คือ ญาติในมนุษย์โลกนี้ เป็นผู้ที่มีความชวนชววย สามารถที่จะจัดถวายทานอุทิศแก่ตนได้ อุปมาเหมือนกับน้ำที่ไหลจากที่ดอนย่อมลงไปสู่ที่ต่ำได้ ฉนฺใด พวกเปรตที่เกิดในอบายภูมิเป็นกำเนิดต่ำ ก็ย่อมจะอาศัยอนุโมทนาในส่วนกุศลของญาติที่อุทิศไปให้ และได้รับผลของการอนุโมทนานั้น ฉนฺนั้น

ส่วนคาถาที่ ๑๐ คาถาที่ ๑๑ คาถาที่ ๑๒ มีว่า

อทาสี เม อทาสี เม	ญาคิณฺตุตา สขา จ เม
-------------------	---------------------

เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพ กตมณฺเษสุ
น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยาวญฺญา ปริเทวนา
น ตํ เปตานมตฺถาย เอวํ ติฏฺฐ ฐนฺติ ญฺาตโย
อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สงฺฆมฺหิ สุปฺติฏฺฐ จิตฺตา
ทํมฺรตฺตํ หิตายสฺส ฐานโส อุกกปฺปติ

คาถาที่ ๑๐ แปลความว่า

บุคคลมาระลึกถึงอุปการะอันท่านได้กระทำแล้วในกาลก่อนว่า ผู้นี้ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผู้นี้ได้ทำกิจของเรา ผู้นี้เป็นญาติ เป็นมิตร เป็นเพื่อนของเรา ดังนี้ ก็ควรให้ทักษิณาเพื่อผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว

คาถาที่ ๑๑ แปลความว่า

การร้องให้ก็ดี ความเศร้าโศกก็ดี ความรำไรรำพันอย่างอื่นก็ดี บุคคลไม่ควรทำเลย เพราะว่าการร้องให้เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่ญาติทั้งหลายผู้ละไปแล้ว ญาติทั้งหลายย่อมตั้งอยู่อย่างนั้น

คาถาที่ ๑๒ แปลความว่า

ก็ทักษิณาทานนี้แล อันท่านให้แล้ว ประดิษฐานไว้ดีแล้วในสงฆ์ ย่อมสำเร็จโดยพลัน เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่เปรตนั้นตลอดกาลนาน

สำหรับคาถาที่ ๑๐ ที่ว่า บุคคลมาระลึกถึงอุปการะอันท่านได้กระทำแล้วในกาลก่อนว่า ผู้นี้ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผู้นี้ได้ทำกิจนี้ของเรา ผู้นี้เป็นญาติ เป็นมิตร เป็นเพื่อนของเรา ดังนี้ ก็ควรให้ทักษิณาทานเพื่อผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว

นี่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ คือ การเกื้อกูลแก่ผู้ที่เป็นญาติ เป็นมิตรสหาย เพราะว่าคงจะไม่มีญาติ หรือมิตรสหายคนไหน ซึ่งไม่เคยกระทำกิจ หรือทำคุณแก่ท่าน เพราะฉะนั้น การที่จะเกื้อกูล เกื้อกูลในระหว่างที่มีชีวิตด้วยการที่ให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสเจริญกุศลทุกประการยิ่งขึ้น เพิ่มพูนยิ่งขึ้น หรือว่าเกื้อกูลเมื่อกำลังจะสิ้นชีวิต โดยที่ไม่ร้องให้ ไม่คร่ำครวญ ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มั่นคงในทาน ในศีล ในกุศลแล้ว ก็

ไม่ควรที่จะรบกวนให้จิตใจของบุคคลนั้นหวั่นไหวไป หรือถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ไม่ได้
ระลึกถึงทาน ถึงศีล ถึงกุศล ผู้ที่อยู่ใกล้กับญาติมิตรสหายที่กำลังจะสิ้นชีวิต ก็ควรที่
จะให้บุคคลนั้นมนสิการ น้อมระลึกถึงกุศล เช่น ทานบ้าง ศีลบ้าง หรือความสงบของ
จิตบ้าง หรือการเจริญสติปัฏฐานในขณะนั้นบ้าง และเมื่อบุคคลนั้นล่วงลับไปแล้ว ไม่
ทราบว่าจะเกิดในคติใด กำเนิดใด ก็ควรที่จะได้กระทำความทานกุศล และอุทิศส่วนกุศลให้

๒๗๖

สำหรับคาถาที่ ๑๑ ซึ่งมีความว่า

การร้องไห้ก็ดี ความเศร้าโศกก็ดี ความรำไรรำพันอย่างอื่นก็ดี บุคคลไม่ควร
ทำเลย เพราะว่าการร้องไห้เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่ญาติทั้งหลายผู้ละไปแล้ว
ญาติทั้งหลายย่อมตั้งอยู่อย่างนั้น

จะร้องไห้สักเท่าไร ถ้าผู้นั้นเกิดเป็นเปรต ญาติที่อยู่ในมนุษยโลกร้องไห้ทั้งวันทั้ง
คืน เปรตก็ยังต้องเป็นเปรตอยู่อย่างนั้น ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลยกับญาติที่ละโลกนี้ไป
แล้ว แต่ถ้าท่านกระทำทาน อุทิศส่วนกุศลให้ และญาตินั้นอนุโมทนา ก็สามารถที่จะ
ได้รับสมบัติที่เกิดจากการอนุโมทนาที่เป็นกุศลจิตของตนเองได้

สำหรับคาถาที่ ๑๒ แปลความว่า

ก็ทักษิณาทานนี้แล อันท่านให้แล้ว ประดิษฐานไว้ดีแล้วในสงฆ์ ย่อมสำเร็จ
โดยพลัน เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่เปรตนั้นตลอดกาลนาน

ข้อความต่อไป ท่านจะทราบว่าการถวายทานเพื่ออุทิศแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่
เกิดเป็นเปรตนั้น จะต้องถวายทานแก่ผู้ที่บริสุทธฺิ ถ้าผู้นั้นไม่บริสุทธฺิ ผู้รับก็ไม่ได้รับ
อุทิศส่วนกุศล เพราะเหตุว่าไม่เป็นปัจจัยที่จะให้โสมนัสและอนุโมทนาได้

คาถาสุดท้ายในติโรกฐทกัณท์ มีข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญ
พระเจ้าพิมพิสารที่ได้ถวายทานอุทิศแก่หมู่พระญาติในคราวนั้น ด้วยพระคาถาว่า

โส ญาติมฺโห จ อโย นิสฺสฺสิดิโต

เปตานปฺปชา จ กตา อุฬาร

พลญจ ภิกฺขุณฺณปฺปทินฺนํ

ตุมฺเหหิ ปญญํ ปสุตํ อนปฺปกนฺติ

ซึ่งแปลความว่า

ญาติธรรมนี้นั่นท่านได้แสดงให้ปรากฏแล้ว บุชาอันยิ่งท่านได้กระทำแล้วแก่ญาติทั้งหลายผู้ละไปแล้ว และท่านทั้งหลายได้เพิ่มกำลังให้แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วบุญมิใช่น้อยท่านทั้งหลายได้ชวนชวายเป็นแล้ว ดังนี้

การทำบุญแต่ละครั้งก็ไม่ใช่ว่าเรื่องเล็กน้อย ท่านจะต้องชวนชวายเป็นหลายประการทีเดียว การทำบุญกุศลนั้นจึงจะสำเร็จได้ รวมทั้งการอุทิศส่วนกุศลให้ด้วย ถ้าท่านเป็นผู้ที่ไม่ชวนชวายเป็น หรือถ้าท่านเป็นผู้ที่ไม่ทราบว่า สามารถที่จะอุทิศส่วนกุศลที่ได้กระทำแล้วนั้นให้ผู้อื่นอนุโมทนาและได้สมบัติเพราะการอนุโมทนาของตน ญาติมิตรของท่านก็ไม่มีโอกาสที่จะได้รับอุทิศส่วนกุศล หรืออนุโมทนา

สำหรับคาถาสุดท้ายซึ่งแปลความว่า

ญาติธรรมนี้นั่นท่านได้แสดงให้ปรากฏแล้ว

หมายถึง การทำกิจอันญาติทั้งหลายพึงทำเพื่อญาติ ผู้ที่อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการกระทำกิจที่ควรกระทำแก่ญาติประการหนึ่ง

บุชาอันยิ่งท่านก็ได้ทำแล้วแก่ญาติทั้งหลายผู้ละไปแล้ว

การบูชา คือ การบริจาคตาน และอุทิศผลให้

ข้อความที่ว่า

และท่านทั้งหลายได้เพิ่มกำลังให้แก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว

คือ ด้วยการถวายปัจจัยไทยทาน

ข้อความที่ว่า

บุญมิใช่น้อยท่านทั้งหลายได้ชวนชวายเป็นแล้ว ดังนี้

การกระทำทานกุศลแต่ละครั้ง และการอุทิศส่วนกุศลให้ นั้น เป็นการสะสมบุญ เพราะฉะนั้นเป็นจาคเจตนา คือ การที่จะสละ ละกิเลส ความตระหนี่ ความหวงแหน หรือว่าการไม่ระลึกถึงคุณ การเกื้อกูลกันของผู้ที่เป็นญาติมิตรสหาย

ข้อความในอรรถกถาตอนท้าย มีว่า

เทศนา ปรีโยसानะ

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงติโรกฐทคาถา ๑๓ คาถา เริ่มตั้งแต่คาถาว่า
ติโรกฐทเทสุ ติฏฐฐนุติ เป็นต้น จนกระทั่งคาถานี้เป็นที่สุดนั้น เวไนยสัตว์ทั้งหลายได้
เกิดความสลัดใจด้วยการได้ฟังเรื่องเปรตวิสัย และได้ตรัสรู้มรรคผลนิพพานถึง
๘๔,๐๐๐ เป็นประมาณ

รุ่งขึ้นวันที่ ๒ จนถึงวันที่ ๗ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงซ้ำอีก มีผู้ตรัสรู้ธรรมอีก
ถึงวันละ ๘๔,๐๐๐ ทั้ง ๗ วัน ดังนี้

ถ.. เรื่องของเปรตนี้มีมากมาย มีรูปร่างลักษณะต่าง ๆ กันสารพัด รวมทั้ง
ความเป็นอยู่ของเปรต คือ มีปกติหิวกระหายเป็นประจำ ท่านผู้บรรยายท่านหนึ่ง
กล่าวว่า ท่านที่อุทิศไปให้จะได้แก่เปรตจำพวกเดียว ท่านเรียกว่า ปรตตูปชีวิกเปรต
นอกจากนี้เปรตอื่น ๆ จะไม่ได้รับ เพราะเปรตพวกนี้อยู่ใกล้พวกมนุษย์มากที่สุด ไม่
ทราบว่าจะเป็นไปได้อย่างไร

สุ. ข้อความในพระไตรปิฎกและอรรถกถากล่าวว่า พวกที่เป็นเปรตทั้งหมด
นั้น อยู่ในฐานะที่จะได้รับอุทิศส่วนกุศล ซึ่งข้อความใน **ปรมัตตโชติกา อรรถกถา**
ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ติโรกฐทกัณห์ มีข้อความเรื่องเปรต

ข้อความใน **ปรมัตตโชติกา** ได้กล่าวถึงลักษณะรูปร่างของเปรต ญาติพระ
เจ้าพิมพิสารว่า บางพวกก็มีลักษณะผอม หยาบ ดำ เหมือนต้นตาลที่ถูกไฟเผาไหม้
เส้นเอ็นหย่อน อวัยวะใหญ่ค่อยห้อยย้อย เป็นไปตามผลของกรรม แล้วแต่ว่ากระทำ
กรรมอย่างใดมา ก็ทำให้เกิดเป็นเปรตที่มีรูปร่างลักษณะอย่างนั้น บางพวกเป็นพวกที่
หิวกระหายจนมีไฟเผาพุ่งออกจากท้อง แลบอกมาทางปาก บางพวกช่วงคอเล็กเท่า
ปลายเข็ม ท้องดูจุกเขา หิวมาก เพราะบริโภคไม่ได้ตามต้องการ บางพวกก็ล้มเลียสิ่ง
โสโครกเป็นอาหาร เช่น เลือด หนอง เป็นต้น นี่ก็เป็นลักษณะของเปรตต่าง ๆ กัน

ในปรมัตตโชติกาอรรถกถาได้กล่าวถึงฐานะเปรต ซึ่งเป็นฐานะที่รับอุทิศส่วน
กุศลได้ โดยได้กล่าวถึงผู้ที่เกิดในอบายภูมิ เป็นสัตว์นรก เป็นสัตว์ดิรัจฉาน และเป็น
พวกเปรต แต่ว่าสัตว์นรกก็น่าดี สัตว์ดิรัจฉานก็น่าดี ซึ่งเป็นกำเนิดอบายนั่น ไม่สามารถที่จะ

รับอุทิศส่วนกุศลได้ ส่วนพวกเปรต พวกปิตติวิสัยนั้น เป็นฐานะที่จะรับอุทิศส่วนกุศลได้

ข้อความใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา** มีข้อความว่า

ข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า

ดูกร พราหมณ์ ฐานะมีอยู่แก่ทาน ซึ่งสำเร็จแก่ผู้ที่อยู่ในฐานะนั้น หมายความว่า เมื่อทำกฐินสำเร็จในฐานะอันต่างโดยประเภท มีขุปปิปาสิกเปรต วันตาสาเปรต ปรทัตตูปชีวิกเปรต นิชฌามัตถนิกเปรต เป็นต้น เมื่อสำเร็จในฐานะดังกล่าวนี้ คือ แก่เปรตเหล่านี้

ซึ่งก็ได้แก่เปรตทุกจำพวก เพราะใช้คำว่า ขุปปิปาสิกเปรต วันตาสาเปรต ปรทัตตูปชีวิกเปรต นิชฌามัตถนิกเปรต เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็น ขุปปิปาสิกเปรต คือเปรตที่มีความหิวกระหายเป็นนิจ วันตาสาเปรต เปรตผู้หมดหวัง หวังจะได้รับการให้ได้ รับ คอยไปอยู่เรื่อย ๆ ปรทัตตูปชีวิกเปรต ได้แก่ เปรตที่ดำรงชีวิตโดยอาศัยสิ่งที่ผู้อื่นให้ นิชฌามัตถนิกเปรต เป็นเปรตที่ค้นหาความทะยานอยากเผาไหม้ เป็นต้น

เมื่อสำเร็จในฐานะดังกล่าวนี้ คือ แก่เปรตเหล่านี้ ซึ่งก็ได้แก่เปรตทุกจำพวก จึงชื่อว่า สำเร็จโดยฐานะ

หมายความว่า ทานที่ให้ไปแล้ว อุทิศให้สำเร็จแก่พวกเปรตทั้งหมด ไม่เว้นเลย ไม่ใช่แต่ปรทัตตูปชีวิกเปรตเท่านั้น

นอกจากนั้น ข้อความในอรรถกถายังมีว่า

จึงชื่อว่าสำเร็จโดยฐานะ เหมือนเมื่อให้กหาปณะ ชาวโลกย่อมกล่าวกันในโลกว่า บุคคลนั้นให้กหาปณะ ดังนี้ คือ สำเร็จทันทีทันใด

เมื่ออุทิศให้แล้ว อนุโมทนาทันที ก็ได้รับสมบัตินั้นทันทีเหมือนกับการให้เงินฉันใด การอุทิศให้แก่เปรต และเปรตนั้นอนุโมทนาจึงจะได้รับส่วนของกุศลที่อุทิศให้ฉันนั้น เพราะเหตุว่าการที่เปรตจะรับอุทิศส่วนกุศล จะต้องถึงพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ

๑. เพราะการอนุโมทนาของเปรต

๒. เพราะการอุทิศให้ของหายาก

๓. เพราะความถึงพร้อมแห่งทักษิณบุคคล คือ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล มีความบริสุทธิ์ที่ทำให้ปรตเกิดปีติโสมนัสอนุโมทนาด้วย

ข้อความต่อไปท่านจะได้ทราบว่า ถ้าให้ทานแก่บุคคลผู้ทุศีลแล้วอุทิศส่วนกุศลให้ ปรตจะไม่ได้รับ เพราะว่าไม่เกิดปีติโสมนัสที่จะอนุโมทนา เพราะปรตเป็นอมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์ สามารถที่จะรู้จะเห็นการกระทำกุศล และอกุศลของบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ได้ และที่จะให้บุคคลอื่นมายินดีอนุโมทนาในอกุศลธรรมนั้น ก็เป็นสิ่งที่ไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าให้ทานแก่บุคคลที่ไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้ทุศีลแล้ว ปรตจะไม่ได้รับอุทิศส่วนกุศล

ถ.. ท่านตอนนี้มีการกระทำอยู่ ๒ อย่าง อย่างหนึ่ง คือ การให้ทาน อีกอย่างหนึ่ง คือ การอุทิศส่วนกุศล สำหรับการให้ทานก็รู้อยู่แล้วว่าทำอย่างไร ให้อย่างไร สำหรับการอุทิศส่วนกุศล รู้สึกละจะไม่ชัดเจนว่า กุศลที่อุทิศไปให้นี้ คืออะไรกันแน่ กุศลเป็นวัตถุ หรือไม่ใช่วัตถุ และผู้รับ รับเป็นวัตถุ หรือรับอย่างไรครับ

สุ. การถวายทานเพื่ออุทิศแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ข้อความในปรมัตถโชติกาว่ามี ซึ่งเมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายน้ำแก่พระผู้มีพระภาคและพระภิกษุสงฆ์ ในขณะที่นั้น ปรตซึ่งเป็นญาติอนุโมทนาแล้ว ก็เกิดสระโบกขรณี ซึ่งเมื่ออาบแล้ว ดื่มแล้ว ก็มีวรรณะดังทองคำ

นี่เป็นข้อความในอรรถกถา ซึ่งท่านจะได้พิจารณาว่า การได้รับสมบัติ เมื่อรับอุทิศส่วนกุศลและอนุโมทนาแล้ว จะได้รับสมบัติในลักษณะใด

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงถวายข้าวยาจุกุ ของเคี้ยว และของบริโภค ก็เกิดอาหารบริโภคแก่ปรตเหล่านั้น มีอินทรียกกระป๋กระเปร่า เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงถวายผ้าและเสนาสนะ ผ้าปูนอนและที่นอน ก็เกิดผ้าทิพย์เป็นต้น แก่ปรตเหล่านั้น

ถ. อย่างนี้ก็จะเข้าใจได้ แต่ถ้าให้ขนม ให้ผ้าผ่อน อะไรต่ออะไรสารพัด ถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ หรือว่าใครก็ตาม สิ่งเหล่านี้จะไปปรากฏแก่ผู้รับ คือ เปอต เป็นอย่างเดียวกัน หรือว่าเป็นของทิพย์อย่างที่อาจารย์ว่า มีผู้กล่าวว่าให้อย่างไรก็ได้ อย่างนั้น ให้ขนมหม้อแกงไป เปตก็ได้กินขนมหม้อแกงด้วยหรือ

สุ. เป็นอาหารที่เหมาะสมที่ควรแก่ภูมินั้น ๆ ที่จะได้รับ แต่ว่าบางข้อความ ใน อรรถกถาท่านก็ใช้เป็นสำนวนว่า เสมือนในลักษณะเดียวกัน แต่ว่าต้องเป็นอาหาร ประเภทที่เปตนั้นสามารถที่จะบริโภคได้ ไม่ใช่ของที่มนุษย์บริโภคได้ และเปตจะ บริโภคได้อย่างเดียวกัน แต่ว่าอาหารที่เปตอนุโมทนาและได้บริโภคนั้น เป็นลักษณะ เดียวกัน แต่ต้องเป็นอาหารที่เปตบริโภคได้

ถ. บาลีใช้ว่า ฐานโส อุปกบฺปติ คือ สำเร็จประโยชน์ อย่างพระเจ้าพิม พิสารถวายไตรจีวร เปตจะต้องได้ไตรจีวร ไม่ใช่อย่างนั้น ฐานโส อุปกบฺปติ คือ สำเร็จประโยชน์เท่าที่ควร เปตนั้นไปเกิดเป็นเทวดา ก็ได้เครื่องทิพย์อย่างเทวดา ไม่ใช่ถวายกางเกงแล้วจะได้กางเกง ถวายเสื้อจะได้เสื้ออย่างนั้นก็แย ไม่ใช่ออย่างนั้น

สำเร็จตามควรแก่ฐานะ ฐานะเป็นอย่างไร เป็นเทวดา เครื่องนุ่งห่มของเทวดา เป็นอย่างไร ถ้าเป็นมนุษย์ เครื่องนุ่งห่มเป็นอย่างไร ก็สำเร็จตามฐานะอย่างนั้น ฐานโส อุปกบฺปติ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าอย่างนั้น สำเร็จประโยชน์ควรแก่ฐานะ หมายความว่า ฐานะของคนรับ

และปัตตานุโมทนามัยในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ นี้ อนุโมทนาส่วนกุศลเป็น นามธรรม แปลว่า ยินดีด้วย ยินดีที่เขาทำด้วย และได้รับส่วนที่อนุโมทนาตามฐานะ

สุ. ขอขอบพระคุณท่านที่ได้กรุณาให้ความรู้ทางพยัญชนะ

ขอกล่าวถึงข้อความใน **อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ชาณฺณสโสณิสฺสูตร** ซึ่งจะ ทำให้ท่านได้เข้าใจข้อความตอนนี้เพิ่มเติม เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสกับชาณฺณสโสณิ พราหมณ์ว่า ทานที่อุทิศให้ผู้ล่วงลับย่อมสำเร็จในฐานะ และย่อมไม่สำเร็จในฐานะ

อฐานะ คือ ย่อมไม่สำเร็จแก่บุคคลที่เกิดในนรก สัตว์ดิรัจฉาน มนุษย์ เทวโลก

ส่วนฐานะนั่นพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ และอกุศลกรรมอื่น ๆ ไปจนถึงมีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย เขาย่อมเลี้ยงอัตรภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย

เป็นข้อความที่ชัดเจนว่า ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย หรือว่า มิตรอำมาตย์ หรือว่าญาติสาโลหิตของเขา ย่อมเพิ่มให้ซึ่งปัตติทานมัยจากมนุษย์โลกนี้ เขาเลี้ยงอัตรภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้นด้วยปัตติทานมัยนั้น ดูกร พราหมณ์ ฐานะอันเป็นที่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แลเป็นฐานะ

ซึ่งชาณฺสโสณิพราหมณ์ก็ได้กราบทูลถามต่อไปว่า

ท่านโคดมผู้เจริญ ก็ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่เข้าถึงฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคทานนั้น

ซึ่งจากพระคาถาที่ตรัสใน **ติโรกฺขทกัณฺท์** ท่านผู้ฟังจะเห็นข้อความที่ว่า แม้ทายกก็เป็นผู้ที่ไม่ไร้ผล

ซึ่งในชาณฺสโสณิสสูตรพระผู้มีพระภาคตรัสตอบชาณฺสโสณิพราหมณ์ว่า

ดูกร พราหมณ์ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว แม้เหล่าอื่นของทายกนั้นที่เข้าถึงฐานะนั้นมีอยู่ ญาติสาโลหิตเหล่านั้น ย่อมบริโภคทานนั้น

อุทิศให้ญาติ เจาะจงแก่ญาติ เพราะฉะนั้น เมื่อญาติอนุโมทนาก็ได้ ญาติที่เป็นเปรตจะได้ แต่ญาติที่ไม่ได้เป็นเปรตก็ไม่ได้

ชาณฺสโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า

ท่านโคดมผู้เจริญ ก็ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่เข้าถึงฐานะนั้น และญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว แม้เหล่าอื่นของทายกนั้นก็ไม่เข้าถึงฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคทานนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ฐานะที่จะพึงว่างจากญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยกาล
ช้านานเช่นนี้ มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาสที่จะมีได้ อีกประการหนึ่ง แม้ทายกก็เป็นผู้ไม่ไร้
ผล

ถ้าญาติของท่านล่วงลับไป ท่านอุทิศส่วนกุศลให้เจาะจงบุคคลนั้น และญาติ
เหล่าอื่นก็ได้ เพราะเหตุว่าถ้าบุคคลที่ท่านเจาะจงอุทิศให้ไม่ได้เกิดเป็นเปรต ญาติเหล่า
อื่นที่เกิดเป็นเปรตจะได้รับอุทิศส่วนกุศลด้วยการอนุโมทนา

ชาณฺโสณิพราหมณ์กราบพูลถามว่า

ท่านโคตมผู้เจริญ ย่อมตรัสกำหนดแม่ในฐานะหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ เรากล่าวกำหนดแม่ในฐานะ

คือ แม่บุคคลนั้นเกิดเป็นมนุษย์ หรือเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็ตาม เป็นฐานะที่
จะได้รับอุทิศส่วนกุศล แต่เมื่อเคยเป็นทายก ผู้ให้ท่านนั้นย่อมไม่ไร้ผลอย่างนั้นหรือ

ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ เรากล่าวฐานะ แม่ในฐานะ ดูกร พราหมณ์ บุคคลบางคน
ในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ และอกุศลกรรมอื่น ตลอดไปจนถึงมีความเห็นผิด บุคคลนั้น
ย่อมให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่อง
ประทีปแก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของช้าง
(คือ เกิดเป็นช้าง)

แม้ว่าจะได้ทำอกุศลกรรม แต่ก็เป็นผู้ที่ให้ทาน เพราะฉะนั้น เมื่อจุติแล้วไปเกิด
เป็นช้าง เขาย่อมได้ข้าว น้ำ มาลา และเครื่องอลังการต่าง ๆ ในกำเนิดช้างนั้น

ดูกร พราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ และอกุศลกรรมอื่นเป็นต้น ไปจนถึง
มีความเห็นผิด ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของช้างด้วยกรรมนั้น
และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและ
เครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นย่อมได้ข้าว น้ำ มาลา และเครื่องอลังการ
ต่าง ๆ ในกำเนิดช้างนั้น ด้วยกรรมนั้น

เป็นไปได้ใช่ไหม ทายก ผู้ให้ไม่ไร้ผล กรรมติดตามไปอุปถัมภ์ แม้ในกำเนิด
ของสัตว์ดิรัจฉาน ถึงเกิดเป็นช้างก็ยังมีข้าว ได้น้ำ ได้ของหอม ได้อะไรต่างๆ ซึ่งเป็น
ผลของกรรมที่ได้กระทำแล้ว

๒๗๗

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ อนึ่งบุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ และอกุศลกรรมอื่นตลอดไปจนถึง มีความเห็นผิด บุคคลนั้นย่อมให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของม้า ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของโค ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของสุนัข เขาย่อมได้ข้าว น้ำ มาลา และเครื่องอลังการต่าง ๆ ในกำเนิดต่าง ๆ จนถึง ในกำเนิดสุนัขนั้น

ดูกร พราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ และอกุศลกรรมอื่นตลอดไปจนถึง มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของสุนัขด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ที่ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นย่อมได้ข้าว น้ำ มาลา และเครื่องอลังการต่าง ๆ ในกำเนิดสุนัขนั้น ด้วยกรรมนั้น

มีสุนัขที่น่าสงสารมากมาย ไม่ได้ข้าว ไม่ได้น้ำ ไม่ได้อะไรต่าง ๆ แต่ถ้าสุนัขหรือโค หรือช้าง หรือม้าตัวใดได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ต้องมีเหตุปัจจัย คือ ต้องเป็นบุคคลที่ได้กระทำการให้ทานแก่สมณพราหมณ์ด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งแม้ว่าจะได้ทำอกุศลกรรม และเกิดในกำเนิดของสัตว์ดิรัจฉาน แต่ก็ยังมีการสะสมของกุศลกรรมที่ติดตามมาให้ผล

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤตินิन्दในกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด จาก

การพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่ปองร้าย มีความเห็นชอบ ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน มาลา ของหอม เครื่องอุปโภค ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแกสมนพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกมนุษย์ เขาย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นของมนุษย์ในมนุษย์โลกนั้น

ข้อความต่อไปจนถึง บุคคลที่เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ และอกุศลกรรมอื่น มีความเห็นชอบ และให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน เป็นต้น แกสมนพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา เขาย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ในเทวโลกนั้น ด้วยกรรมนั้น ดูกร พราหมณ์ แม้ท่ายกก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล

ชาณฺสโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ นาคัจจรัย ไม่เคยมีแล้ว ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้อที่แม้ท่ายกก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล นี่เป็นของควรเพื่อให้ท่านโดยแท้ เป็นของควรเพื่อกระทำศรัทธาโดยแท้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ ดูกร พราหมณ์ แม้ท่ายกก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล

ชาณฺสโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้อความละต่อไป ขอพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

จบสูตรที่ ๑๐ จบชาณฺสโสณิวรรคที่ ๒

ไม่ว่าเมื่อจุติแล้วจะไปเกิดในกำเนิดใด ท่านที่ได้กระทำแล้วย่อมให้ผล แม้ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หรือว่าในกำเนิดของมนุษย์ ในกำเนิดของเทพ เรื่องของเปรต เรื่องของภูมิอีกภูมิหนึ่ง ซึ่งปรากฏแก่บางท่านให้เห็นให้รู้ ไม่ใช่ทั่วไป แต่เป็นภูมิที่มีจริง

ถ. ในฐานะของเปรตว่าดีกว่าสัตว์ดิรัจฉาน เพราะว่าเปรตสามารถที่จะอนุโมทนาส่วนกุศลที่มีผู้อุทิศให้มันได้ สัตว์ดิรัจฉานนั้นอนุโมทนาไม่ได้ แต่สัตว์ดิรัจฉานจะได้รับโดยตรงเลยเมื่อมีผู้ให้ทานนั้น ทำไมสัตว์ดิรัจฉานจึงเร็วกว่าเปรต

ส. เรื่องเปรตนี้มีมาก เปรตบางพวกมีวิมาน มีทิพยสมบัติ เฉพาะบางกาล คือ เสวยสุขแต่ตอนกลางวัน ตอนกลางคืนได้รับทุกข์ทรมาน เพราะว่า เป็นอบายภูมิ ไม่เหมือนกับภูมิเทพ หรือภูมิมนุษย์ที่สามารถจะรื่นเริงมีความสุขได้ตลอดเวลา สำหรับภูมิดิรัจฉาน ไม่รู้อะไร แต่เปรตยังรู้กรรม และสามารถที่จะเกิดกุศลปิติอนุโมทนา และพ้นจากกรรมได้ตามควรแก่กรรมที่ได้กระทำมา

อาหารที่ให้แก่สัตว์ สัตว์ไม่อนุโมทนา ส่วนพวกเปรต ทั้ง ๆ ที่ทุกข์ทรมาน แต่ถ้าใครอุทิศส่วนกุศลให้ และเปรตได้รับทราบ เกิดปิติโสมนัสอนุโมทนา ก็สามารถที่จะได้รับสมบัติที่เป็นทิพย์ได้ พ้นจากสภาพของความเป็นเปรตได้ หรือมิฉะนั้นก็ยังดำรงชีพอยู่ต่อไปได้ด้วยปิตติทานมัยที่บุคคลอื่นอุทิศส่วนกุศลให้ และเปรตบางจำพวกก็ยังมีความสุขสบายเฉพาะบางกาลด้วย

ถ. เรื่องแม่ไก่ฟุ้งกรรม แม่ไก่บ้านเปียนหากินอยู่ พระกำลังเทศน์อยู่ แม่ไก่ก็มาฟุ้งกรรม จะฟังจริง หรือไม่จริง ผมไม่ทราบ แต่ท่านอ้างว่าอย่างนั้น แม่ไก่ฟุ้งกรรม พอตายไป ไปสู่สุคติ อย่างนี้จะเรียกว่า แม่ไก่ไม่ได้อนุโมทนาหรือ

ส. ท่านกล่าวถึงเรื่องของจิตที่ฟุ้งใส เป็นกุศลก่อนจุติ

ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ มหารถวรรคที่ ๕ มัณฑุกเทวปุตตวิมาน มีข้อความว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสถามมัณฑุกเทวบุตรว่า

ใครมีวรรณะงามยิ่งนัก รุ่งเรืองด้วยฤทธิ์และยศ ยังทิศทั้งปวงให้สว่างไสว ใหญ่เท่าทั้งสองของเราอยู่

มัณฑุกเทวบุตรกราบทูลว่า

เมื่อชาติก่อนข้าพระองค์เป็นกบ เทียวหาอาหารอยู่ในน้ำ เมื่อข้าพระองค์กำลัง พังธรรมของพระองค์อยู่ คนเลี้ยงโคได้ฆ่าข้าพระองค์ ขอพระองค์ทรงดูฤทธิ ยศ อานุภาพ ผิพพรรณ และความรุ่งเรืองของข้าพระองค์ผู้มีจิตเลื่อมใสครู่หนึ่งเท่านั้น

ข้าแต่พระโคตม ก็ผู้ใดได้ฟังธรรมของพระองค์สิ้นกาลนาน ผู้นั้นพึงได้บรรลุนิพพาน อันเป็นฐานะไม่หวั่นไหว เป็นสถานที่ ๆ ไปแล้วไม่เศร้าโศกเป็นแน่

จบมณฑุกเทวปุตตวิมาน ที่ ๑

ตัวอย่างนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ในขณะที่ใกล้จะจุติ และจิตผ่องใสด้วยความเลื่อมใส จะเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิได้ เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะประมาท โดยเฉพาะคำของเทพบุตรที่กล่าวว่า

ขอพระองค์ทรงดูฤทธิ ยศ อานุภาพ ผิพพรรณ และความรุ่งเรืองของข้าพระองค์ผู้มีจิตเลื่อมใสครู่หนึ่งเท่านั้น

ข้าแต่พระโคตม ก็ผู้ใดได้ฟังธรรมของพระองค์สิ้นกาลนาน ผู้นั้นพึงได้บรรลุนิพพาน อันเป็นฐานะไม่หวั่นไหว เป็นสถานที่ ๆ ไปแล้วไม่เศร้าโศกเป็นแน่

แม้เพียงครู่เดียวที่จิตเลื่อมใสก่อนจะจุติก็ให้ผลมาก เพราะฉะนั้น ถ้าท่านเป็นผู้ที่ฟังธรรมอยู่เป็นประจำ มีจิตเลื่อมใสเจริญกุศล เทพบุตรนั้นก็กล่าวว่า ย่อมสามารถที่จะบรรลุถึงนิพพานได้ เพราะท่านเองก็เป็นแต่เพียงผู้ที่เลื่อมใสชั่วขณะเล็กน้อยก่อนที่จะจุติ ซึ่งที่เป็นอย่างนี้เป็นเพราะเหตุว่า เรื่องของกรรมที่จะทำให้ปฏิสนธิมีหลายประเภท ถ้าไม่มีครุกรรมซึ่งเป็นกรรมหนักที่ได้กระทำแล้ว ก็เป็นโอกาสของอาสันนกรรม กรรมที่ใกล้จะจุติ ใกล้จะตาย หรือว่าถ้าไม่มีอาสันนกรรม ก็เป็นโอกาสของอาจิณณกรรม กรรมที่ทำเสมอ ๆ บ่อย ๆ เนือง ๆ แล้วแต่ว่าปกติของท่านจะเป็นผู้ที่กระทำอกุศลกรรมหรือกุศลกรรม นอกจากนั้นก็มียกตัดตากรรม คือ กรรมที่เป็นเศษของกรรมที่เลื่อมมา ก็ยังสามารถเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิได้

เพราะฉะนั้น การที่จิตจะเลื่อมใส ผ่องใสเมื่อใกล้จะตายนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรจะต้องถือ เพราะเหตุว่าการถือกุศลกัน ไม่ว่าจะเป็นญาติ มิตรสหายก็ตาม ท่านควรจะต้องถือกุศลทั้งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้เขาเจริญกุศลยิ่งขึ้นด้วยการฟังธรรม ศึกษา

ธรรม เข้าใจธรรม ปฏิบัติธรรม นั้นเกื้อกูลในระหว่างที่มีชีวิต แต่ว่าในขณะที่ใกล้จะตาย ถ้าบุคคลนั้นไม่น้อมจิตไปทางกุศล ท่านก็ควรที่จะให้บุคคลนั้นได้ระลึกถึงกุศล จะเป็นการระลึกถึงทาน ถึงศีล หรือระลึกถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นการเตือนให้เจริญสติปัฏฐานในขณะนั้นก็ได้ ซึ่งกุศลจิตที่ผ่องใสในขณะนั้นจะเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิเกิดได้

ท่านถามว่า ข้อที่ยังสงสัยกันอยู่ คือ แม่ไก่อ้นั้ฟังธรรมรู้เรื่องหรือ

จิตที่ผ่องใสเป็นกุศล กับขณะที่เป็นอกุศล เป็นลักษณะที่ต่างกัน ในขณะที่จิตของท่านผ่องใสด้วยความเลื่อมใส ด้วยกุศลจิตในเสียง โดยเฉพาะเสียงของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ แม้ว่าแม่ไก่อจะฟังไม่รู้เรื่อง กบจะฟังไม่รู้เรื่อง แต่ว่าเคยอบรมมาที่จิตจะเลื่อมใส ปิติในเสียงที่ประกอบด้วยกรุณาเมตตา เพราะฉะนั้น แม้ขณะนั้นเพียงเสียงที่เป็นปัจจัยให้กุศลจิตเกิดก่อนจติ ก็ยังสามารถเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิได้

ถ. แต่เรื่องจริง ๆ มีในธรรมบทประโยค ๓ ที่ผมเรียนมา คือ นิมิตตสทฺทํ ใช้ออย่างนั้น ค้างคาเวลาก็ก่ออยู่ในถ้ำ พระท่านไปสวดมนต์ พระท่านสวดมนต์ก็ฟังเสียงพระ ในนั้นใช้ศัพท์ว่าอย่างนี้ ไม่ใช่อนุโมทนา อนุโมทนา แปลว่า บันเทิงตามสทฺท นิมิตฺตํ สุตวา ว่าอย่างนั้น คือ ฟังเครื่องหมายของเสียงและเกิดชอบใจ ตายไปก็เกิดเป็นเทวดา นิมิตตสทฺทํ ไม่ใช่อนุโมทนา สัตว์ต่าง ๆ จะรู้ภาษาคนผมว่ายากเหมือนกัน สทฺท นิมิตฺตํ สุตวา สุตวา แปลว่า ฟัง สทฺท นิมิตฺตํ คือ เครื่องหมายของเสียง ฟังและนึกว่านี่เสียงดี คล้าย ๆ ว่าอย่างนั้น พอตายแล้วไปสวรรค์

สุ. เพราะฉะนั้น ท่านที่เป็นผู้น้อมใจไปในทางกุศลอยู่เสมอ ๆ อารมณ์ใดเป็นที่ตั้งที่จะให้เกิดความปิติเลื่อมใส ก็เลื่อมใสในสิ่งที่ควรเลื่อมใส ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอย่างนี้ เวลาที่ใกล้จะจติ จะมีภาพ คือ รูปปรากฏทางตาเป็นพระภิกษุสงฆ์ หรือ พระพุทธรูป หรือมีเสียงสวดมนต์ มีเสียงธรรม มีเสียงที่ประกอบด้วยความเมตตา กรุณา และเกิดปิติเลื่อมใสขึ้นในขณะนั้น ก็เป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิได้

ถ. ท่านอาจารย์อธิบายลักษณะนี้ ผมเห็นตามได้ และเห็นตามว่าเป็นความจริงเสียด้วย เพราะว่าบางครั้งบางโอกาส ที่ท่านทั้งหลายได้ผ่านไปในที่ที่มีการสวดมนต์ ซึ่งที่จริงการสวดมนต์นั้นก็ไม่มีใครรู้ว่าเขาสวดอะไร เพราะเป็นภาษาบาลี แต่แม้กระนั้นก็ยังทำให้จิตใจสงบ เกิดความผ่องใสขึ้นได้ ไม่รู้เรื่องเหมือนกัน แต่อาศัยเสียงอย่างที่ท่านอาจารย์ว่านี่เอง ก็นับว่าถูกต้อง

สุ. ข้อนี้ท่านคงรับว่าเป็นความจริง มีท่านท่านใดบ้างที่เข้าใจความหมายของคาถา หรือคำสวดมนต์โดยตลอด ทั้ง ๆ ที่ท่านสามารถสวดได้โดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบด้วยภาษาบาลี แต่ว่าบางท่านไม่เข้าใจความหมายเลย โดยเฉพาะเด็ก ๆ อาจจะสวดมนต์เก่ง จำได้ถูกต้อง แต่ไม่รู้ว่าแปลว่าอะไร

ขอกล่าวถึงภพภูมิของบุคคลที่เกิดเป็นเปรต ซึ่งไม่ใช่ว่าจะปรากฏให้เห็นได้ทั่วไป แล้วแต่ว่าบุคคลใดจะเห็น หรือว่าไม่เห็น

สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ลักษณะสังยุต ปฐมวรรคที่ ๑ อัญญิสสูตร มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน เขตพระนครราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล ท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ

สารัตถปกาสินี อรรถกถา ลักษณะสังยุต อัญญิสสูตร มีข้อความว่า

ท่านพระลักษณะเฝ้าอยู่นั้นอยู่ในจำนวนชฎิล ๑,๐๐๐ รูป อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา บรรลุพระอรหันต์ในที่สุดแห่งอาทิตตปริยายสูตร เป็นพระมหาสาวกองค์หนึ่ง เพราะเหตุที่ท่านเป็นผู้ที่มีอัธภาพสมบุรณ์ด้วยลักษณะ บริบูรณ์ด้วยอาการทุกอย่างเสมอพรหม จึงได้ชื่อว่าลักษณะ

ข้อความต่อไปในพระไตรปิฎกมีว่า

ครั้งนั้นแล เป็นเวลาเช้า ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งแล้ว ถือบาตร และ จีวร เข้าไปหาท่านพระลักษณะจนถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวชวนท่านพระลักษณะว่า มา ไปบิณฑบาตยังพระนครราชคฤห์ด้วยกันเถิดท่านลักษณะ ท่านพระลักษณะรับคำ ท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า อย่างนั้น

ถ้าท่านสังเกต จะเห็นได้ว่า ชีวิตปกติของพระอรหันต์ก็ดำเนินไปตามปกติ ตอนเช้าท่านก็ไปมาหาสู่กัน ชักชวนกันไปบิณฑบาตได้ไหม หรือว่าถ้าเป็นพระอรหันต์ ก็ต้องปลีกตัวอยู่คนเดียว ไม่พูดอะไรกับใครทั้งนั้น เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า ชีวิตของ พระอรหันต์ท่านจะกระทำกายวาจาอย่างไร ก็ย่อมเป็นไปตามการสะสมของท่าน ท่านเคยสะสมมาที่จะไปมาหาสู่กัน เคยสะสมมาที่จะชักชวนกันกระทำในสิ่งที่ไม่ใช่ อกุศลธรรม ท่านก็กระทำเป็นปกติ เป็นชีวิตธรรมดา แต่ว่าหลังจากที่บรรลุการเป็น พระอรหันต์แล้ว ไม่มีเจตนากรรมที่เป็นกุศล หรือเป็นอกุศลที่จะเป็นปัจจัยทำให้มีการ ปฏิสนธิอีก และปกติชีวิตของท่านก็เป็นธรรมดา ซึ่งอาจจะผิดความคาดหวัง หรือ ความเข้าใจของบางท่าน ถ้าคิดว่าเป็นพระอรหันต์แล้วจะต้องไม่พูดกับใคร ไม่ เกี่ยวข้องกับใคร อยู่เฉย ๆ ตามลำพัง ซึ่งหากท่านศึกษาในพระไตรปิฎกจะเห็นว่า พระอรหันต์แต่ละรูป ท่านก็มีชีวิตดำเนินไปตามปกติ ตามที่ท่านได้สะสมมาตามความ เป็นจริง

ข้อความต่อไปมีว่า

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะกำลังลงจากภูเขาชิลมกุฏ ได้ยืมแยม ขึ้นในที่แห่งหนึ่ง ที่นั้นท่านพระลักษณะได้ถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

ท่านโมคคัลลานะ อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้ยืมแยม

ท่านพระมหาโมคคัลลานะตอบว่า

ท่านลักษณะ มิใช่เวลาที่จะเฉลยปัญหาข้อนี้ ท่านจงถามผมในสำนักพระผู้มี-
พระภาคเถิด

การยืมแยมต้องมีเหตุ หรือไม่มีเหตุ และเหตุอะไรเป็นปัจจัยให้เกิดการยืมแยม โสมนัสเวทนาที่เกิดกับจิตในขณะนั้น เป็นปัจจัยให้เกิดการยืมแยมขึ้น ถ้าท่านเป็นผู้ที่มี

ปกติเจริญสติปัฏฐาน ไม่ว่ากายจะเป็นอย่างไร ถ้าขณะนั้นท่านระลึกถึงสภาพของจิต ท่านทราบได้ว่า ที่กายเกิดขึ้นเป็นไปอย่างนั้น เพราะจิตประเภทนั้น ๆ เป็นปัจจัย ถ้าท่านกำลังหัวเราะรื่นเริงสนุกสนาน และท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ ขณะนั้นที่กำลังหัวเราะสนุกสนาน สติระลึกถึงลักษณะของจิต จะรู้ว่าเป็นจิตที่โสมนัส ประกอบด้วย ความยินดีในขณะนั้น ทำให้เกิดการยิ้มแย้มขึ้น

เพราะฉะนั้น สำหรับการยิ้มแย้มของท่านพระมหาโมคคัลลานะ ก็มีปัจจัยที่ทำให้เกิดการยิ้มแย้มขึ้น ซึ่งก็ต้องเป็นจิตประเภทโสมนัสนั่นเอง แต่ไม่ใช่ด้วยกุศลหรืออกุศล เพราะจิตของพระอรหันต์ไม่มีกุศลและอกุศล จึงเป็นกิริยาจิต สำหรับวิบากจิต ก็เป็นผลของอกุศลกรรมและกุศลกรรมในอดีต ด้วยเหตุนี้ พระอรหันต์จึงมีเฉพาะ วิบากจิต กับกิริยาจิตเท่านั้น

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล ท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวบิณฑบาตใน พระนครราชคฤห์ กลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัตตาหารแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วท่านพระลักษณะได้ถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เมื่อลงมาจากภูเขาคิชฌกูฏได้ยิ้มแย้มขึ้นแล้วในที่แห่งหนึ่ง ดูกร ท่านมหาโมคคัลลานะ อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้ยิ้มแย้มขึ้น

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ตอบว่า

เมื่อผมลงมาจากภูเขาคิชฌกูฏ ได้เห็นโครงกระดูกลอยอยู่ในเวหาส พวกแร้ง บ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างก็โผถลาตามเจาะจิกทั้งโครงกระดูกนั้น ได้ยินว่า โครงกระดูกนั้นส่งเสียงร้องครวญคราง ผมคิดว่า อัจฉรย์จริงหนอ ไม่เคยมีมาหนอ สัตว์แม้เห็นปานนี้ก็จักมี ยักษ์แม้เห็นปานนี้ก็จักมี การได้อัตภาพแม้เห็นปานนี้ก็จักมี

ท่านคิดว่าเป็นไปได้ไหม เรื่องของเปรต เป็นอบายภูมิอีกภูมิหนึ่ง ซึ่งก็ได้รับความทุกข์ทรมาน และมีรูปร่างกายวิจิตรต่าง ๆ ตามกรรมที่ได้กระทำไว้

๒๗๘

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สาวกทั้งหลายเป็นผู้มีจักขุหนอ เป็นผู้มียุณยานหนอ เพราะว่าแม้สาวกก็จักรู้ จักเห็น สัตว์เช่นนี้ หรือจักเป็นพยาน เมื่อก่อนเราก็ได้เห็นสัตว์ตนนั้นเหมือนกัน แต่ว่าไม่ได้ พยากรณ์ไว้ หากว่าเราพึงพยากรณ์สัตว์นั้นไซ้ คนอื่น ๆ ก็จะไม่พึงเชื่อถือเรา ข้อนั้น พึงเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์ เพื่อความทุกข์สิ้นกาลนานแก่ผู้ไม่เชื่อถือเรา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์นี้เป็นคนฆ่าโค อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง ด้วยผล ของกรรมนั้น เขาจึงหมกไหม้อยู่ในนรกสิ้นปี สิ้น ๑๐๐ ปี ๑,๐๐๐ ปี ๑๐๐,๐๐๐ ปี เป็นอันมาก ด้วยผลของกรรมนั้นแหละยังเหลืออยู่ เขาจึงต้องเสวยการได้อัตภาพเห็น ปานนี้

ซึ่งการเกิดเป็นเปรตมีอัตภาพที่เป็นทุกข์ต่าง ๆ กันนั้น ก็ยากที่ท่านจะเชื่อว่าเป็นไปได้ เพราะเหตุว่าถ้าท่านศึกษาในพระไตรปิฎกจะเห็นได้ว่า นอกจากเปรตโครง กระดูกนี้ ยังมีเปรตก้อนเนื้อ เปรตบุรุษไม่มีผิวหนังเลย เปรตบุรุษผู้มีขนเป็นดาบ มีขน เป็นเข็ม เป็นต้น แต่ถ้าท่านระลึกถึงอกุศลกรรมที่วิจิตรต่าง ๆ กันในปัจจุบันชาติ ซึ่ง ท่านก็คงจะได้ยินได้ฟังมาบ้างว่า มีการกระทำอกุศลกรรมในลักษณะต่าง ๆ กันมาก เมื่อเหตุที่วิจิตรอย่างนั้นมี ผลต่าง ๆ ก็จะต้องเป็นไปตามเหตุเหล่านั้นด้วย

ถ้าท่านพิจารณาดูชีวิตของท่านเองในวันหนึ่ง ๆ มีเรื่องยุ่งบ้างไหม เรื่องยุ่งนี้คง จะมีมากเหมือนกัน และบางท่านก็คงจะบ่อยเหมือนกัน เรื่องยุ่ง ๆ พวกนี้มาจากไหน เกิดขึ้นได้อย่างไร อยู่ดี ๆ วันหนึ่งไม่ยุ่ง แต่พรุ่งนี้อาจจะมีเรื่องยุ่งมากมากมายทีเดียว เรื่องยุ่งมาก ๆ เหล่านั้นมาจากไหน ถ้าไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยก็เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าเป็นผลที่เป็นอกุศลวิบากต่าง ๆ ก็ต้องมาจากเหตุในอดีตที่เป็นอกุศลกรรม

นี่คือผลที่ได้รับในปัจจุบันชาติที่เป็นมนุษย์ แต่ถ้าในกำเนิดอื่น ความวิจิตรของ

อกุศลกรรมที่ได้กระทำมาต่าง ๆ กัน ย่อมเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิในอบายภูมิได้ แล้วแต่
ว่าจะเป็นภูมินรก หรือภูมิสัตว์ดิรัจฉาน หรือเป็นภูมิเปรต สำหรับมนุษย์ก็ยังมีกายที่
วิจิตร สัตว์ดิรัจฉาน ทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำ ก็มีรูปร่างที่วิจิตรมาก เพราะฉะนั้น พวก
เปรตซึ่งเป็นอบายภูมิ ๆ หนึ่ง ก็ย่อมมีรูปร่างกายที่วิจิตรตามควรแก่กรรมนั้น ๆ ด้วย

สารัตถปกาสินี อรรถกถา อธิบายความในพระสูตรนี้ว่า

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้แยมยิ้ม เพราะได้เห็นสัตว์ที่เกิดในเปตโลกผู้หนึ่ง
ร่างกระดูก ด้วยทิพยจักขุไม่ใช่ด้วยประสาทจักขุ จริงอยู่ อัดภาพทั้งหลายเหล่านั้นไม่
มาสู่คลองแห่งประสาทจักขุ

จักขุธรรมตาไม่เห็นเปรตเหล่านั้น แต่ว่าผู้ที่มิมีทิพยจักขุอย่างท่านพระมหา-
โมคคัลลานะ เมื่อน้อมระลึกถึงย่อมเห็นได้ เพราะฉะนั้น ถ้าสมัยนี้จะมีบุคคลหนึ่ง
บุคคลใดที่รู้สึกเหมือนกับว่าเห็นเปรต หรือเห็นเทพ จะเป็นเพราะมีทิพยจักขุ หรือว่า
จะเป็นเพราะมโนภาพ ความคิดคำนึงทำให้รูปนิมิตอย่างความฝันปรากฏขึ้น แต่จะ
ทราบได้อย่างไรว่าเป็นความจริง ถ้าบุคคลนั้นไม่มีทิพยจักขุก็ยากที่จะทราบได้ เพราะ
เหตุว่าการที่จะเห็นอย่างละเอียดถึงลักษณะของเปรตที่เป็นร่างกระดูกลอยอยู่ในอากาศ
หรือว่าเป็นพวกก้อนเนื้อ เป็นบุรุษมีขนเป็นดาบต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องเป็นด้วยทิพยจักขุ

ข้อสารัตถปกาสินี อรรถกถา มีว่า

เมื่อเห็นอัดภาพเห็นปานนี้แล้ว คือ ท่านพระมหาโมคคัลลานะเห็นเปรตร่าง
กระดูกนั้นแล้ว ควรทำความกรุณา แต่ทำไมท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงยิ้ม

อธิบายว่า พระเถระยิ้ม เพราะระลึกถึงสมบัติของตน และสมบัติแห่งพระ
พุทธญาณ คือ พระญาณของพระผู้มีพระภาค จริงอยู่ท่านพระเถระเห็นเปรตนั้นแล้ว
ระลึกถึงสมบัติของตนว่า อัดภาพเช่นนี้ อันบุคคลผู้ไม่เห็นสัจจะพึงได้ เราได้พ้นแล้ว
จากอัดภาพนั้น เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้ว แล้วระลึกถึงสมบัติแห่งพระ
พุทธญาณอย่างนี้ว่า ญาณสมบัติของพระผู้มีพระภาคน่าอัศจรรย์ พระองค์ทรงแสดง
ไว้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย วิบากแห่งกรรมเป็นอนิจนใดใด ใคร ๆ ไม่พึงคิด พระผู้มีพระภาคทั้งหลาย ย่อมทรงแสดงกรรมวิปากนั้นให้ประจักษ์ ธรรมดาทุติยกาลอันพระผู้มีพระภาคทั้งหลายทรงแทงตลอดดีแล้ว

เมื่อท่านพระเถระระลึกอย่างนี้แล้วจึงยิ้ม

ซึ่งท่านพระลักษณะเถระก็ได้ถามท่าน พระมหาโมคคัลลานเถระว่า อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการยิ้ม แต่ว่าท่านพระมหาโมคคัลลานะต้องการที่จะให้พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพยาน ท่านจึงให้ท่านพระลักษณะถามเมื่อได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะท่านพระมหาโมคคัลลาทราบว่ ชนเหล่าใดไม่เห็นการปฏิบัตินี้ด้วยตนเอง จะให้ชนเหล่านั้นเชื่อนั้นยาก

ข้อความที่ว่า พระเถระเห็นปรตนั้นแล้วระลึกถึงสมบัติของตนว่า อัธภาพเช่นนี้ อันบุคคลผู้ไม่เห็นสัจจะพึงได้

หมายความว่า ตราบใดที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็มีโอกาส มีปัจจัยที่จะทำให้เกิดในอบายภูมิ ด้วยการสะสมของกรรมที่วิจิตรที่ได้กระทำแล้ว ไม่มีบุคคลใดจะทราบเลยว่า จุตินิพพานนี้แล้ว อาจจะไปเกิดเป็นเปรตมีรูปร่างลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ซึ่งเป็นความวิจิตรมากทีเดียว

ด้วยเหตุนี้ ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงยิ้มด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ท่านพ้นจากอบายภูมิแล้วประการที่หนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เพราะญาณสมบัติของพระผู้มีพระภาคนั้นน่าอัศจรรย์ ทรงรู้ทั้งกรรม และวิบาก คือ ผลของกรรมว่า เมื่อบุคคลใดประกอบกรรมนั้นแล้วจะให้ผลเป็นวิบากอย่างไร

ถ. ท่านอาจารย์พูดถึงคำว่า ทิพยจักขุ ทิพยจักขุนี้รู้สึกรู้สียังเข้าใจกันไม่ค่อยตรงกันนัก อย่างที่อาจารย์ได้อธิบายไปแล้ว ทิพยจักขุมิได้หมายถึงเห็นด้วยตาเนื้อ เห็นด้วยประสาทอื่น ไม่ใช่ตาเนื้อแน่ แต่บางท่านบอกว่า บุคคลที่ตาบอดมาแต่กำเนิด บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถมีทิพยจักขุได้ เขาแย้งอย่างนี้ จะเป็นอย่างไร

ส. สำหรับการที่จะเจริญญาณสมาบัติจนกระทั่งมีความสามารถ ความชำนาญ ความแคล่วคล่องที่จะมีความสามารถพิเศษต่าง ๆ เช่น ได้ยินเสียงทิพย์ หรือ

ว่าเห็นรูปทิพย์ รูปใกล้ รูปไกลต่าง ๆ นั้น ต้องอาศัยเหตุปัจจัยด้วย เพราะเหตุว่าการที่จะมีทิพยจักขุได้นั้น ต้องมาจากที่ผู้นั้นมีปสาทจักขุ คือ เป็นผู้ที่มีจักขุปสาทตามปกติ ไม่ใช่ที่ไม่มีเลย และผู้นั้นต้องเจริญสมถภาวนาจนกระทั่งฌานจิตเกิดทั้งรูปฌานและอรูปฌานด้วย จึงจะเป็นเครื่องหมายแสดงว่า มีความแคล่วคล่องพอที่จะโน้มใช้ความชำนาญของฌานนั้นฝึกหัดในการที่จะให้เกิดอิทธิแต่ละอย่าง และเวลาที่ท่านมีความชำนาญแคล่วคล่องแล้วทั้งในรูปฌานอรูปฌาน ท่านก็ฝึกหัดในการที่จะให้เกิดทิพยจักขุ

ซึ่งความสามารถของทิพยจักขุ แล้วแต่ความชำนาญว่า ท่านสามารถที่จะเห็นรูปใกล้ ไกล ได้มากน้อยแค่ไหน ท่านที่มีความชำนาญมาก ก็ย่อมเห็นได้ไกลมาก ท่านที่มีความชำนาญน้อย ก็เห็นไม่เท่าท่านที่ชำนาญมาก แต่แม้กระนั้น ทิพยจักขุนั้นก็ต้องอาศัยปสาทจักขุนั้นเองเป็นปัจจัย แต่ไม่ใช่การเห็นรูปที่เป็นทิพย์ต่าง ๆ ด้วยปสาทจักขุ

และไม่มีข้อความในพระไตรปิฎกที่แสดงว่า ผู้ที่ได้ทิพยจักขุ เสียปสาทจักขุแล้วยังคงได้ทิพยจักขุนั้น ไม่มีเลย มีแต่ว่า ท่านที่มีปสาทจักขุตามปกติ ฝึกหัดเจริญสมถภาวนาจนกระทั่งสามารถได้ทิพยจักขุ แต่การเห็นรูปทิพย์ต่าง ๆ นั้นต้องอาศัยปสาทจักขุเป็นปัจจัย ไม่ใช่เห็นรูปทิพย์นั้นด้วยปสาทจักขุ แต่จักขุทิพย์ที่จะมีได้ ต้องอาศัยผู้ที่มีจักขุปสาท

๓. ในฐานะที่ผมเรียนบาลีมา มีนิทานเรื่องพระจักษุบาล ท่านก็คงเคยได้ยิน ท่านพระจักษุบาลนี้ท่านสำเร็จสุกขวิปัสสกะแล้วตบอด ท่านจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าท่านก็ไปไม่ได้ เอาเนรหลานของท่านจง พอเข้าป่าไป เณรนี้เป็นปุถุชน บังเอิญมีผู้หญิงไปหาฟืนร้องรำทำเพลง เณรชักจะพอใจ ก็บอกให้หลวงลุงอยู่นีก่อน รอดเดียวไปธุระเดียว หายไปพักหนึ่ง พอกลับมาเณรจะมาถือไม้เท้าพาท่านไป พระจักษุบาลท่านรู้ ท่านบอกว่า ไม่เอาละ แกมันคนบาปแล้ว ท่านรู้ได้อย่างไร ตาท่านตบอด นี่ผมก็ไม่รู้ แล้วแต่อาจารย์จะอธิบาย

ท่านตอบอด ท่านรู้ได้อย่างไรว่าเป็นคนบาปแล้ว ในบาลียังบอกว่า เณรบอกว่า ผมที่มาบวช พอให้บวชเพื่อจะจุฬาลงกูญ ผมไม่ได้ศรัทธา พระจักขุบาลก็บอกว่า คนเรา คิหิปาโป สมณปาโป ปาโปเยว แปลว่า เป็นฆราวาสสกปรก เป็นพระสกปรก ก็สกปรกเหมือนกัน ท่านสำเร็จสุขขวิปัสสกะ คือ ไม่ได้อภิญญา ท่านรู้ได้อย่างไรว่า เณรศีลวิบัติ

ส. อย่างไรท่านก็ไม่เห็นทางแก้ไขใหม่ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ใช่ที่ท่านมี ทิพยจักขุจึงได้ทราบว่าการหล่นหายของท่านศีลวิบัติเสียแล้ว แต่ว่าท่านอาศัยความ คาคคเน มีเสียงหญิงร้องเพลง และเณรก็ลาไป หายไปนานทีเดียว ท่านก็คาคคเน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ท่านยังไปไหนไม่ได้ ถ้าเห็นจริงอย่างนั้นก็ไปได้เอง ไม่ต้องมีคน จูง โดยมากผู้ที่มีปัญญามนสิการ มักจะอาศัยเหตุผล กรณียะแวดล้อมเทียบเคียงได้ ถูกต้องว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เป็นไปในทำนองนั้น ในรูปนั้น

ถ. ผมพบเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ศึกษาในการทำสมาธิมานาน เขาสามารถขยับ ปรารถนาโดยที่ให้เราผูกตา ไม่เห็นอะไร อย่างนี้จะเป็นทิพยจักขุ หรืออย่างไร

ส. เขาเคยเจริญรูปฌาน รูปฌานอย่างแคล่วคล่องมีวิสัยมาก่อนหรือเปล่า เหตุเป็นเครื่องส่องถึงผลว่า ถ้าจะใช้คำว่า ทิพยจักขุ ต้องหมายความว่าบุคคลนั้นได้ อบรมเจริญสมถภาวนาบรรลุมานจิตทั้งรูปฌาน รูปฌานอย่างแคล่วคล่องจริง ๆ เป็น เหตุ แต่ถ้าการกระทำนั้นยังไม่ถึงขั้นนั้น เกิดมโนภาพ หรือเกิดการเห็นด้วยอำนาจของ สมาธิ นั้นยังไม่ใช่ทิพยจักขุ ทิพยจักขุจริง ๆ ต้องมาจากเหตุ คือ การเจริญสมถ ภาวนาและบรรลุมานจิตทั้งรูปฌาน รูปฌานอย่างแคล่วคล่อง และยังต้องฝึกหัดให้มี ความชำนาญแต่ละทางด้วย จึงจะเป็นทิพยจักขุที่แท้จริง หรือเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ จริง ๆ ได้ มิฉะนั้นก็เกิดขึ้นด้วยกำลังอำนาจของสมาธิเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ว่าไม่ถึงขั้นจะ เป็นอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้

ถ. ที่อาจารย์อธิบายว่า ทิพยจักขุจำเป็นต้องอาศัยจักขุประสาทด้วยนั้น จะเป็นอย่างนี้ได้ไหม คือ ผู้ที่เจริญรูปฌาน รูปฌานจนชำนาญเชี่ยวชาญดีแล้ว จักขุ ปรสาทของท่านมีความละเอียดเป็นพิเศษ จึงตั้งชื่อให้ใหม่ว่า ทิพยจักขุ

ส. ในพระไตรปิฎก และในอรรถกถา ท่านเพียงแต่กล่าวว่า การที่จะบรรลุถึงทิพยจักขุได้นั้น ต้องอาศัยประสาทจักขุ และท่านยังกล่าวว่า การเห็นด้วยทิพยจักขุนั้นเห็นทางใจ ทางมโนทวาร แต่ถ้าท่านจะเทียบเคียงกับพระอภิธรรม ทางมโนทวารรับต่อจากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทั้ง ๕ ทาง

อย่างเวลาที่จักขุประสาทธรรมดากะกระทบกับรูป เป็นปัจจัยให้เกิดจักขุวิญญาณ การเห็นสีสันต่าง ๆ ปรากฏเกิดขึ้นแล้ว ทางมโนทวารรับรู้สีสันวัณณะที่ปรากฏทางตา ต่อจากทางจักขุทวารวิถีจิตทันที ซึ่งขณะนี้ท่านแยกไม่ออก เพราะฉะนั้น สิ่งที่ปรากฏทางตาอย่างไร ก็ปรากฏทางใจอย่างนั้น เพราะเหตุว่าทางมโนทวารวิถีจิตรับรู้สีต่อจากจักขุทวารวิถีจิต รับรู้เสียงต่อจากโสตทวารวิถีจิต รับรู้กลิ่นต่อจากฆานทวารวิถีจิต รับรู้รสต่อจากชีวนทวารวิถีจิต รับรู้โผฏฐัพพะต่อจากกายทวารวิถีจิต แต่เมื่อเวลาที่มีจักขุประสาทแล้ว ทางใจสามารถที่จะรู้ หรือเห็นสิ่งที่เป็นทิพยยิ่งกว่านั้น

ถ. ตรงนี้ดูเหมือนจะตรงกัน กระผมได้พบในกถาวัตถุ ท่านแสดงเรื่องทิพยจักขุเหมือนกัน กล่าวว่า ทิพยจักขุนี้เกิดทางมโนทวารอย่างเดียว แต่ว่ามีมาปนกันนิดหน่อยตรงที่ว่า ถ้าบุคคลใดไม่มีจักขุประสาทจะไม่สามารถเจริญญาณให้เกิดทิพยจักขุได้

ส. ก็เป็นเรื่องที่ท่านจะวินิจฉัยได้ยากสำหรับเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ไม่ใช่โดยง่ายเลย เพราะเหตุว่าต้องประกอบพร้อมทั้งผล และยังต้องพิจารณาถึงเหตุด้วย ที่ว่าบุคคลที่ได้ทิพยจักขุแล้วไม่มีประสาทจักขุ มีแต่เฉพาะทิพยจักขุ เท่าที่อ่านเท่าที่ศึกษานั้น ไม่มี มีแต่ว่าผู้ที่ได้ทิพยจักขุต้องเป็นผู้ที่มีประสาทจักขุ แต่ก็แสดงว่าการเห็นรูปทิพย์ต่าง ๆ นั้นเห็นทางมโนทวาร ซึ่งผู้นั้นก็มีจักขุทวาร และทางมโนทวารก็รับรู้สีต่อจากทางจักขุทวาร แต่ถ้าเป็นรูปทิพย์ที่เกินกว่าวิสัยของจักขุประสาท ก็เป็นเรื่องของมโนทวารวิถี แต่ไม่ใช่ว่าบุคคลนั้นไม่มีจักขุประสาท ก็เป็นเรื่องที่จะต้องเกี่ยวข้องกัน

ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ตักนิบาต วรรคที่ ๒ จักขุสูตรที่ ๒ มีข้อความว่า

จริงอยู่ พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันต์ตรัสแล้ว เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย จักขุ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ มังสจักขุ ๑
ทิพยจักขุ ๑ ปัญญาจักขุ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย จักขุ ๓ อย่างนี้แล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความนี้แล้ว
ในพระสูตรนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสคาถาประพันธ์ ดังนี้ว่า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่าบุรุษได้ตรัสจักขุ ๓ อย่างนี้ คือ มังสจักขุ ๑
ทิพยจักขุ ๑ ปัญญาจักขุอันยอดเยี่ยม ๑

ความบังเกิดขึ้นแห่งมังสจักขุเป็นทางแห่งทิพยจักขุ เมื่อใดญาณเกิดขึ้นแล้ว
เมื่อนั้นบุคคลย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะการได้เฉพาะซึ่งปัญญาจักขุอันยอดเยี่ยม
เนื้อความนี้พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้แล

จบสูตรที่ ๒

จักขุ ๓ คือ มังสจักขุ ๑ ทิพยจักขุ ๑ ปัญญาจักขุ ๑ สำหรับมังสจักขุ คือ
ตาเนื้อ หรือปสาทจักขุ ทำให้เกิดการเห็น แต่ว่าเป็นการเห็นธรรมดา ใครมีมังสจักขุ
ใครมีปสาทจักขุก็มีการเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามปกติตามธรรมดา ไม่ใช่ทิพยจักขุ ไม่ใช่
ปัญญาจักขุอันยอดเยี่ยม สำหรับทิพยจักขุไม่ได้ใช้คำว่าอันยอดเยี่ยม แต่สำหรับ
ปัญญา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญญาจักขุอันยอดเยี่ยม

ทรงสรรเสริญปัญญาจักขุมาก เพราะเหตุว่าปัญญาจักขุนั้น คือ ญาณ ที่เมื่อ
เกิดขึ้นแล้วทำให้บุคคลพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

สำหรับตาทิพย์ เห็นสิ่งอื่นเกินวิสัยของมังสจักขุ หรือปสาทจักขุก็จริง แต่
ไม่ได้ทำให้ละกิเลสอะไร ใครจะมีทิพยจักขุ ใครจะเห็นอะไร ใครจะใช้ทิพยจักขุส่งไป
ทางนั้น ทางนี้ ดูนั่น ดูนี้อะไรก็ตามแต่ ก็เป็นแต่เพียงเห็นรูปที่ไกลเกินวิสัยกว่าที่ตา
ธรรมดาจะเห็นได้ แต่ไม่ใช่เห็นสัจธรรม ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นและดับไปเป็นปกติธรรมดา

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะมีทิพยจักขุ หรือว่าท่านผู้หนึ่งผู้ใดจะปรารถนา
ทิพยจักขุ แต่ทิพยจักขุไม่ได้ช่วยทำให้หมดสิ้นกิเลส แต่ที่จะทำให้หมดสิ้นกิเลสได้นั้น
คือ ปัญญาจักขุ

๒๗๙

ปรมัตถทีปนี อรรถกถา มีข้อความว่า

ก็จักขุเหล่านี้ โดยย่อมี ๒ อย่าง คือ ญาณจักขุและมังสจักขุ ส่วนญาณ-
จักขุท่านกล่าวจำแนกเป็น ๒ ในที่นี้คือ ๑. ทิพยจักขุ ตาทิพย์ ๒. ปัญญาจักขุ
ตา คือ ปัญญา

คำว่า ทิพยจักขุ ได้แก่ตาที่ชื่อว่าเป็นทิพย์ ก็เพราะเช่นกับด้วยสิ่งที่เป็นทิพย์
คือ เช่น ปสาทจักขุของพวกเทพ เป็นต้น ส่วนปัญญาจักขุนั้น คือ สภาพโดยย่อรู้
ชัด เหตุนั้นสภาพนั้นชื่อว่าปัญญา

มีคำถามว่า ย่อรู้ชัดอะไร

แก้ว่า คืออธิบายว่า ย่อรู้ชัดอริยสัจ ๔

ปัญญา กล่าวคือ ญาณที่เป็นเครื่องทำความสิ้นไปแห่งอาสวะ พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาแล้วว่า เป็นปัญญาจักขุในที่นี้ ในบรรดาจักขุทั้ง ๓ อย่างนั้น
มังสจักขุเป็นของเล็กน้อย คือ เป็นปริตตะ ทิพยจักขุเป็นสภาพใหญ่ ปัญญาจักขุ
เป็นจักขุไม่มีประมาณ

มังสจักขุ หรือปสาทจักขุ เห็นได้ก็เพียงแค่อรูปารมณฺ์ คือ สิ่งปรากฏทางตา
เท่านั้น จะเห็นลึกซึ้งเกินกว่านั้นไม่ได้ ที่จะให้เกิดการเห็นด้วยความรู้อย่างปัญญาว่า
เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรมแต่ละชนิด อาศัยปัจจัยเกิดขึ้นแต่ละทาง แต่ละอย่าง
เกิดขึ้นและดับไป ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่วิสัยของมังสจักขุ

มังสจักขุ หรือจักขุปสาทนั้น เป็นแต่เพียงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเห็นธรรมตา ๆ
คือ เห็นรูปารมณฺ์

ข้อความต่อไปมีว่า

สองบทว่า อุกุขาสิ ปุริสุตฺตโม ความว่า พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุด คือ ผู้เลิศ
กว่าบุรุษทั้งหลายได้แสดงไว้แล้ว ความเป็นไปแห่งมังสจักขุชื่อว่า ความบังเกิดขึ้น

บทว่า มคฺโค ได้แก่ อุบาย คือ เป็นเหตุแห่งทิพยจักขุ

ข้อความต่อไปมีว่า

จริงอยู่ที่ทิพยจักขุย่อมบังเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีตาโดยปกติเท่านั้น เพราะการเจริญอาโลกกสิณแล้ว ทำทิพยจักขุญาณให้บังเกิดขึ้นได้

อาโลกะ คือ แสงสว่างนั้น เป็นเครื่องที่ช่วยให้เห็นละเอียดขึ้น อย่างปัจจัยที่ทำให้เกิดจักขุวิญาณ ในอรรถกถาแสดงไว้ว่ามีถึง ๔ คือ จักขุปสาท ๑ คือ รูปที่มีลักษณะที่ใส ที่สามารถรับกระทบสีสน์ได้ รูปนี้เกิดขึ้นเพราะกรรมเป็นปัจจัย ถ้าใครมีกรรมที่จะไม่ทำให้จักขุปสาทรูปเกิด ผู้นั้นจะมองอะไรไม่เห็นเลย เป็นคนตาบอด แต่เพราะเหตุว่ากรรมเป็นปัจจัยทำให้จักขุปสาทรูปเกิดขึ้น สามารถรับกระทบสีสน์วรรณะต่าง ๆ ได้ การเห็นจึงต้องประกอบด้วยจักขุปสาทรูป

นอกจากนั้น ต้องมีรูปารมณ คือ สิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นของจริง เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ที่ปรากฏให้รู้ได้ทางตา นอกจากนั้นก็มีอาโลกะ คือ แสงสว่าง และมีมนสิการ ได้แก่ ปัญจทวาราวชชนจิต ซึ่งเกิดก่อนจักขุวิญาณ เพราะฉะนั้น ปัจจัย ๔ ที่จะทำให้เกิดจักขุวิญาณ ได้แก่ จักขุปสาทรูป ๑ รูปารมณ ๑ อาโลกะ คือ แสงสว่าง ๑ และมนสิการ คือ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

แต่ในพระไตรปิฎก ทรงแสดงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเห็นเพียง ๓ คือ จักขุปสาทรูป ๑ รูปารมณ ๑ และมนสิการ ได้แก่ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

ที่เป็นอย่างนี้ เพราะเหตุว่าผู้ที่มีจักขุปสาท แม้ว่าขาดอาโลกะ คือ แสงสว่าง ก็ยังเป็นปัจจัยให้เกิดการเห็นได้ แต่ไม่ใช่เห็นละเอียด หรือชัดเจนสามารถจะจำแนกออกได้ว่าเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ท่านที่มีจักขุปสาทอยู่ในห้องมืด ๆ เห็นไหม เห็น และถ้าท่านอยู่ในห้องที่มีมืด ๆ นานพอสมควร ก็เห็นชัดขึ้นอีก และเวลาที่มีแสงสว่าง เช่น เปิดไฟ อาโลกะ แสงสว่างมากขึ้น การเห็นของท่านก็ละเอียดขึ้น สามารถที่จะรู้ส่วนสัด ลักษณะต่าง ๆ ของสีสน์วรรณะที่เห็น เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า เรื่องของการเห็นเกี่ยวกับแสงสว่าง อาโลกะมาก

สำหรับจักขุทิพย์ ผู้ที่จะมีตาทิพย์ได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่ได้เจริญสมถภาวนา จนกระทั่งมานจิตเกิด มีความชำนาญอย่างแคล่วคล่องทีเดียว และเวลาที่จะให้เกิด ทัฬหจักขุ นั้น จะต้องอาศัยการเจริญอาโลกกสิณ ให้มีแสงสว่างยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เห็น รูปที่ไกล และละเอียดขึ้นได้

ข้อความในพระไตรปิฎกก็ชัดเจนแล้วว่า ความบังเกิดขึ้นแห่งมังสจักขุเป็น ทางแห่งทัฬหจักขุ ถ้ายังมีแสงสว่างมากเท่าไร ก็ยิ่งเห็นรูปละเอียดชัดเจน ไกลขึ้น เท่านั้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะได้ทัฬหจักขุ เห็นสิ่งที่เกินวิสัยของจักขุประสาทธรรมดา จึง ต้องเป็นผู้ที่เจริญสมถภาวนาอย่างชำนาญ แคล่วคล่อง และเจริญอาโลกกสิณเพื่อให้ มีแสงสว่างยิ่งขึ้น

การเห็นเปรต ไม่ใช่ว่าจะเห็นได้ทั่วไปกับบุคคลธรรมดา ผู้ที่มีทัฬหจักขุก็ ย่อมจะเห็นได้ชัดเจน และเห็นมากได้ เวลาที่น้อมจิตไปถึงกำเนิดใด ก็สามารถที่จะ เห็นกำเนิดนั้นได้

สำหรับเรื่องของเปรต เป็นกำเนิดที่เป็นผลของอกุศลกรรม ซึ่งท่านประมาณ ไม่ได้เลย อกุศลกรรมแม้เพียงเล็กน้อย นิดหน่อย ก็มีโอกาที่จะเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิ ในอบายภูมิได้ ซึ่งมีข้อความในพระไตรปิฎก เป็นเรื่องผลของอกุศลกรรมที่ทำให้ ปฏิสนธิเป็นเปรต

ใน ขุททกนิกาย เปตวัตถุ สุตตปริยัตถุ มีข้อความว่า

ท่านพระนารทะถามเปรตตนหนึ่งว่า

กายของท่านมีสีเหมือนทองคำทั่วทั้งกาย รัศมีกายของท่านสว่างไสวไปทั่วทุก ทิศ แต่ปากของท่านเหมือนปากสุกร เมื่อก่อนท่านได้ทำกรรมอะไรไว้

เปรตนั้นตอบว่า

ข้าแต่พระนารทะ เมื่อก่อนข้าพเจ้าได้สำรวมกาย แต่ไม่ได้สำรวมวาจา เพราะ เหตุนั้นรัศมีกายของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นกับที่ท่านได้เห็นอยู่นั้น เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้า ขอล่าวกะท่าน สรีระของข้าพเจ้าท่านเห็นเองแล้ว ขอท่านอย่าได้ทำบาปด้วยปาก อย่าให้ปากสุกรเกิดมีแก่ท่าน

ทางวาจา บางท่านอาจไม่ได้ระมัดระวัง สำรวมแต่เฉพาะทางกาย แต่ว่าทางวาจาก็เป็นโทษ เป็นกรรมที่หนักเหมือนกัน แล้วแต่ออกุศลกรรมทางวาจาที่ท่านกระทำนั้นจะให้ผลแค่ไหน สำหรับมนุษย์ก็มีรูปร่างต่างกันไป สัตว์ดิรัจฉานก็วิจิตรมาก มีสัตว์หลายประเภทที่มีรูปร่างลักษณะไม่น่าดู แม้นมนุษย์บางบุคคลก็จะมีลักษณะที่เป็นผลของอกุศลกรรม ทำให้ปรากฏสภาพที่ไม่น่าดูต่าง ๆ เปรตก็เหมือนกัน มีลักษณะต่าง ๆ อย่างเช่น เปรตที่มีปากเป็นสุกร เป็นต้น

ปุตติมุขเปตวัตถุ มีข้อความว่า

ท่านพระนารทะถามเปรตตนหนึ่งว่า

ท่านมีผิวงามดังทิพย์ ยืนอยู่ในอากาศ แต่ปากของท่านมีกลิ่นเหม็น หมู่นอนพากันมาไซซอนอยู่ แต่ก่อนท่านทำกรรมอะไรไว้

เปรตนั้นตอบว่า

เมื่อก่อนข้าพเจ้าเป็นสมณะลามก มีวาจาชั่ว สำรวมกายเป็นปกติ ไม่สำรวมปาก ผิวดุพรรณดังทองข้าพเจ้าได้แล้วเพราะพรหมจรรย์นั้น แต่ปากของข้าพเจ้าเน่าเหม็น เพราะกล่าววาจาส่อเสียด

ข้าแต่ท่านพระนารทะ รูปของข้าพเจ้านี้ท่านเห็นเองแล้ว ท่านผู้ฉลาดอนุเคราะห์กล่าวไว้ว่า ท่านอย่าพูดส่อเสียด และอย่าพูดมุสา ถ้าท่านละคำส่อเสียดและคำมุสาแล้ว สำรวมด้วยวาจา ท่านจะเป็นเทพเจ้าผู้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่น่าใคร่

แม้แต่ภูมิมนุษย์ นอนในปากมีไหม มีได้ ถ้าเป็นโรคภัยไข้เจ็บที่จะเป็นเหตุให้มีนอนในปาก ยังมีได้ทั้ง ๆ ที่เป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม ทำให้ถึงกับปฏิสนธิเป็นเปรต จะได้รับความทุกข์ทรมานตามควรแก่กรรมที่ได้กระทำไว้ กรรมนั้นก็ทำให้วิจิตรต่าง ๆ กันไปทีเดียว ก็ควรที่จะได้ทราบถึงอกุศลกรรมที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดเป็นเปรต เพราะว่าท่านจะได้ละเว้นจากอกุศลกรรมนั้น ไม่งั้นท่านอาจจะกำลังกระทำอยู่ หรือว่าจะกระทำต่อไปก็ได้

ภุสเปตวัตถุ มีข้อความว่า

ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระได้ถามบุพกรรมของเปรตทั้ง ๔ ด้วยคำถามนี้
ความว่า

ท่านทั้ง ๔ นี้ คนหนึ่งกอบเอาแกลบข้าวสาลีที่ไฟลุกโชนโปรยใส่ศีรษะของ
ตนเอง อีกคนหนึ่งทุบศีรษะของตนเองด้วยก้อนเหล็ก ส่วนคนที่เปื้อนเหงื่อเอาเล็บจิก
หลัง กินเลือดกินเนื้อของตนเอง ส่วนท่านกินคูถอันเป็นของไม่สะอาด ไม่น่าปรารถนา
นี้เป็นวิบากแห่งกรรมอะไร

ภรรยาของพ่อค้าโก่งตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ผู้นี้เป็นบุตรของดิฉัน ได้ตีศีรษะของฉันผู้เป็นมารดา ผู้นี้เป็น
สามีของดิฉัน เป็นพ่อค้าโก่งข้าวเปลือกปนแกลบ ผู้นี้เป็นลูกสะใภ้ของดิฉัน ลักกิน
เนื้อแล้วกลับหลอกลวงด้วยมุสาวาท ดิฉันเมื่อเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก เป็น
หญิงแม่เรือน เป็นใหญ่กว่าสกุลทั้งปวง เมื่อสิ่งของมีอยู่ เหล่ายาจกขอแล้ว เก็บซ่อน
ไว้เสีย ไม่ได้ให้อะไรจากของที่มีอยู่ ปกปิดไว้ด้วยมุสาวาทว่า ของนี้ไม่มีในเรือนของ
เรา ถ้าเราปกปิดของที่มีไว้ ขอคุณจงเป็นอาหารของเรา ภัตตแห่งข้าวสาลีอันมีกลิ่น
หอมย่อมกลับกลายเป็นคูถเพราะวิบากแห่งกรรม คือ มุสาวาทของดิฉัน

ก็กรรมทั้งหลายไม่ไร้ผล กรรมนั้นย่อมไม่สาบสูญ เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงกิน
และดื่มคูถคูถอันมีกลิ่นเหม็น มีหนอน

ถ้าเป็นอกุศลกรรมที่กำลังกระทำอยู่ในมนุษย์ ดูเป็นของไม่น่าหวั่นเกรงอะไร ไม่
มีใครจับได้ ไม่มีใครรู้ ยังไม่ได้รับผลของอกุศลกรรมนั้นที่จะให้ปรากฏทันตา แต่ว่า
อกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วไม่ไร้ผล เช่นเดียวกับกุศลกรรมก็ไม่ไร้ผล เพราะฉะนั้น ถ้า
ทำอกุศลกรรมใด ๆ ไว้ และสังสารวัฏยังมีอยู่ ก็แล้วแต่ว่ากรรมใดจะเป็นปัจจัยทำให้
ปฏิสนธิ ถ้าเป็นกุศลกรรมก็ปฏิสนธิในสุคติภูมิ ถ้าเป็นอกุศลกรรมก็ปฏิสนธิใน
อบายภูมิ หรือถ้าในสุคติภูมิปฏิสนธิเป็นมนุษย์ ก็ยังมีโอกาสได้รับผลของอกุศลกรรม
ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายตามควรแก่กรรมนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น ไม่ควรประมาทจริง ๆ ในอกุศลกรรม และขอให้ดูความเป็นจริงว่า
จะเป็นไปได้ไหมที่ว่า คนหนึ่งกอบเอาแกลบข้าวสาลีที่ไฟลุกโชนโปรยใส่ศีรษะของ
ตนเอง อีกคนหนึ่งทุบศีรษะของตนเองด้วยก้อนเหล็ก มีใครเคยทุบศีรษะของตนเอง

บ้างไหม เคย ทำไม่ถึงทำอย่างนั้น ทีนี้ถ้าเป็นกรรมหนัก แทนที่จะทุบนิดหน่อยให้หายปวดหายเจ็บ ก็อาจจะแรงยิ่งกว่านั้นก็ได้ และยังเป็นผลของอกุศลกรรม ก็อาจจะทำให้ต้องทำอย่างนั้น สำหรับคนที่เป็นหญิงเอาเล็บจิกหลัง กินเลือดและเนื้อของตนเอง ก็เป็นไปได้อีกใช่ไหม มนุษย์ที่ชอบแคะ ชอบเกา ชอบขูด ชอบอะไรอย่างนี้มีไหม มีใช่ไหม ทำไม่ถึงทำอย่างนั้น ก็ต้องเป็นผลของอกุศลกรรม สบายหรือ คนอื่นทำไมไม่สบาย แต่ทำไมคนนี้ถึงสบาย แคะแผล แคะอะไรก็ได้ทั้งนั้น เป็นการสะสมมาที่จะให้กระทำอย่างนั้น ซึ่งถ้าไม่แคะ ไม่เกา ไม่คู้ย ไม่เชี่ย อย่างนั้นน่าจะสบายกว่า แต่เพราะสะสมมาเป็นปัจจัยที่จะให้เกิดทุกข์เวทนาอย่างนั้น นี่เป็นเศษของกรรมมาถึงภพชาติที่ได้กำเนิดในสุคติภูมิ แต่ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม มียิ่งพอใจยิ่งกว่านั้นหรือ คือพอใจถึงกับต้องเอาเล็บจิกหลัง กินเนื้อและเลือดของตนเอง ทำอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น ใครจะให้ไม่ทำอย่างนั้นก็ได้ เป็นไปตามอำนาจของกรรม

ถ. มีตัวอย่างจริง ๆ คือ มีผู้หญิงยังสาวอยู่ด้วย แต่ว่าชอบถอนผมของตัวเอง เอารากผมมากิน ถอนเรื่อย ๆ จนผมโกร๋นหมด ต้องเอาอะไรมาปิดไว้ พอขึ้นมาก็ถอนอีก ทำอยู่อย่างนี้ นี่ประเภทหนึ่ง ส่วนอีกประเภทหนึ่ง ก็เป็นผู้หญิงเหมือนกัน จะนอนลงแล้วให้คนใช้เท้า ๒ เท้าถีบที่ศีรษะ เขาบอกว่าสบายดี

สุ. ถ้าได้เกิดเป็นมนุษย์ และมีเศษกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ติดตามมา กับการที่จะเป็นกรรมหนัก ถึงกับทำให้ปฏิสนธิในเปรตวิสัย เป็นเปรต การเกิดเป็นมนุษย์แล้วได้รับเศษของกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ยังดีกว่า ยังมีโอกาสที่จะเจริญกุศลให้พ้นกรรมทั้งหลายเหล่านี้ได้ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน แต่ว่าให้เห็นกำลังอำนาจของกรรม ที่ทำให้วิจิตรต่าง ๆ แม้ในภูมิของเปรต และยังติดตามมาจนถึงในภูมิของมนุษย์ ที่ทำให้มีลักษณะต่าง ๆ กันได้

ข้อความต่อไป เป็นตัวอย่างของกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิ เป็นเปรต

มิลลุตทเปตวัตถุที่ ๑ มีข้อความว่า

ท่านพระนารทเถระถามเปรตตนหนึ่งว่า

ท่านเป็นคนหนุ่มแน่น ห่อหมกด้วยเทพบุตรและเทพธิดา รุ่งเรืองอยู่ด้วยกามคุณ อันให้เกิดความกำหนัดยินดีในราตรี เสวยทุกข์ในกลางวัน ท่านได้ทำกรรมอะไรไว้ในชาติก่อน

เปรตนั้นตอบว่า

เมื่อก่อนกระผมเป็นพรานเนื้อ อยู่ที่ภูเขาวงกตอันเป็นที่รณรมย์ใกล้กรุงราชคฤห์ เป็นผู้มีฝ่ามือเปื้อนโลหิต เป็นคนหยาบซ้ำทารุณ มีใจประทุษร้ายในสัตว์เป็นอันมาก ผู้ไม่กระทำความโกรธเคือง ยินดีแต่ในการเบียดเบียนสัตว์อื่น เป็นผู้ไม่สำรวมแล้วด้วยกาย วาจา ใจเป็นนิตย์

อุบาสกคนหนึ่งผู้เป็นสหายของกระผม เป็นคนใจดีมีศรัทธา ก็อุบาสกคนนั้นเป็นคนเอ็นดูกระผม ห้ามกระผมอยู่เนื่อง ๆ ว่า อย่าทำบาปกรรมเลย พ่อเอ๊ย อย่าไปทุคติเลย ถ้าท่านปรารถนาความสุขในโลกหน้า จงงดเว้นการฆ่าสัตว์อันเป็นการไม่สำรวมเสียเถิด

กระผมฟังธรรมของสหายผู้หวังดี มีความอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์นั้นแล้ว ไม่ทำตามคำสั่งสอนทั้งสิ้น เพราะกระผมเป็นคนไม่มีปัญญา ยินดีแล้วในบาปตลอดกาลนาน สหายผู้มีปัญญาดีนั้น แนะนำกระผมให้ตั้งอยู่ในความสำรวม ด้วยความอนุเคราะห์ว่า ถ้าท่านฆ่าสัตว์ในเวลากลางวัน ส่วนกลางคืนจึงงดเว้นเสีย กระผมจึงฆ่าสัตว์แต่เฉพาะกลางวัน กลางคืนเป็นผู้สำรวมงดเว้น เพราะฉะนั้น กลางคืนผมจึงได้รับความสุข กลางวันได้เสวยทุกข์ ถูกสุนัขรุมกัดกิน คือ กลางคืนได้เสวยทิพย์สมบัติด้วยผลแห่งกุศลกรรมนั้น ส่วนกลางวันฝูงสุนัขมีจิตเดือดดาล พวกมันห่อหมกกัดกินกระผมรอบด้าน

ก็ชนเหล่าใดผู้มีความเพียรเนื่อง ๆ บากบั่นมั่นในศาสนาของพระสุคต กระผมเข้าใจว่า ชนเหล่านั้นจะได้บรรลุอมตบท อันปัจจัยอะไร ๆ ประดังไม่ได้อย่างแน่นอน

ถ้อยคำของพวกเปรตก็ดี หรือผู้ที่ไปปฏิสนธิในอบายภูมิ และได้เห็นกรรม ได้เห็นผลของอกุศลกรรม จะมีถ้อยคำที่แสดงความเชื่อมั่นในกรรม และถ้าผู้ใดเป็นผู้ที่บากบั่นในกุศล ละเว้นอกุศลจริง ๆ แม้แต่เปรตก็ยังกล่าวว่า ผู้นั้นยอมถึงอมตบท คือความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง

ท่านผู้มีปัญญาคงต้องเห็นอย่างนี้ สามารถที่จะละเว้นอกุศลกรรมได้ แต่ถ้าปัญญายังไม่พอ อกุศลกรรมก็ยังละเว้นไม่หมด แต่ถ้าดูในพระวินัยของพระภิกษุ สิ่งใดที่ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่เหมาะ ที่ควร ที่ดี ที่งามทั้งสิ้น เพื่อความสุขในโลกหน้า เพื่อความพ้นจากทุกข์ของอกุศลกรรม

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดจะเห็นกุศลซึ่งต่างกับอกุศล และอบรมเจริญกุศลให้มากขึ้น ลดอกุศลให้น้อยลง ท่านก็ย่อมเป็นผู้ที่จะได้รับวิบากของอกุศลกรรมน้อยลง ด้วยตามควรแก่ปัจจัย แม้แต่เรื่องการเว้นของอุบาสกที่เป็นคนฆ่าสัตว์ ถ้าเว้นในเวลา กลางคืน ตอนกลางคืนก็ยังมีโอกาสที่จะได้รับความสุขตามควรแก่กรรมนั้น ๆ

๒๘๐

ถ. ดิฉันสงสัยว่า กรรมกับเวรจะเหมือนกันหรือไม่

ส. ไม่ทราบของท่านที่รู้ภาษาบาลี โดยพยัญชนะ กรรมกับเวรเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

ตอบ เฉพาะศัพท์ กรรมรู้กันทั่วไป แปลว่า การกระทำ กระทำดีก็เรียกว่า กุศลกรรม กระทำชั่วก็อกุศลกรรม เรียกว่ากรรม ส่วนเวรนั้น น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมุนฺติธ กุทาจนํ อเวเรน จ สมฺมุนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโน พุทฺธพจนํว่าอย่างนี้ คือ เวร หมายความว่า ไม่ได้ทำอย่างนั้นหรือทำอย่างนั้นต่างกัน และขอชาติหน้า ขอให้ได้แก่คนนั้น แก่คนนี้ เป็นเรื่องผูกเวร มีพยาบาทะ มีความโกรธขึ้นมา เรียกว่า เกิดชาติหน้าขอให้ได้แก่คนนั้น อย่างนี้คนละแบบ นี้เรียกว่าเวร ส่วนกรรม หมายถึงการกระทำเท่านั้น แต่ผลแท้ ๆ ก็ไปลงเอยกันที่เป็นความชั่วทั้งคู่กันแหละ

ส. ความโกรธมีหลายระดับ ความไม่แค้นขึ้น ความขุ่นเคือง ความโกรธ ความผูกโกรธ ความพยาบาทมีลักษณะที่หยาบกระด้าง และประทุษร้ายเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่ผูกโกรธ ไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัยว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นและหมดไป แต่ท่านมีความรู้สึกผูกพัน ยึดเป็นตัวตน และมีความผูกโกรธไว้ ท่านย่อมมีปัจจัยที่จะให้กระทำตามการผูกโกรธของท่าน แล้วแต่ที่ท่านจะผูกโกรธไว้มากน้อยเท่าไร ก็เป็นปัจจัยให้กระทำกรรมตามความผูกโกรธอันนั้น และท่านก็จะได้รับผลของกรรม เป็นวิบากสืบเนื่องต่อไปมากน้อยเท่านั้น ซึ่งใช้คำว่าเวร

ขอกล่าวถึงกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิเป็นเปรต

ใน ขุททกนิกาย เปตวัตถุ มัตตปาเปตวัตถุ มีข้อความว่า

นางตีสสาถามหญิงเปรตตนหนึ่งว่า

ดูกร นางเปตผู้ชুবผอมมีแต่ซี่โครง ท่านเป็นผู้เปลือยกาย มีรูปร่างน่าเกลียด ชুবผอม มีตัวสะพรั่งไปด้วยเส้นเอ็น ท่านเป็นใครมายืนอยู่ในที่นี่

นางเปตนั้นตอบว่า

เมื่อก่อนท่านชื่อติสสา ส่วนดิฉันชื่อมัตตา เป็นหญิงร่วมสามีกับท่าน ได้ทำกรรมอันลามกไว้ จึงไปจากมนุษยโลกนี้สู่เปตโลก

นางติสสาถามว่า

ท่านได้ทำกรรมชั่วอะไรไว้ด้วยกาย วาจา ใจ หรือเพราะวิบากแห่งกรรมอะไร ท่านจึงไปจากมนุษยโลกนี้สู่เปตโลก

นางเปตนั้นตอบว่า

ฉันเป็นหญิงดูร้ายและหยาบคาย มักหึงหวง มีความตระหนี่ เป็นคนโอ้อวด ได้กล่าววาจาชู้กับท่าน จึงไปจากโลกนี้สู่เปตโลก

นางติสสากล่าวว่า

เรื่องนี้เป็นความจริง แม้ฉันก็รู้ว่า ท่านเป็นหญิงดูร้ายอย่างไร แต่อยากจะถามท่านอย่างอื่น ท่านมีสรีระเปื้อนฝุ่นเพราะกรรมอะไร

นางเปตนั้นตอบว่า

ท่านกับฉันพากันอาบน้ำแล้ว นุ่งห่มผ้าอันสะอาด ตบแต่งร่างกายแล้ว แต่ฉันแต่งร่างกายเรียบร้อยยิ่งกว่าท่าน เมื่อฉันแลดูท่านคุยอยู่กับสามี ลำดับนั้น ความริษยาและความโกรธได้เกิดแก่ฉันเป็นอันมาก ทันใดนั้น ฉันจึงกวาดเอาฝุ่นโปรยลงรดท่าน ฉันมีสรีระเปื้อนด้วยฝุ่นเพราะวิบากแห่งกรรมนั้น

นางติสสากล่าวว่า

เรื่องนี้เป็นความจริง แม้ฉันก็รู้ว่า ท่านเอาฝุ่นโปรยใส่ฉัน แต่ฉันอยากจะถามท่านอย่างอื่น ท่านเป็นหิด คันไปทั่วตัวเพราะกรรมอะไร

นางเปตตอบว่า

เราทั้งสองเป็นคนหาญ ได้พากันไปป่า ส่วนท่านหาญมาได้ แต่ฉันนำเอาผลหมามุ่ยมา เมื่อท่านเผผล ฉันได้โปรยหมามุ่ยบนที่นอนของท่าน ฉันเป็นหิด คันไปทั่วตัวเพราะวิบากแห่งกรรมนั้น

นางตีสากล่าวว่า

เรื่องนี้เป็นความจริง แม้ฉันก็รู้ว่า ท่านปรียผลมามั่วลงบนที่นอนของฉัน แต่ฉันอยากจะถามท่านอย่างอื่น ท่านเป็นผู้เปลือยกายเพราะกรรมอะไร

นางเปรตนั้นตอบว่า

วันหนึ่งได้มีการประชุมมิตรสหายและญาติทั้งหลาย ส่วนท่านได้รับเชิญ ส่วนฉันซึ่งร่วมสวามีกับท่านไม่มีใครเชิญ เมื่อท่านเผลอ ฉันได้ลักผ้าของท่านซ่อนเสีย ฉันเป็นผู้เปลือยกายเพราะวิบากแห่งกรรมนั้น

นางตีสากล่าวว่า

เรื่องนี้เป็นความจริง แม้ฉันก็รู้ว่า ท่านได้ลักเอาผ้าของฉันไปซ่อน แต่ฉันอยากจะถามท่านอย่างอื่น ท่านมีกลิ่นกายเหม็นดังคูดเพราะกรรมอะไร

นางเปรตนั้นตอบว่า

ฉันได้ลักของหอม ดอกไม้ และเครื่องลูบไล้อันมีค่ามากของท่าน ทั้งลงในหลุมคูด บาปนั้นฉันได้ทำไว้แล้ว ฉันมีกลิ่นกายเหม็นดังคูดเพราะวิบากแห่งกรรมนั้น

นางตีสากล่าวว่า

เรื่องนี้เป็นความจริง แม้ฉันก็รู้ว่า บาปนั้นท่านได้ทำไว้แล้ว แต่ฉันอยากจะถามท่านอย่างอื่น ท่านเป็นคนยากจนเพราะกรรมอะไร

คนเดียวนี้ทำกรรมมากมาย หลายอย่าง ถ้าจิตริษยา เห็นผิด และคิดผิด ก็ประพฤติดิได้มากมาย หลายครั้งหลายคราวทีเดียว

นางเปรตนั้นตอบว่า

ทรัพย์สิ่งใดมีอยู่ในเรือน ทรัพย์นั้นของเราทั้งสองมีเท่า ๆ กัน เมื่อไทยธรรมมีอยู่ แต่ฉันไม่ได้ทำที่พึงแก่ตน ฉันเป็นคนยากจนเพราะวิบากแห่งกรรมนั้น ครั้งนั้นท่านได้ว่ากล่าวตักเตือนฉัน ห้ามไม่ให้ทำบาปกรรมว่า ท่านจะไม่ได้สุขติเพราะกรรมอันลามก

นางตีสากล่าวว่า

ท่านไม่เชื่อถือเรา และริษยาเรา ขอท่านจงดูวิบากแห่งกรรมอันลามกเช่นนี้ เมื่อก่อนนางทาสีและเครื่องอาภรณ์ทั้งหลายได้มีแล้วในเรือนของท่าน แต่เดี๋ยวนี้นาง

ทาสีเหล่านั้นพากันห้อมล้อมคนอื่น โภคะทั้งหลายย่อมไม่มีแก่ท่านแน่แท้ เดียวนี้
ภุมมพิณผู้เป็นบิดาของบุตรเรายังไปตลาดอยู่ ท่านอย่าเพิ่งไปจากที่นี่เสียก่อน บางทีเขา
จะให้อะไรแก่ท่านบ้าง

นางเปตนั้นกล่าวว่า

ฉันเป็นผู้เปลือยกาย มีรูปร่างน่าเกลียด ชubby ผอม สะพรังไปด้วยเส้นเอ็น การ
เปลือยกายและมีรูปร่างน่าเกลียดเป็นต้นนี้ เป็นการยังความละอายของหญิงทั้งหลาย
ให้กำเริบ ขออย่าให้ภุมมพิณได้เห็นฉันเลย

นางตีสากล่าวว่า

ถ้าอย่างนั้น จะให้ฉันให้ท่านสิ่งใด หรือทำบุญอะไรให้แก่ท่าน ท่านจึงจะได้
ความสุข สำเร็จความปรารถนาทั้งปวง

นางเปตนั้นตอบว่า

ขอท่านจงนิมนต์ภิกษุจากสงฆ์ ๔ รูป และจากบุคคล ๔ รูป รวมเป็น ๘ รูป
ให้ฉันภัตตาหาร แล้วอุทิศส่วนบุญให้ฉัน เมื่อทำอย่างนั้น ฉันจึงจะได้ความสุข สำเร็จ
ความปรารถนาทั้งปวง

นางตีสารับคำแล้ว นิมนต์ภิกษุ ๘ รูปให้ฉันภัตตาหาร ให้ครองไตรจีวรแล้ว
อุทิศส่วนกุศลไปให้นางเปต ข้าวน้ำ และเครื่องนุ่งห่มอันเป็นวิบาก ได้บังเกิดขึ้นใน
ทันใดนั้นนั่นเอง นี่เป็นผลแห่งทักษิณาในขณะนั้นนั่นเอง นางเปตมีร่างกายบริสุทธิ์
สะอาด นุ่งห่มผ้าอันมีค่ายิ่งกว่าผ้าแคว้นกาสี ประดับด้วยผ้าและอาภรณ์อันวิจิตร
เข้าไปหานางตีสากลุ่มสาม

นางตีสากล่าวว่า

ดูกร นางเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก ส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ
สถิตอยู่ดุจดาวประกายพฤกษ์ ท่านมีวรรณะเช่นนี้ อริสมลย่อมสำเร็จแก่ท่านในวิมานนี้
และโภคะทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นที่รักแห่งใจย่อมบังเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะกรรมอะไร

ดูกร นางเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก ฉันขอถามท่าน เมื่อท่านเกิดเป็นมนุษย์
ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ อนึ่ง ท่านมีอานุภาพอันรุ่งเรือง และมีรัศมีอันสว่างไสวไปทั่ว
ทุกทิศอย่างนี้ เพราะกรรมอะไร

นางมัตตาเทพธิดาตอบว่า

เมื่อก่อนท่านชื่อติสสา ฉันชื่อมัตตา เป็นหญิงร่วมสามีกันกับท่าน ฉันได้ทำกรรมอันลามกไว้ จึงไปจากโลกนี้ไปสู่เขตโลก ฉันอนุโมทนาทานที่ท่านให้แล้ว จึงไม่มีภัยแต่ที่ไหน

คุณพี่ ขอบท่านพร้อมด้วยญาติทุกคน จงมีอายุยืนนานเถิด คุณพี่ผู้งดงาม พร้อมด้วยญาติทั้งปวง จงมีอายุยืนนานเถิด คุณพี่ประพฤติธรรมและให้ทานในโลกนี้แล้ว จักเข้าถึงฐานะอันไม่เศร้าโศก ปราศจากทุกข์ อันเป็นที่อยู่แห่งทำวรสวัสดิ์ ท่านกำจัดมลทินคือความตระหนี่พร้อมด้วยรากแล้ว อันใคร ๆ ไม่ติเตียนได้ จักเข้าถึงโลกสวรรค์

ถ. ผมอ่านในปฐมสมันตปาสาทิกาวา ที่จะไปเป็นเปรตนี้ เป็นทั้งอธิบายด้วย เป็นทั้งทศกัณฐ์ด้วย ส่วนสัตว์เป็นเพียงแค่อบายเท่านั้น ไม่ถึงความเป็นทศกัณฐ์ เพราะฉะนั้น เปรตมี ๒ อย่าง แต่แม้กระนั้น เปรตบางจำพวกก็ไปลิ้มเลียเสมหะที่เขาบ้วนทิ้งไว้ แต่บางจำพวก แม้พระท่านจะเอาน้ำตั้ง ๓๐ บาตร เทลงไปในปาก เปรตนั้นก็ไม่ได้ลิ้มเลียจนนิดเดียว ส่วนเปรตที่อาจารย์อธิบายนี้ เพียงแต่อนุโมทนาเท่านั้นเอง ก็ได้รับผลจากการอุทิศของผู้อื่น

สุ. เรื่องภพภูมิของเปรต เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ถ้าท่านศึกษาในเรื่องของอบายภูมิ ๔ นรกเป็นภูมิที่ได้รับทุกข์ทรมานสาหัสมากที่สุดทีเดียว ตลอดเวลา ตราบเท่าที่กรรมนั้นยังให้ผลอยู่ ยังไม่พ้นจากภูมินรก สำหรับสัตว์ดิรัจฉานนั้น ก็ได้รับสุขทุกข์ตามควรแก่ประเภทของสัตว์ และกรรมของสัตว์นั้น ๆ

แต่สำหรับเปรต มีความวิจิตรมาก และเปรตทั้งหลายก็สามารถที่จะระลึกถึงกรรมที่ทำให้ตนได้รับผลของกรรมนั้น กรรมที่ทำให้เปรตมีการเสวยทุกข์ หรือสุขสลับกันไป หรือว่าจะเสวยทุกข์เสียนาน จนกระทั่งตราบไธที่ได้อนุโมทนา ผลของการอนุโมทนาซึ่งเป็นกุศลนั้น ก็ทำให้เปรตได้รับผลของการอนุโมทนาทันที

เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นผลของการอนุโมทนาด้วยความรู้ซึ่งถึงกรรม อนุโมทนาด้วยความยินดีใสมั่นจริงจัง ๆ และเป็นภูมิที่สามารถรับอุทิศส่วนกุศล สามารถที่จะเกิดจิตผ่องใสอนุโมทนาได้ กุศลนั้นก็ทำให้เปรตสามารถที่จะเปลี่ยนจากทุกข์เป็นสุขได้ทันที

ถ. ที่กระผมสงสัย คือ เปรตบางจำพวกก็ได้รับอาหารโดยตรงอย่างที่ผมยกตัวอย่างว่า พระท่านเอาน้ำรดลงไปที่ปากของเปรตตั้ง ๓๐ บาตร แต่เปรตนั้นก็ไม่สามารถที่จะได้ลิ้มรสของน้ำนั้นแม้แต่หยดเดียว ส่วนเปรตบางจำพวกนั้นเพียงอนุโมทนาในส่วนกุศลที่ผู้อื่นอุทิศให้เท่านั้น ก็สามารถที่จะได้รับผลเต็มที่ ตอนทำก็ได้ฟังอีกนิตหนึ่งที่ว่า เมื่อเปรตนั้นอนุโมทนา กุศลจิตของเปรตนั้นเป็นกุศลจิต แต่เปรตที่ยังไม่ได้รับน้ำดื่มนั้น จิตของเปรตนั้นยังเป็นอกุศลจิตอยู่ตลอดเวลา จะเป็นเพราะเหตุนี้ไหมจึงไม่ได้รับผลเท่าเทียมกัน

สุ. อาหารของมนุษย์จะเอาไปให้เปรตไม่ได้ อย่างเปรตที่หิวกระหายน้ำมาก เมื่อได้พบพระภิกษุก็ขอน้ำ ท่านก็เอาบาตรตักน้ำ ช่วยกันกรอกปากของเปรตแต่น้ำนั้นก็ไม่ว่างลำคอของเปรตไปได้เลย เพราะเหตุว่าไม่ใช่อาหารของเปรต ไม่ใช่ที่ท่านเห็นเปรตที่กำลังหิวมาก ก็เชิญมาบริโภคอาหาร เปรตก็รับประทานอิมหันตสำราญ อย่างนั้นไม่ได้

เปรตจะได้ก็ต่อเมื่อมีผู้กระทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ และเกิดกุศลจิตอนุโมทนาในกุศลที่บุคคลอื่นอุทิศให้ จึงจะเกิดอาหารที่เหมาะสมสมควรแก่ตนที่จะบริโภค ที่จะใช้ในภูมิของเปรตนั้น เป็นไปตามกรรมเหมือนกัน แม้แต่อาหารที่จะบริโภคก็ต้องเป็นอาหารที่เปรตบริโภคได้

พยัญชนะบางแห่งกล่าวว่า อาหารของเปรตเป็นพวกเสลด หรือเป็นพวกเลือดหนอง แต่ที่ถูกต้องจะเป็นในลักษณะที่ว่า เป็นอาหารที่เปรตบริโภคได้ ไม่ใช่ธรรมดา ๆ อย่างชนิดที่พอไปพบที่ไหนก็มาลิ้มมาเลียกันใหญ่ แต่เป็นอาหารของเปรตที่บริโภคกัน เพราะว่าเปรตบางพวกก็มีแผล มีน้ำหนอง มีเลือดที่ไหลออกมา พวกเปรตนั้นก็บริโภคอาหารของพวกเขาเปรตได้

ถ. ตามที่กระผมเรียนมา เปรตนี้ตามเปตวัตถุมีมาก แต่ที่เรียกว่าปรตตูปชีวีเปรต เป็นศัพท์บาลี ปร แปลว่า ผู้อื่น ทตฺตฺ ทตฺต แปลว่า ที่ผู้อื่นให้ อุปชีวี แปลว่า เลี้ยงชีพด้วยอาหารที่ผู้อื่นให้ หมายความว่าอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าคดใส่ชามให้กิน ไม่ใช่อย่างนั้น

ปรตตูปชีวี แปลตามศัพท์ว่า เข้าไปอาศัยเลี้ยงชีพที่คนอื่นให้ ที่คนอื่นให้ ก็อย่างที่อาจารย์ว่า ไม่ใช่เตรียมข้าวไปส่งเวยอย่างพระภูมิ นั่นเป็นเรื่องของลัทธิ แต่จะต้องทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ เรื่องนี้ขอให้เข้าใจไว้อย่างหนึ่ง การเกิดอย่างที่เรียกว่าโอปปาติกะ เขาเรียกว่าผุดเกิด ไม่ใช่เกิดอย่างขลาพุชะอย่างพวกเรา สัตว์ดิรัจฉานเกิดแบบเดียวกับเรา เพราะฉะนั้น การเจ็บไข้อย่างที่อาจารย์ว่า ของเราค่อย ๆ เจ็บค่อย ๆ เป็น ส่วนเปรตนั้น หายก็หาย เป็นก็เป็น พอตายก็ดับไปเลย พอเกิดก็ปรากฏกันมาเลย จะเรียกว่ากายทิพย์ก็ได้ คำว่า กายทิพย์ ไม่ใช่จะมีเฉพาะเทวดา พวกโอปปาติกะนี้เรียกว่าพวกกายทิพย์ ผุดเกิด กรรมทำให้เกิด จึงไม่ต้องมีพ่อแม่

เปรตนี้ต้องพร้อมด้วยองค์ ๓ ปฏิกาคหก ทายก และผู้รับส่วนบุญ ต้อง ๓ อย่างตรงกัน เวลารับพูดกันมากมาแล้ว ทำบุญแล้วไปกรวดน้ำเมื่อไรก็ได้ ความจริงที่ถูกแล้ว คิดเองนะครับ อย่างที่ว่า ติโรกฺขุเทสุ ติฏฐ สฺสูติ เปรตพวกนี้มายืนข้างฝา ข้างอะไรต่าง ๆ มาคอยรับส่วนบุญ เราต้องแผ่ส่วนบุญบอกเขาเดี๋ยวนั้น ถ้าเขาไปแล้วเราจะไปให้แก่ใคร เขาก็ไม่ได้อนุโมทนา คือ ไม่ได้อาหารที่เราให้แต่ได้ผลของการที่อนุโมทนา อนุโมทนามัย อย่างที่อาจารย์ว่า เปรตจะกินอาหารของมนุษย์ได้อย่างไร กินไม่ได้ จะกินได้ก็เฉพาะเสลด น้ำหนอง เป็นอาหารตามวิบากกรรม

ฐ. สำหรับเรื่องของเปรต ขอล่าถึงบางเรื่องที่ท่านจะได้พิจารณาสภาพของอกุศลจิตที่ทำให้ปฏิสนธิในภูมิเปรต

ขุททกนิกาย เปตวัตถุ นันทาเปตวัตถุ มีข้อความว่า

นันทเสนอุบาสกถามว่า

ท่านมีผิวพรรณดำ มีรูปร่างน่าเกลียด ตัวขรุขระดูน่ากลัว มีตาเหลือง เขี้ยวออกนอกเหมือนหมู เราไม่เข้าใจว่า ท่านเป็นมนุษย์หรือ

นางเปอตตอบว่า

ข้าแต่ท่านนันทเสน เมื่อก่อนฉันซื้อหนานา เป็นภรรยาของท่าน ได้ทำกรรมอันลามกไว้ จึงไปจากโลกนี้สู่เปตโลก

นันทเสนถามว่า

ท่านทำกรรมชั่วอะไรไว้ด้วยกาย วาจา ใจ เพราะวิบากแห่งกรรมอะไร ท่านจึงไปจากโลกนี้สู่เปตโลก

ทั้ง ๆ ที่เป็นสามีภรรยา เวลาที่จากกันด้วยการสิ้นชีวิต ก็ไม่มีใครทราบว่าจะไปไหน คนหนึ่งก็อาจจะไปเป็นเปรต ถึงแม้ว่าจะไปเป็นเปรตแล้ว ผู้ที่เป็นสามีก็ยังไม่รู้ถึงกรรมว่ากรรมอะไรจึงทำให้ภรณานั้นไปเป็นเปรต

